

Uitgewrogte predikationen, zynde de Trouwhertige vermaaninge van den apostel der heydenen Paulus, aan zynen zoon Timotheus, uit 2 Timotheus II. vers 8. Te Muiderberg, den 20. Mey 1742. alsmede de Voornaamste goederen van de opperste wysheit, uit Spreuken VIII. vers 18. In twee predikationen, in 's Gravenhage, den 27. Mey 1742. En T'Ouderkerk aan den Amstel, den 6. Juny 1742

<https://hdl.handle.net/1874/363540>

UITGEWROGTE
PREDIKATIEN,

Zynde

De Trouwhertige VERMAANINGE

Van

Den Apostel der Heydenen PAULUS,

Aan zynen Zoon TIMOTHEUS,

Uit 2 Timotheus II. vers 8.

Te Muiderberg, den 20. Mey 1742.

Alsmede

DE VOORNAAMSTE GOEDEREN

Van

DE OPPERSTE WYSHEIT,

Uit Spreuken VIII. vers 18.

In

TWEE PREDIKATIEN,

In 's Gravenhage, den 27. Mey 1742.

En

T' Ouderkerk aan den Amstel, den 6. Juny 1742.

Gedaan door

JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN,

Africaansche Moor,

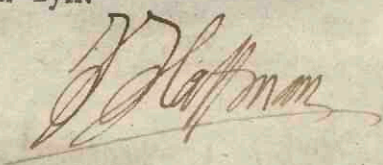
Beroepen Predikant op D'Elmina aan het Kasteel St. George.

Te AMSTERDAM,
By { BERNARDUS MOURIK, in de Nes, }
En { JACOBUS HAFFMAN, op 't Rusland, } Boekverkoopers.

1742

Om de Koopers te waarschouwen van geene Nadrukken
te koopen, zo erkennen de Drukkers deezes, geen
Exemplaairen, die Egt zyn, dan die door J. HAFMAN
onderteekend zyn.

A handwritten signature in cursive script, reading "J. Hafman". The signature is written in dark ink and is positioned centrally below the printed text. The ink appears slightly faded or the paper is aged, giving it a soft, historical appearance.

V O O R - R E D E N
 V A N D E
 B O E K V E R K O O P E R S
 A A N D E N
 C H R I S T E L Y K E N L E S E R .

Lfo wy deefe Leer-redens van den Wel-Eerwaarden
 Veel-geleerden en feer godvrugtigen Heer, JACO-
 BUS ELISA JOANNES CAPITEIN, Africaan ;
 Beroepen en Bevestigt Leeraar van den Hervormden
 Godsdienst, na de Kust van GUINEA aan 't CASTEEL St. GEORGE op
 D'ELMINA, uit goeder hand, syn magtig geworden, hebben wy de
 begeertens van de godvrugtige Christenen, die deselve of ge-
 hoort ; of wegen den grooten toeloop, of wegen de ver afge-
 legenheid der Plaatsen, waar deselve gedaan syn, niet gehoort
 hebben, langer in verwagtinge niet willen laten, maar die
 door een naauwkeurig oog, de Druksfouten, die 'er misschien
 souden hebben konnen invloeyen, also syn Wel-Eerwaarde,
 wegen syn Vertrek, het selvs niet kon doen, naargefien en in
 foodanige ordre gestelt heeft, dat wy meenen, ten vollen te kun-
 nen gerust syn en een ieder te mogen verskeren, dat sy hier
 so ten voorschyn komen, als se van syn Eerwaarde gedaan syn,
 of souden gedaan syn, was syn Wel-Eerwaarde, door den toe-
 loop der Menschen, niet vry wat ontstelt geworden, dat voor
 verstandigen wel te begrypen sal syn.

Een Werk dat soo veel te meerder ingang op de gemoederen
 van alle vroomme Christenen sal hebben ; wanneer sy deefe Leer-
 redens sullen vergelyken met desselvs

*Doorwrogte Academische Burgerlyk-Godgeleerde Redenkarweling,
 Van*

De Slaverny niet srydende met de Christelyke Vryheid,
 die syn Wel-Eerwaarde, onder de Voorfittinge van den Hoog-
 Eerwaarden Wytvermaarden Heere, den Heere

JOANNES VAN DEN HONERT, T. H. Soon,
 Hoogleeraar in de H. Godgeleertheid en Kerkelyke Geschiede-
 nis op 's Lands Hooge School te Leyden, en tevens getrouw
 Leeraar van denselven suyveren Godsdienst aldaar ; met feer
 veel lov en toejuychinge gedaan heeft, die om haare geleerd-
 heid so wel, als nuttigheid, nu ook in 't Nederduitsch ver-
 taalt,

V O O R - R E D E N .

taalt, in handen van ieder een, is. En is dus dit Werk in dat selve Formaat gedrukt, om by die Redenvoering te kunnen gevoegt worden.

Het is seker eene wonderbaare schikkinge van den Almachtigen, dat hy sulke Werk-tuygen wil gebruyken, om de verafgelegene Heydenen door eenen gewesenen Heyde, één hunner Landgenooten, te willen laten tot syne gemeenschap noodigen, en diegene, welker namen ten leven opgeschreven staan, door dit uitverkooren Vat, tot dienst, so 't schynt, synes geslachts, te gebruyken.

Dit sal sonder twyfel het harte van onse HOOGE LANDS OVERIGHEID in 't gemeen, en in 't bysonder, dat van de HEEREN BEWINDHEBBERS van de West-Indische Maatschappij bewogen en aangefet hebben, om syn Wel-Eerwaarde met so veel lievede, gunst en genegenheid te begunstigen, tot den H. dienst toebe-reyde, na dat Volk, dat in 't Land der duysternis en schaduwe des doods woont, toe te senden.

De Heere der Heerschaaren boeseme hun HOOG en EDELMOGENDEN en hun EDEL AGTBAARHEDENS, als Beschermers en Voorstanders van onsen diergekogten Godsdienst, nog lang sulke heylsaame gedagten in, om meer na die Gewesene sulke bekwaame, en door Godsvrugt beproefde Mannen, uit ons Werelds-gedeelte toe te senden; op dat het blyken mag, dat sy, als Voetster-Heeren van GODS Huys, den Godsdienst als het voornaamste van hunnen Burger-staat agten, en op alle middelen bedagt syn, om de grenspaalen van onsen Koning JESUS, die daar toe onse CHRISTUS, dat is, GESALVDE, geworden is, hoe langs, hoe meer uit te setten, so verre als sig hunne magt verstrekt. Hierdoor sal eene vuurige muur rontsom Neêrlands Kerk gebouwt, hierdoor sal GODS Volk, voor alle onse, rontsom ons woonende, en op ons loerende, Vyanden, *schrikkelek als slagtoordens met banieren*, worden.

Eer wy egter hier van afstappen, en u dit Werk in handen geven, agten wy hoog noodig, om u vooraf te onderrigten: dat wy de Schriftuurplaatfen, daar syn Wel-Eerwaarde de Heer CAPITEIN, het oog op heeft gehad, vol uit met aanwysinge van het Hoofstuk en Vers hebbe laten drukken, waar door een verstandig Leefer so veel te beter, van de kragt syner beknopte Redeneeringen sal kunnen overtuigt werden. Waarlyk veele voortreffelyke Saaken, siet gy hier als in een Bundelken samen gevat, en als eenen Schat U door den Heer CAPITEIN, ter syner eeuwigen onsterffelyken gedagtenisse, nagelaaten; maakt daar-

V O O R - R E D E N .

daar van dog een goed en wettig gebruyk ter uwer stigtinge en opbouwinge. Want

De eerste Leer-reden over 2. Timoth. II. 8. is voornaamelyk eene aanmoediging tot den geestelyken stryd, om in de loopbaane, die ons is voorgestelt, ten eynde toe, sonder moed of mat te worden, te loopen, en altyd in *gedagtenisse te bouden den HEERE JESUS CHRISTUS, uit den dooden opgewekt, welke is uit den Saade DAVIDS, na 't Evangelium des saaligen GODS*, dat PAULUS, als eenen getrouwen Gelant en Apostel was toevertrouwt, dat hy ook, als *een uitverkooren Vat; om des Heeren naam, te draagen voor de Heydenen en de Koningen en de Kinderen Israels*, getrouwen gefond, sonder Menschen vreesse, verkondigt heeft, niet gedwongen, maar goedwillig, fiet 1. Cor. IX. 7--27.

Deese Stoffe is seekerlyk met geene andere redenen van den Wel-Eerwaarden Heer CAPITEIN verkooren, als, om daarmede te toonen, dat hy geleerd had, dat in deese onse dagen, daar een ieder schier synen eigenen Afgod aanbid, ende syn vertrouwen op Menschen stelt, het seer noodig is, dat een jong NASTREER, gelyk hy bekend te syn, den HEERE JESUS CHRISTUS en dien gekruysten uit den dooden opgewekt, in *gedagtenis boude*, en daardoor tegen alle aanstaande Verdrukkingen gewapent en versterkt werde.

De tweede Leer-reden over Spreuk. VIII. vs. 18. is seeker ook met eene sonderbaare voorzigtigheid en geheyligde wysheid uitgefogt; om te toonen, dat die gene, die sig op de vriendelyke uitnoodiging van den Vorst MESSIAS laaten in syne Voorhoven en Heyligdom, vinden, geene Goederen gebrekfullen hebben, terwyl by hem so wel lichaamelyke, als geestelyke Goederen in overvloede syn, also Hy, als de HEERE der Heerschaaren, segt: Hagg. II. vs. 9. *Myne is bet silver ende bet goud. Raad ende bet wesen syn myne. Ik ben 't verstand, myne is de sterkte, door my regeeren de Koningen, ende de Vorsten stellen geregtygheid. Door my beerschen de Heerschers en de Princen, alle Rigters der Aarden*, segt hy selvs Spreuk. VIII. vs. 14, 15, 16. Om dus te toonen, dat hy uit geene andere infigten het EUANGELIUM der saaligheid tragt aan syne Landgenooten te gaan verkondigen, als om den HEERE GOD zielen toe te brengen.

Men sal ook seer ligt kunnen bevroeden, hoe het gekomen is, dat syn Wel-Eerwaarde deese Leer-redenen in 's GRAVENHAAGE en te OUDERKERK aan den AMSTEL gedaan heeft, namelyk om dat syn Wel-Eerwaarde die Leer-reden opgesteld hadde; om

V O O R - R E D E N .

van 's LANDS HOOGHE OVERIGHEID en syne BEGUNSTIGERS afscheid te neemen, rekenfchap van fyn werk en oogmerk te geven, die HEEREN niet alle te faamen in 's GRAVENHAGE by één hadde, maar afwagten moest, waar hem de HEEREN BEWINDHEBBERS van de West-Indifche Maatschappy, fouden opleggen, om fyne gaven te laaten hooren. Sig nu, na dat hy reets *ge-examineert* en Beveftigt was, en die Leer-reden in 's GRAVENHAGE gedaan had, by een van fyne PATROONEN op de Hofstede bevindende, en daar verfocht werdende, om te OUDERKERK aan den AMSTEL te prediken, heeft Hy fig lievs van die Leer reden, die hy in 's GRAVENHAGE tot een afscheid gedaan hadde, willen bedienen: deselve met eenige veranderinge en verkortinge hier wederom gedaan, en de fegenwenschinge, na tyds omftandigheden gefchikt: waarom wy de Aanspraaken, op de een en andere plaats gedaan, ook ieder bysonder, hebben laaten drukken. Gy fult dan deefe veranderinge daarin vinden, die overeenkomt met de tyd en gelegenheid, waarin hy fig op de een en andere plaats vond, en daarna fyne toepaffinge inrigten moest, terwyl de Inleydinge en Verklaaringe genoegzaam, in woorden en faaken de felve fyn, fo als wy die hier aan Uwe Aandagt overgeven.

Wy wenschen aan fyn Wel-Eerwaarden den Heer CAPITEIN, dat hy onder het geleyde van den Engel van GODS Aangeficht, ende onder de befcherminge en beftuuringe van dien Engel, die voor Ifrael heenen toog, in wiens midden des HEEREN NAAM is, met eenen vollen Seegen van het EUANGELIUM der Saaligheid, mag overgaan tot fyn Land en tot fyn Volk, en veele Sielen den HEERE winnen.

Eyndelyk wenschen wy, dat de LEESER door het Lesen en Herlesen van dese Leer-redens, niet alleen de lofvyke nagedagten van den Wel-Eerw. Heer CAPITEIN vieren, maar ook des HEEREN lov daarby mag vermelden. Amen, het fy fo.

Uwe Dienftwillige Dienaars,
BERNARDUS MOURIK,
En
JACOBUS HAFMAN.

Amfteldam,
den 23. July 1742.

D E

DIENSTBAARHEID DER SLAAVEN

Niet frydig tegen de

VRYHEID VAN HET EUANGELIUM.

Kragtig verweerd door

DEN WEL-EERWAARDIGEN GODVRUGTIGEN HEERE,

D E N H E E R E

JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN, *Africaan.*

Beroepen en Bewestigt Predikant

Op 't Fort St. GEORGE in GUINEA aan D'ELMINA.

Komt hier nu, wie gy fyt, die lust hebt dit te hooren;
Op wat voor eene wys, men Slaaven-Vryheid fagt.
Komt, hoort dit uit den mond van eenen uit de Mooren,
Wanneer gy u verbeeld: *Dat sulks niet wesen mogt.*
Nogtans heeft CAPITEIN dit mogen hier verweeren,
Op Leydens Hooge School, een *Africaanse* Moor.
Men fend Hem ook nu heen; om *Negers* te bekeeren,
Komt, so gy wys wilt syn, neerstig in syn gehoor.
Of kont gy Hem nu niet, na syn vertrek, hier hooren,
Leest dan dees' Blaaden door, daar spreekt hy uit Gods mond,
Laat deeze zyne taal, U oor en hert doorhooren,
Sy is rontom *doorwrogt* en overal gefond.
Hoort Hem, myn Lesers, selvs, uit syne Schriften spreeken,
Hoort Hem uit GODS Verbond, hier spreeken mannen-taal,
Waardoor hy, onbeschroomt, so LEERAARS, als ook Leeken,
Wilt stigten na syn pligt. Hoort Hem dan altemaal.

" Luystert toe met beyde ooren,	" Van den Altaar, die daar boven,
" Gy die God en Godsdienst agt,	" Myn tong roert; door synen Geest,
" Gy sult hier wat wonders hooren,	" Dien sal ik ook altyd loven:
" Hoort, en met verstand bebragt.	" Want Hy word van my geyreeft.
" Ik sal u die Wysheid leeren,	" Hy, die HEER, die my laat senden,
" Die ik op de Hooge School,	" Door de Hooge Oppermagt,
" En van Hem den HEER der Heeren	" Sal al kwaad ook van my wenden,
" Heb geleerd, die met een Kool	" Door syn Goddetyke kragt.
	" Onder

- "Onder myne Land-genooten,
 " In het warme *Afrika*,
 " Daar ik als een HEYD ontsprooten,
 " Nu als LEERAAR na toega.
 " Wilt gy nu wat nader weten,
 " Wat ik uit des HEEREN Woord,
 " Dat van MOSES en PROPHETEN,
 " Ja van CHRISTUS zelfs komt
 voort,
 " Heb geleerd? Hoort hun hier sa-
 men
 " Spreeken; als uit eenen mond:
 " Dat die sig tragt te bekwaamen,
 " In GODS-dienst te syn gefond,
 " So een moet (a) verdrukking leyden
 " Van bet snodeste Wereld schuim,
 " Sal Hy wettig voor GOD stryden,
 " Met een vrolyk bert, dat ruim
 " Alle sonden en gebreeken,
 " (Om dat God het so belaft,)
 " So in Priesters, als ook Leeken,
 " Hart en sonder schroom, aantast:
 " Om daar door GODS Volk te leeren
 " Schrikken voor bet souden-
 kwaad:
 " Want die sig niet wilt bekeeren,
 " Voor dien is nog hulp nog raad.
 " So een sal, met 's Werelds schatten,
 " Varen na den Swavel-poel;
 " Daar by wind en rook sal vatten,
 " Midden in bet belfsch gevoel.
 " Die dit Sondaars regt wilt toonen,
 " Moet, voor Mensch en onbe-
 vreesft,
 " In GODS Heyligdom hier woo-
 nen,
 " En steeds bidden om syn Geest,
 " So een moet vooral betragten,
 " Dat hy hier nog rust nog loon,
 " Voor synen arbeid mag verwag-
 ten,
 " Maar hierna voor CHRISTUS
 Throon.
 " Te vergeeys dog sou hy soeken,
 " Rust en vrede voor de Siel;
 " Als hy maar wat uit de Boeken
 " Haalde, wat den Mensch geviel,
 " Alshy sig so wou gedragen,
 " Dat hy iedereen behaagd,
 " Moest men hem met CHRISTUS
 vraagen?
 " Of by dus syn Siel maar waagd,
 " Om bet ewig WEE te baalen,
 " Over dat onsteroyk deel,
 " Als hy niet blyvt binnen paalen
 " Van GODS Woord, maar meest
 of veel,
 " Met die valsche Leugen-geesten,
 " Opbest, die sig maar met 't drav,
 " Van de Wereld, net als Beesten,
 " Opgaan vullen, als met kav.
 " Uit het (b) Oosten en het Westen.
 " Haalt men Schatten in syn
 Schuur;
 " Om sig maar daarmé te mesten,
 " Als de Beesten, op den duur;
 " Maar men denkt niet om de Sielen,
 " Die sy in dat schoone Land,
 " Door haar Sonden-fweert vernie-
 len,
 " Dus Gods toorn raakt aan brand.
 " Ik sal nu gaan Heydens leeren:
 " DAT MEN EERST VOOR
 GODS ALTAAR
 " SORGEN MOET, SAL MEN VER-
 MEEREN,
 " VRYHEIDS-REGT IN SYN
 VUURSCHAAR.

SYMBOLUM.

Pro aris & fociis

Per aspera ad astra, per angusta ad angusta.

Uit Vrindschap.

(a) Lees de LEER-REDEN over 2. Tim. II. vers 8.

(b) Siet de LEER-REDEN over Spreuk. VIII. vers 18.

TER GEDACHTENISSE
VAN DEN HEERE
D^o. JACOBUS ELISA JOANNES
CAPITEIN,

Geboren Africaansche Moor,

Beroepen Predicant op D'Elmina, aan het Kasteel St. George.

Denk! wat een wonder onsfer dagen,
Een M o o r uit Chams vervloekt geflacht,
Door d'Alvoorzienigheid gebracht,
Zal zaal'ge Hemel-spys voordrâgen;
„ Zyn Huyt omvangt (schoon die is zwart)
„ Een blanke Ziel, bezielt met gâven,
Die hem doen nâ een Eerprys drâven.
Na Jezus Liefde blaakt zyn Hart,
Zyn Tong door heilig vuur ontfteken,
Zal Heidenen de Kruys-Leer prêken.

Een Volk, dat leeft, maar levend dood
Is, wyl een nacht verblind hun' Zielen,
Waar door ze voor den Helhond knielen,
Van wâren Godsdienst gants ontbloot,
Nu straalt de Heilzon reets van bôven,
En schenkt hun' Leeraar zalig licht,
Op dat ze God met klaar gezicht,
In Sem zyn Tenten zullen lôven,
Zô! rommeld noch Gods Ingewand,
Barmhertig over M O O R E N - L A N D.

Die CAPITEIN heeft uytverkôren,
Tot dit wel groot en roemryk werk,
Tot opbouw van Vorst Jezus Kerk,
In 't Land waar in hy is geboren,
D' E L M I N A ! groot is uw geluk,
Uw Zôgeling koopt tot u Landen;

**

Leg

Leg af nu Slàven, Slaaffche banden,
Ontlast uw' Ziel' van Satans juk,
Wil Zon, noch Maan, noch Starren Eeren,
Maar diend JEHOVA HEER der Heeren.

* Die God, aan u noch onbekend,
Zal hy (wen hy mach by u wònen)
Nâ Paulus voorbeelt, u vertònen,
Uyt Scheps'len daar ge uw' oog' op wend,
En u de Eygenschap' inprenten,
Van Hem, die was, die eeuwich leeft,
En noch Begin, noch Eynden, heeft,
Of iet behoeft, of woond in Tenten;
Zò krygt ge dan van trap tot trap,
Van God de eerste wétenschap'.

Dan zal hy de geweide Blàren,
Het Ouden, en het Nieuw Verbond,
Hoe God een Góel voor u zond,
Na 't Eeuwich Raads-besluit, verklaren,
In plaats van Hel en Heliche Schâ,
Een Hemel-weg ten Hemel bânên,
Ontfang uw Engel, AFRICANEN!
De Godheit schenkt u veel genâ,
ELISA! leert in God Gelóven,
Wat Schatten gaan uw heil te bôven.

Zyn lieve vriendelykheit die maakt,
Van wréden Wolven zachte Schaapen,
Uw Harder zal niet zorg'loos slâpen,
Wanneer de tyd eyfcht dat hy waakt,
Den Satan mocht u loos bekruypen,
Hy weet, die loert op roof en moord,
Hoord hem met graagheit, laat zyn Woord*
Als Honich, op uw harten druypen,
Zò werd 'en Euangeli-Licht,
En Jezus Ryk by u gesticht.

En gy Hervormde Christen-Schàren,
Die met verwond'ring in Gods Kerk,
Aan hem bevond een Leeraars merk,
Hoe net hy schoeit in zyn verklàren.

Hoe geestryk hy aan u beweest,
Dat gy toch naarstig moet betrachten,
* *Te bouden altoos in gedachten,*
Dat *Chriſtus uyt den Dood verrees;*
Draag hem op vleug'len van gebeden,
Ter plaats daar hy brengt MOOREN vréden.

Hy drukte wys op uw gemoed,
Hoe de *Opper-wysheit* ons koomt léren,
Dat ware † *Rykdom en de Eeren,*
By haar is een *Duurachtig Goed,*
Noit zal het *MUYDERBERG* vergeten,
Noch 's *GRAVENHAAG*' dit wonderwerk,
Het zal aan *AMSTELS OUDERKERK,*
Ook nimmer gaan uyt het gewéten,
Wat Hemel-taal dat daar 't gehoor,
Vong uyt dees' *AFRICAANSCH E MOOR.*

Vaart wel, ô! wonder onser dâgen,
Om steeds een moedig *CAPITEIN,*
Voor *Jezus* in 't Geloof te zyn.
Zô! blyft gy *Neêrlands* welbehâgen,
God blaas' een goedertierne wind,
Waar door uw *Schip* zal op de bâren,
Voorſpoedig en behouden vâren,
Blyv lang des wysheits troetelkind,
Die wil u van haar' Borst' niet spénen,
Schoon gy verlaat ons *Leids Athenen.*

JOANS. BOURSSE.

* 2. Tim. 2 : 8.

† Prov. 8 : 18.

OP DE
UITGEWROGTE
PREDIKATIEN,

Gedaan op verscheide Tyden en Plaatzten,

Door den Geleerde

JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN,

Africaansche Moor.

Beroepen Predikant op D'Elmina, aan het Kasteel St. George.

Koomt Leezer, wilt met my beschouwen,
De weegen die Godt in wil slaan,
* Om zyn *Goddelyk Woord* te bouwen,
Den Mensch te leyden op de baan
Van Godsvrugt, en van Deugt verheeven,
Op dat in hem zyn woorden leeven.

2.
Het is daarom, † *brenge myne Zoonen*
En Dogters, van het eynd der Aard,
Op dat Ik aan dat Volk kan toonen,
Dat ik ben hunn' aanbidding waard,
En zy my hunn' Schepper eeren,
En 't heil van my alleen begeeren.

3.
De Middelen waar door Godt wil werken,
Die hebben wy reeds by der hand,
ELISA, *Leeraar* van de Kerken,
Die op † GUINEA zyn geplant,
Neemt nu den last op Hem in deezen,
Den MOOR te leeren Godt te vreezen.

4. Maar

* MARCUS 16: 20.

† JESAIA 43: 6.

‡ PSALM 87.

Maar eer Hy Neerland zou begeeven,
Geest Hy eerst Preuven van zyn' Geest,
En toont uyt * Schriften en zyn Leeven,
Dat Godt Hem is een zuil geweest,
Waar op Hy dan gerust kan bouwen,
En op dien waaren Godt vertrouwen.

Op † MUIDERBERG heeft Hy doen hooren,
(Hoe JESUS voor ons *opgewekt*,
Met liefde en gunst ons kwam te voeren)
Wanneer Hy klaar aan ons ontdekt,
Dat Hy, uit DAVIDS Stam zyn leeven
Verkreeg, als PAULUS heeft beschreeven.

Hy heeft in § *Twe bezond're Kerken*,
** *De Rykdom, Heerlykheit en Eer*,
Die men door JESUS kan bewerken,
Gepredikt, en al wat dies meer
Is, en heeft dankbaarlyk beslooten,
Voor 't goede dat Hy hadt genooten,

Zyt Gy begeerig om te leezen,
Sla d'ooen op dit Pronkjuweel,
Daar zult Gy als verhemelt weezen,
Door ziele spyze, die zo eel
Zyn, dat zy uw lusten zullen wekken,
En 't Goddelyk Woord aan u ontdekken.

B. MOURIK.

* Zie het Staatkundig Godgeleerd Onderzoekschrift, beschreeven door
J. E. J. CAPITEIN, Africaaner.

† 2 TIMOTHEUS 2: 8. gepredikt den 20 Mey 1742.

§ In 's GRAVENHAGE gepredikt den 27. Mey 1742. en te OUDERKERK aan
den AMSEEL den 6. Juny 1742.

** SPREUKEN 8: 18.

Op dezelve PREDIKATIEN.

Gods Mogenheid is groot, Eilanden doet Hy beeven,
Die zitte in duisternis, tot Afgoën zig begeeven,
Ontbloot van 't ware heil, als Moorenland en Put,
Arabie, Lybiën, Pathros, Hamath en Lud:
Van Tyrier en van Moor voorzegt is, men zou hooren,
Dat die, en die, aldaar, in Sion wierd gebooren.
Dit is vervuld, wanneer in de Evangelityd,
Zoo Ooft, Zuid, West, als Noord, de Waarheid wierd verbreid,
En Jood en Heiden vlug, gelyk een wolke vloogen,
Als duiven, wel gevlerkt, tot hare venst'ren toogen.
Heeft God toen met zyn kracht zoo wonderlyk gewrogt,
Niet minder deze tyd, wanneer Hy heeft gebrogt,
Een *Africaansche Moor*, alleen niet tot een Christen,
Maar gaf hem boven dien, tot een der Evang'listen.
Wie heeft dit ooit gehoord? wierd in een voor'ge tyd,
Een *Moorman* door PHILIPP' 't Doopwater toegewyd,
Nu PHILIP MANGER ook het Doopsel kwam te geeven
Aan CAPITEIN, een *Moor*, ten einde hy zou leeven
In 't heldre Waarheidslicht: de schellen van 't gezigt,
Had God, door zyn genaâ, bereids hem afgeligt;
Hier door hy Wysheid meer dan Ophirs goud ging schatten,
Saphyr, Robyn, Topaaz, die Moorenland bevatten:
Dit uit blanke imborst bleek, wyl hy op 't Leids Atheen,
Tot de Gamaliëls, niet traag, vol vuur verscheen.
Meer als gemeene geest, wierd in zyn ziel gevonden:
Dies Dwalingen, hoe ook bezwagtelt en omwonden,
Te ontknoopen wist: alleen de Waarheid was zyn wit,
Gepaard met Godvrucht; en dat hy dit ryk bezit,
Blykt uit het vorig Schrift: *Dat Slaverny niet stryd*
Met 's Christens Vryheid, zeer geleerd'lyk uitgebreid.
Wierd dit van elk gezogt, van ieder een gepreezen,
De Predikstof, die men nu opdifcht om te leezen,
Als eene denneboom by 't lage klaverkruit,
Als roos by boterbloem, munt by het vorige uit.
Leerredens, waarin gy zult Taalgeleertheid vinden,
Ook Godgeleertheid, die als schakels t'saam gaat binden,
Zielroerend toepast, en met kracht van reden staaft,
Den Zondaar hard bestraft, den Zwakken opbeurd, laaft
Met balsem Gileads, en Vroomen komt te sterken.
Hoe groot is, God! uw magt, hoe wonderlyk uw werken!

Gy *Abram* riep uit Ur, en rukte uit de Afgod'ry,
Elisa heeft geplaatst in den Propheeten ry,
 Nu deeze *ELISA* weêr naar Africa gezonden,
 Niet Slaafs, maar Vry, om daar de Christus te verkonden.
 Gy, die *Jacobus* en *Joannes* riep van 't net,
 Hebt dezen Naamgenoot in 't Predikamp gezet:
 Als *Sauelus* wel eer, met glansryk licht bescheenen,
 Waar door onwetenheid is uit zyn hart verdweenen;
 Dus Gy door Woord en Geest, na uw Besluit en Raad,
 Uit steenen *Abrams* krooft toevoegt gelovig Zaad.
 O! zag men eens dien tyd, waarin Gy Heer der Heeren,
 De wolf liet met het lam, luipaard met geit verkeerren,
 Der Heid'nen Volheid, en gants Isrel zalig wierd:
 Ja 't geest'lyk Loof hutfteeft eenpariglyk gevierd.
 God wapen deez' CAPTEIN, dien Hy komt uit te stooten
 In de Evangelidienst, tot zyne Landgenooten,
 Met geest'lyk wapentuig: dat hy getrouw zyn pligt
 Aan 't zwart geroostert Volk, Chams Nagelacht, verrigt;
 Om eenen ryken Oogst van zielen daar te winnen,
 Die Koning *Jesus*, als hun Bruidegom beminnen.
 Men leeft, *Ebed Melech*, dien Moor, en Kamerling,
 Als hy voor *Jeremie*, tot *Zedekia* ging,
 Den Koning den Propheet heeft uit den kuil geheeven;
 Wacht dus ook, CAPTEIN, van duizenden het leeven,
 Die zitten in den kuil der naare duisterheid,
 Als gy by de Opperheer in den gebede stryd:
 Niet los laat, *JACOB!* voor ge als *Jacob* werd gezegend,
 En uwen Dienst ziet milt met dauw besproeit, beregend:
 Op dat 'er zielsmert zy in 't woeste Moorenland:
 Een lust en yvergeest na eene beter stant.
 Streef na, o brave Man! aldus uw Naamgenooten,
Jacobus, *Elisa*, *Joannes*, overgooten
 Zeer milt met 's Heeren Geest. Ja elk dit billyk wagt,
 Die deeze Predikstof, voor ieders oog gebragt,
 Aandachtig overweegt: Geleertheid zal ontdekken,
 Die ieder tot zyn pligt krachtadig op moet wekken.
 Hier paalen vind, niet in een vreemd Gewest gevist,
 Maar uit den Ocean, Gods Woord, 't geen nimmer mist.
 Gelove, Liefde en Hoop, is hier tot uwe stichting,
 Aanlok'lyk voorgestelt. God geeve uw ziel verlichting,
 Gy volgen moogt den raad, vervat in deeze blaân:
 Dan kunt verzekerd zyn, ten Hemel in zult gaan.

MARTEN SMETS.

OP DE
STIGTELYKE
PREDIKATIEN;

Gedaan door den Geleerde HEERE
JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN.

Africaanſe Moor.

Beroepen Predikant op D'Elmina, aan het Kasteel St. George.

KLINK-DICHT.

Befchouw Godts Wonderkracht! in deefe Wonderheden,
Hoe dat zyn ſterke Hand aan ons een voorbeeld geeft,
Door uw, δ CAPITEIN! die lang's den weg nu ſtreeft
Van waare Godtvrugt, Deugd, en Chriſtelyke zeeden.

δ CAPITEIN, gy toond dat Chriſtus zyne Leeden
Der Menſcheid, uyt het waare * *zaad* van *David* heeft;
En dat hy van den *Dood is Opgeweekt*, en leeft
Naar PAULUS zeggen, in zyn Euangelie-Reden,

De † *Rykdom, Eere, en 't zuyv're Duuragtig Goed*
Vind men by *Jezus*; dog-Godt heeft uw ſteeds gevoed
Met Rykdom des Verſtand's, gelyk dees *Blden* getuygen.

Verklaar 't Bybel-Woord, op de Guineefe Kuſt;
En leer' het *Heidens Volk!* voor de Opper-Godt met luſt,
Ter Eere van zyn Naem, neêrkniefen en te buygen.

J. W. PRUYS.

* 2 Timotheus 2: 8.

† Spreuken 8: 18.

TROUW-HERTIGE VERMAANINGE

V A N

Den Leeraar der Heydenen PAULUS,

Gedaan aan

Synen geliefden Soon TIMOTHEUS,

Om

Hem de gedagtenisse

Van

Den Heere JESUS CHRISTUS,

Als den voornaamsten Inhoud van het
Euangelium, in te scherpen.

Uit 2. Timotheus II. 8.

Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν
Ἐγχερμένον ἐν νεκρῶν, ἐν
σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ τὸ
Ἐσσηγγέλιόν μου

Houd in gedagtenisse, dat
JESUS CHRISTUS *uit den doo-*
den is opgewekt, welke is
uit den saade DAVIDS, na
myn Euangelium.

IN dien gy gesmadet word om den naame van INLEY-
CHRISTUS, so zyt gy salig: is de beproevende DINGE.
Wetzoostings-taal / vermeld van den Apostel
PETRUS aan de verstroopde Dzeemdelingen / in
den Isten Bzieb / het IV. Hoofdst. vers 14.

A

Wan-

2 Trouwhertige Vermaninge van den

Wanneer de Apostel segt: Indien gy gesmaadet word om den naam van CHRISTUS, so onderscheid hy wel dunnelyk / tusschen diegene / die na den regten aard gesmaadet / dat is / gehoont en gelastert werden / niet om hun eigen werk / maar om den naam van CHRISTUS. Die met volhardinge in het goeddoen, heerlickheid ende eere ende onverderffelickheid soeken, den welken Paulus het eeuwige leven toefegt Rom. II. vers 7. en tusschen diegene / die vyanden van het Kruys van CHRISTUS syn, welker eynde het verderv is, Phil. III. 18, 19. Die de opregte van herten maar vooz uitbaagsels agten / ende wegens hunne smaetheden en verdrukkingen tot een schouwspel van de Wereld maken; Heb. X. 33. Het syn dan sulke / die dooz de Vraage van een goede conscientie tot God door de opstandinge van JESUS CHRISTUS gebragt, 1 Petr. III. 21. nadat sy een weinig fullen geleden hebben, SAALIG fullen worden, also God die hun geroepen heeft tot syne eeuwige heerlickheid in CHRISTUS, hun daartoe volmaakt, bevestigt, versterkt en fondeert. 1. Petr. V. 10.

Eene saaligheid die CHRISTUS hun / als de Koning syner Kerke / selvs toefegt / by Matth. V. 11. Wanneer hy segt: Saalig syt gy als u de Menschen smaden, en vervolgen, en ligende alle kwaad tegen u spreken om mynent wille. Eene saaligheid waardooz sy met CHRISTUS, hun hoeft fullen verheerlykt werden en van het verderb bezyd.

Overgang.

Gelyk nu PETRUS dooz deese proeb-neemende Dertzoostinge / in deesen de alles oberklimmende verwagtinge der Geloovigen / om vooz CHRISTUS en syn Euangelium alle vervolgingen / alle rampen en verdrukkingen in deese Wereld kloekmoedig dooz te staan / optwekt / ja als een klaar kenteken van hun aanmerkt;

So sal ook PAULUS synen Soon TIMOTHEUS tot gelyke

Leeraar der Heidenen PAULUS, uit 2. Tim. II. vs. 8. 3

lyke edelmoedigheid als eenen goeden KRYGSKNEGT van JESUS CHRISTUS aanmoedigen / wanneer hy segt :

Houd in gedagtenisse, dat de Heere JESUS CHRISTUS uit den dooden is opgewekt, dewelke is uit den sate DAVIDS, na myn Euangelium; in de Woorden van onsen Text Ulwe Mandagt so eben voorzelesen.

De Hoofst-somma der Saaken / die de getrouwe Die- naar en Apostel der Heydenen PAULUS, spnen door het Euangelium geteelden Soone TIMOTHEUS, uit ROMEN en syne banden / in deesen spnen tweeden Brieu/voorzhoud / is / dat hy sig dog / nog des getuygenis van onsen Heere JESUS CHRISTUS, nog synes, die syn gevangene was, schaame, maar verdrukkinge leyde met den Euangelium, na de kragt GODS; in 't verkondigen van het Euangelium aan allen sonder onderscheid. Gelyk dat klaar blykt uit het Eerste Hoofststuk / en wel voornaamentlyk uit het 8. en 9. Vers.

Voorbe-
reydinge.
Algemeen
oogmerk.

Ons Hoofstdeel is tweeledig / waarin

1. In 't gemeen PAULUS aan TIMOTHEUS eene meerdere maate van de genade / die in CHRISTUS JESUS is / toewenscht. Vers 1.

2. Anderendeels onderrigt hy hem / op syn ver-
zek na ROMEN (om by hem in de Gebankenis
te komen; Ziet het IV. Hoofst. vs. 9—14.) Het
geene hy van hem geleert had, onder veele getuy-
gen, aan andere Menschen te betrouwen, welke be-
kwaam souden syn, om ook andere te leeren. Vers 2.

Hierop herhaald hy syne Vermaaning in 't eerste
Hoofststuk gedaan / wanneer hy in 't 3. vers segt: Gy
dan lyd verdrukkinge als een goede Krygsknegt van Je-
sus CHRISTUS.

Dit gesegde met twee Doozbeelden opheldert / en
eyndelyk hem tot alle oplettenheid aanmaand.

Bysonde-
re Afdee-
linge.

De twee Doozbeelden siet men in 't vierde en vyfde Vers.

Het eerste genoomen uit de Krygs-kunde / van het wettige slyden eines Krygs-knechts.

- a. Met betrekkinge op den loon vers 4. Niemand die in den Kryg dient, word ingewikkelt in de handeligen des leeftogts, op dat hy dien moge behaagen, die hem tot den Kryg aangenoomen heeft.
- b. Met betrekkinge op de Woon. Vers 5. Ende indien ook iemand sryd die word niet gekroond, so hy niet wettelyk heeft gestreden.

Het tweede neemt hy van de moeyte en arbeid / die een Landman moet aantwenden vooz dat hy vrugt geniet. Vers 6. De Lantman als hy arbeid, moet also eerst de vrugt genieten.

Hierop nu vermaand hy hem tot alle oplettenheid. vers 7. en 8.

- a. In 't gemeen vers 7. Merkt het geene ik segge, dog de Heere geve u verstand in alle dingen.
- b. In 't bysonder / houd hy hem het voorbeeld van onsen Heer en Heyland vooz / om hem daar dooz op te wekken / om vooz den Naame van CHRISTUS allerlei soorten van vervolgingen en verdrukkingen te ondergaan. Vers 8.

Houd in gedagtenisse, dat JESUS CHRISTUS uit de dooden is opgewekt, welke is uit den saade DAVIDS na myn Euangelium.

Het Voor-
sel van
den inhoud
des Texts.

So dat wy hier sullen sien: Het allergeuwigstige Leer-
stuk / dat PAULUS, als een trouw-hertige vermaanninge
voozhoud aan synen geliebden Soon TIMOTHEUS, om
vooz den naame van CHRISTUS allerley soorten van
verdrukkingen en vervolgingen te ondergaan en daar-
onder met opperegten hoofde te sien op den obersten
Leydsman en Volepnder van ons Geloov / die met eer
en heerlykheid gekroond is. Op

Op dat ook wy / die den naam van CHRISTUS noemen / *Het eynde*
men, en bysonder wy / syne Hept- en Krups-gezanten / *waartoe.*
altd mogten leeren star-dogen / in 't liden van verdruk-
kingen / onder den dienst van 't Euangelium / op dee-
se onse Voorgangers JESUS CHRISTUS, PAULUS, TIMO-
THEUS en meer anderen / ende op de uitkomst hunner
wandeling, wadt JESUS CHRISTUS is gisteren ende he-
den deselve en in der eeuwigheid. Hebr. XIII. 7, 8.

Om dat dan wel te doen; sullen wy onse Textwoor- *Verdeelt.*
den in twee Hoofddeelen verdeelen.

1. Sullen wy letten op het allergewigigste *118*
Aanstaande / van de Vernedering en Verhooginge van JESUS
CHRISTUS: Dat JESUS CHRISTUS uit den dooden is op-
gewekt, welk is na den saade DAVIDS, na myn Euan-
gelium.

2. Op de Vermaaning die PAULUS daaromtrent doet
aan TIMOTHEUS, als hy segt: Houd in gedagtenisse.

VERKLAARINGE.

Wat aangaat het eerste / te weten / het allergewig- *Onder-*
tigste Hoofdstuk der Vernedering en Verhooginge van *deelen.*
JESUS CHRISTUS, daarin is te beschouwen

a. De Persoon JESUS CHRISTUS, die is uit den sa-
de DAVIDS na PAULUS Euangelium.

b. Het geene hy van deese doozlugtige Persoon den
MESSIAS nader segt: Dat hy is uit den dooden opge-
wekt, 't welk ook is na PAULUS syn EUANGELIUM.

a. De HEERE uit den Hemel wiens naam wonder- *a. De Per-*
lyk is / heeft in de dagen van syne omwandeling op *soon be-*
der Aarden / deese twee doozlugtige en nadrukkelike *schryvin-*
naamen gehad JESUS CHRISTUS. *ge: s. Door*
syne twee

a) De naam JESUS beteekent / na de onseplbaare uit- *doorlugti-*
legginge van den Engel GABRIEL een Saaligmaaker / *ge naa-*
siet Mattheus I. 21. en Luc. I. 31. synde hy een *men.*
schild onser saaligheid tegen alle aanbechtigen / dat *a) De*
ook rechs van outs in de twee voorbeelden / JOSUA den *naam JE-*
sus.

Soone NUN ende JOSUA den Soone JOSADAK den Hoogepriester / voorgeschetst en geloobt is geworden / dat hy andere gelegenheden nader verklaart en opgheldert werd / siet nu maar het geloob en getuignis van den ouden SIMEON , wanneer hy hem in den Tempel omarmde / seyde hy : Nu laat gy Heere uwen Dienstknecht gaan na u woord : want myne oogen hebben uwe saaligheid gesien , die gy bereid hebt voor het aangesicht van alle Volkeren. Luc. II. 29, 30, 31.

α) De naam CHRISTUS.

- 1) Propheet.
- 2) Hoogepriester.

β) Koning.

β) De naam van CHRISTUS beteekend : DE GESALVDE DES Heeren / die als Gesand van den eeuwigen Vader /

1) als de groote Propheet ons den verborgenen wil en raad van den Vader geopenbaart heeft.

2) De Hoogepriester / die eenmaal ingegaan is in 't Heyligdom ende eene ewige Versoeninge te wegen bragt. Heb. IX. 24.

3) Die / als de hooge en verhevene ja magtige Koning / ons nog beschermd en bewaard tegen alle onse Spanden. Openb. VI. 2. XIX. 16. Deese twee naamen geven niet alleen te kennen / hoe hy als de EMANUEL , dat is : GOD met ons , de Heere onse gerechtigheid is / maar dat hy sig ook selvs vernedert heeft om tot het roepen en saaligen van Hebreen en Grieken / dat is / Jooden en Heidenen / in 't vleesch te verschynen ; want hy die in de gestaltenisse Gods synde , geen roov geagt heeft Gode even gelyk te syn , heeft sig selven vernietigt , de gestaltenisse eenes Dienstknechts aangenoomen hebbende , is den Menschen gelyk geworden , als Paulus segt Phil. II. 6-8. Dat dit de reden sp / waarom PAULUS de Apostel / onsen gesegenden Heiland met die twee naamen noemt / sal des te klaarder blyken / als hy segt ; dewelke is uit den Saade DAVIDS.

ss. De Gesagts-aanwyfinge.

DAVID de jongste Zoon van ISAI wierde van agter ^{DAVID} de Schaapen genoomen en langs wonderlike en aanbiddelike wegen tot Koning gesalvt. Hem wierde beloovt: ^{Belovten aan hem en Voorseggingen van hem.} Dat uit syne lendeden de Messias soude gebooren werden en als een regtmatig Koning sitten op den Throon van DAVID; om het Israel Gods, na den geest te regeeren, door syne Propheten niet alleen, maar ook door syne genade en synen en synes Vaders geest. 1. Sam. XXIII. 12—17. Dit voorsag David in den geest / daarom DAVID segt van hem 2. Sam. XXIII. 3, 4, 5. De God Israels heeft gesegt, de rotssteen Israels heeft tot my gesproken: Daar sal syn een heerscher over de Menschen, een rechtveerdige, een heerscher in de vreesse Gods. Ende hy sal syn gelyk het Licht des Morgens, wanneer de Sonne opgaat; des morgens sonder Wolken, wanneer van den glans na den regen de grascheutkens uit der Aarden voortkomen. enz.

Jesaias propheteert van hem / dat hy als een Ryken sou voortkomen uit den afgehouwenen Tronk van Isai, in syn XI. Hoofst. vers 1. nadat hy van hem gesegt had in 't IX. Hoofst. vers 5 en 6. als eene doosfaak van de blydschap van Gods Volk: Want een Kind is ons gebooren, een Zoon is ons gegeven, ende heerschappy is op syne Schouderen, men noemt synen naame Wonderlyk, Raad, Sterke GOD, Vader der ewigheid, Vrededorst. Der grootheid deeser Heerschappy ende des Vredes en sal geen eynde syn, op den Throon Davids ende in syn Koningryke, om dat te bevestigen en dat te sterken met gerichte ende met gerechtigheit, van nu aan tot in ewigheyt toe: de iever des HEEREN der heerschaaren sal sulks doen. Dat dit alles / na de voorsegginge van den XXII. Psalm en Jesaias LIII. moest verbult werden / is gebleeken / niet alleen dooz syne komste in de Wereld / maar ook dooz syn leyden.

Het

Vervalt.

Het is hier van daan / dat het ook so vervult is in de volheid des tyds, wanneer God synen Soon uitgesonden heeft, geworden uit eene Vrouwe. Gal. IV, 4. Paulus segt van hem / dat hy (de Soone Gods) geworden uit den zaade Davids, na den vleesche. Rom. I, 3. en Handelingen XIII, vers 22. van David gesproken hebbende / segt hy vers 23. Van deeses zaat heeft God Israel verwekt, den Saaligmaaker Jesus, in de Openbaaringe van Joannis / in 't V. Hoofst. het 5 vers / word hy genaamt / de Leeuw uit den stamme Juda, de wortel DAVIDS; En uit de geslagt-haart van Mattheus en Lucas blijkt duydelyk / dat de MESSIAS, dat is; de CHRISTUS, gebooren is uit eene erb-dogter van DAVIDS huys / en dat hy dus het erb-regt hadde op alle de voorregten van DAVID, die wel na syne menscheyd DAVIDS SOONE, maar na syne Godheid DAVIDS HEERE was / siet Matth. XXII, 42—46. die gesegt heeft: Komt herwaarts tot my alle die vermoeyt en belast syt, ik sal u ruste geven voor uwe zielen. Matth. XI, 28. 29.

Dit heeft als eene ontwyselbaare waarheid / onse Hoog-geagte (a) Leermester / wiens naam in gedagtenis en zegeninge is / tegen alle tegenweringe der Jooden verdredigt / in syn doozwozgt boek genaamt: CHRISTUS afkomst uit DAVID.

Deese is 't van wien Jesaias segt: Men sal ten dien dage seggen, siet deese is onse God, wy hebben hem verwacht, ende hy sal ons zaalig maaken; deese is de Heere, wy hebben hem verwacht, wy sullen ons verblyden in syne zaaligheid. Jesaias XXV, vers 9. En geen wonder: want hy heeft dooz synen dood en Opstandinge /

heere

(a) De Hoog-Eerwaarde, nu zaalige Heer T. H. vanden HONERT, in syn leven vermaard Hoog-Leenaar op Lands Hooge Schoof te Leiden, wiens lampe nog brand in synen eenigen Zoon, JOANNES vanden HONERT.

heerlykheid en onberderfelykheid aan het licht gebragt /
door het Euangelium der zaaligheid ; waarom hy dan
ook met recht de **VORST** des Levens genoemd wierd van
PETRUS, Hand. III, 15. welken God opgewekt heeft uit
den dooden , waarvan wy getuygen syn. **PAULUS** is meede
een van die getuygen ; want hy segt : opgewekt uit den
dooden , na myn Euangelium.

b. **Paulus** segt ons dan / dat de **MESSIAS** **JESUS** **CHRIS-** b) Het geene
Paulus van
deese door-
lugtige
Persoon
TUS uit den dooden is opgewekt , na syn (**PAULUS**)
Euangelium.

In deese woorden ontmorten wy

1. Dat de **MESSIAS** **JESUS** **CHRISTUS** uit den dooden is segt :
opgewekt.

2. Dat dit geschied is / na 't Euangelium van **PAULUS**.

Het **Grieksche** grond-woord / door opwekken vertaalt / a.) Op-
wekken
kan ook vertaalt werden / door opstaan , dus sal blyken / kan ook
opstaan
dat hy van synen **Vader** opgewekt / en door syne
eigene kragt is opgestaan , vertaalt
worden.

So heeft **God** de **Vader** de ziele en het lichaam / die
door den dood van elkanderen gescheiden waren / we- §. Door
God den
Vader op-
gewekt.
derom vereenigt / ten blyke / dat hy ten volsten voldaan
heeft ; so heeft hem **God** gemaakt tot eenen **Heer** en
Christus.

Siet deese redeneeringe byeder opgeteekent uit
den mond van **PETRUS** Hand. II , 22 — 37. en **Rom.**
IV, 24. 25. VIII, 11. **Eph.** I, 20. 24.

Ook is **MESSIAS** **JESUS** **CHRISTUS** door syne eigene §§. Door
syne eigen
kragt op-
gestaan.
Godlyke kragt uit den dooden opgestaan ; want hy is
overgelevert om onse sonden , en opgewekt om onse regt-
veerdigmaakinge , **Rom.** IV, 25. hy is ook om onse heyl-
igmaakinge toe te brengen / als overwinnaar zegen-
pzaalend opgestaan / als de oversten leydsman onser zaa-
ligheid door leyden geheyligt. **Heb.** II, 10. 11. Want het
betaamde hem , om welke alle dingen syn, ende door welken
alle dingen syn, dat hy veele kinderen tot de zaligheid leyden-
de, den oversten leydsman door leyden soude heyligen ; Want

hy die heyligt, en sy die geheyligt worden, syn alle uit een; om welke oorfaake hy sig niet schaamt, hun broeders te noemen; seggende: Ik fal uwen naam mynen broederen verkondigen, in 't midden der Gemeente fal ik u lov-zingen. En wederom, Ik fal myn vertrouwen op hem stellen. En wederom, fiet daar, ik en de kinderen, die my God gegeven heeft. **Waarom PAULUS so redeneert.** Overmits dan de kinderen des vleesches ende des bloets deelagtig syn, so is hy ook desgelyks derselve deelagtig geworden, op dat hy door den dood te niete soude doen, den geenen die het geweld des doods hadde, dat is, den Duyvel, *Heb.* II. 11—15. so segt PAULUS, die den dood heeft te niete gedaan, en het leven en de onverderflickheid aan het licht gebragt. *2 Tim.* I, 10. **want volgens onse Geloofs Leere / is hy voorgekend voor de grond-legginge der wereld, maar geopenbaard in deese laatste tyden. *1 Pet.* I, 20. Hy is het / die met syn herte borge geworden is / *Jer.* XXX, 21. om volgens het Verbond / of Raad des Vredens, *Zach.* VI, 12, 13. in de wereld te komen, *Ps.* XL. 8. gelyk hy ook in de volheyd des tyds in de wereld gezonden, *Gal.* IV, 4. ook gekomen is. *Heb.* X, 5. De gantsche tyd van syn leven op der aarde / heeft hy niet alleen onsen wille synes Vaders bekend gemaakt / *Joh.* VI, 40. maar ook synes Vaders welbehaagen gedaan; want dat was syne spyse, dat hy deed den wille des geenen die hem gefonden had, en syn werk volbragt, tot dat hy epndelyk aan het hout des Kruyses zegenpraalende / al sterbende uitriep: Het is volbragt. Syn lichaam van het Kruys afgenoomen zynde / is gelegd in een nieuw grast / uit het welk hy op den derden dag / uit den dooden is opgestaan / nog veertig dagen omgewandelt op der aarden / wanneer hy epndelyk / na de Doorsegginge van *Ps.* XLVII, 6. als God opvoer**

Joh. IV.
34.

voer met gejuych, en als de HEERE met het geklank der basuynne. Daar hy met eer en heerlijkheid gekroond is / na Ps. VIII. en Phil. II. En eene onuytputbaare fonteyne is voor alle geloovigen / van alle zegeningen; Zach XIII, 1. want / hy is opgevaaren in de hoogte, hy heeft de gevangenisfe gevanglyk gevoert, hy heeft gaven genoomen, om uit te deelen onder de menschen, Ps. LXVIII, 19. Geloovt sy dan, seggen wy met PETRUS, 1 Pet. I, 3. God ende Vader onses Heeren JESUS CHRISTUS, die na syne groote barmhertigheid, ons heeft wedergebooren tot eene levendige hoope, door de opstandinge van JESUS CHRISTUS uit den dooden; tot eene onverderffelicke en onbevleckelicke en onverwelkelicke erfenis, die in de hemelen bewaart is, voor u, die in de kragt Gods bewaart werd.

Alle deese dingen moesten noodsaakelyk volgen op syne vernedering / als hy toonde aan de Emausgangers / wanneer hy seyde: En moeste de CHRISTUS niet alle deese dingen leyden, en also in syne heerlijkheid ingaan? Luc. XXIV, 26. Dus segt Paulus met regt / Rom. IV, 25. Welke overgelevert is, om onse sonden, en opgewekt om onse rechtveerdigmaakinge.

Alcemaal dan heerlike en zielver-rukkende dingen / die van den Mesias, alle voorsegt waren / Jhes. LIII, 8. 24. Is hy nu uit den dooden opgewekt / of is hy uit het huys der dooden opgestaan? Wy sullen bevinden dat daar uit volkomen licht en sekerheid gebooren werd voor de opstandinge der dooden / die syn sal ten jongsten dage / dat nader beweezen werd: want dus word Mesias, JESUS CHRISTUS afgebeeld / door de eerstellingen van de byugten des Lands / die ingeogst wierden waar van de Priester de gaabe der eerstellingen / het aangesicht des Heeren beweegen moest / Levit. XXIII, 11. Dat dit nu hier so gelegen sy / betwys ik onder anderen /

Alles was een noodsaakelik gevolg.

De nuttigheid voor de geloovigen, ter verskeringe van haare opwekkinge uit den dooden, aan den jongsten dag.

deren / uit 1 Coz. XV, 20. CHRISTUS is opgewekt uit den dooden, en is de eerste geworden der genen die ontslapen syn. En nog nader / vers 23. Maar een iegelyk in syn orden, de eersteling CHRISTUS, daar na die CHRISTUS syn in syne toekomst. Of allerskerst / siet Joannes in syne Openbaaringe / daar hy hem met andere woorden noemt: De eerstgeboorene uit den dooden, Openb. I, 5. De rykdom der stoffe verbied ons / om alle overeenkomsten / die tusschen de eerstelingen van de bruyten des Lands / na de Wet van het wereldlike heyligdom / ende den Mesias JESUS CHRISTUS syn / op te haalen; alleen sal ik na den aard der saaken / nog seggen / dat de Mesias JESUS CHRISTUS, volgens het eeuwige Sout-Verbond / opgericht tusschen hem en den Vader / dit alles moest langs die trappen te wegen brengen: Want die verborgentheid der godsaaligheid is groot, God is geopenbaart in het vleesch, is geregtveerdigt in den geest, 1 Tim III, 16. en dus moest hy worden de bron-ader van alle zegeningen / voor alle geloovigen; want na den aard van dit verbond / moest hy syn de Koning / de Bruydegom en het Hoofd / die langs die trappen op synen throon klimmen moest / om met eer en heerlikheid gekroont te werden / die door syn bloed sig eene gemeente koopen / syne Bruyd / waarmede hy van eeuwigheid ondertroutot was / ook in der tyd in geregtigheid en gerigte / te ondertrouwen / om haar als het hoofd / met wysheid te regeeren; Kan nu deeze berheerliche Koning / wel sonder onderdaanen; Deeze getrouwe Bruydegom / wel sonder bruyd / en dit kostelike hoofd vol wysheid / wel sonder leeden syn? neen! geensins / daar hy is, moeten syne Dienaaren ook syn, Joh. XII, 26. daarom segt hy selvs / Ik sal u my ondertrouwen in eeuwigheid, ik sal u my ondertrouwen in geregtigheid en in gerigte, en in goedertierenheid en barm-

barmhertigheid; en ik sal u my ondertrouwen in geloofve, en gy sult den HEERE kennen, gelyk Hosea II 18, 19. So dat niet allern allen dingen hem onderworpen syn; maar ook den Geloobigen / dat is / der Gemeente gegeven tot een hoost boven alle dingen, Eph. I. 22, 23. Op dat hy sig eene Gemeente souden voorstellen, die geen vlek of rimpel heeft; maar dat sy soude heylig syn en onberispelyk, Eph. V. 27.

En of dit alles nog niet genoeg was / so merkt *Dat hier reets onderbonden werd.* aan / dat hy de Geloobigen / volgens dit Verbond / niet alleen rechtveerdigt en heyligt / maar hun ook den ingang geeft tot Gods ewig en saalig Koningryk. Om alle deese dingen nu onderbinden sy in volle hragt en nadyk / dat de dooden, die in den Heere sterven, saalig syn. Openb. XIV. 13. Dit woord ook beweesen wanneer de Geloobigen na hunne ontbindinge of sterben verlangen / Philip I. 23. door het groote vertrouwen dat sy hebben / wanneer sy met PAULUS mogen seggen: 2. Cor. IV. 16. Want onse ligte verdrukkinge, die seer *Door de kragt der verdrukkinge, waardoor sy in hoope saalig werden.* haast voorby gaat, werkt in ons een seer uytneemend ewig gewigte der heerlijkheid, so dat sy in dit leven alreede in hoope saalig syn geworden, Rom. VIII. 24. Want de Saaligmaaker JESUS sal hunne vernederde Lichaamen synen heerlicken Lichaame gelykformig maken. Phil. III. vers 21. Dit gaat so ver dat sy alreede op Warden uitroepen konnen: Ons Leven is met CHRISTUS verborgen in Gode, Coloss. III. 3. en in hun onderbinden die gulde Ketten der saaligheid / die na PAULUS redeneeringe onverbreekelyk is / wanneer hy segt: Rom. VIII. 28--39. Ende wy weten dat den genen, die God liefhebben, alle dingen mede werken ten goede, namelyk den genen, die na syn voornemen geroepen syn: Want die hy te vooren gekend heeft, die heeft hy ook te vooren verordineert, den beelde syns

Soons gelykformig te zyn, op dat hy de eerstgeboorene sy onder veele Broederen. Ende die hy te vooren verordineert heeft, dese heeft hy ook geroepen, ende die hy geroepen heeft, dese heeft hy ook geregtveerdigt, ende die hy geregtveerdigt heeft, dese heeft hy ook verheerlykt. Wat sullen wy dan seggen? So God voor ons is, wie sal tegen ons sijn? Die ook synen eygenen Soon niet heeft gespaart, maar heeft hem voor ons allen overgegeven, hoe! en sal hy ons ook niet alle dingen met hem schenken? Wie sal beschuldiginge inbrengen tegen de uitverkoorene GODS? God is 't die rechtveerdig maakt; wie is 't die verdoemt? CHRISTUS is 't die gestorven is, ja dat meer is, die ook opgewekt is, die ook ter regterhand GODS is, die ook voor ons bid. Dit geeft soodaanige verskering en vertroosting aan alle Geloobigen / dat sy met PAULUS voortgaande vraagen: Wie sal ons scheyden van de liefde van CHRISTUS? verdrukkinge? of benauwtheid? of vervolgginge? of honger? of naaktheid? of gevaar? of sweerd? (gelyk geschreven is, want om uwent wille worden wy den gantschen dag gedoot, wy sijn geagt als Schapen der slagtinge;) maar in allen deesen sijn wy meer als overwinnaars, door hem die ons heeft lief gehad: Want ik ben verskert, dat nog dood nog leven, nog Engelen, nog Overheden, nog Magten, nog tegenwoordige nog toekomstige dingen, nog hoogte nog diepte, nog eenig ander Schepsel, ons sal kunnen scheyden van de liefde GODS, welke is in CHRISTUS Jesus onsen Heere.

B.) Nabet
Euange-
lium.

Dit nu alles is na PAULUS sijn Euangelium. Het is bekend / sonder dat wy 't hier behoeven te hetoogen: dat het Grieksche woord *Ευαγγέλιον*, Euangelium, beteekend eene vroliche boodschap / die eerste van GOD selvs in het Paradyse is verkondigt /

digst / die hy naderhand door de Propheeten / of heeft
laaten voorszeggen / of door schaduwten voorbeelden / en
dus is het : 't Euangelium der heerlykheid des saaligen
GODS. 1. Tim. I. vs. 11.

Hier sal mogelyk dan iemand vzaagen / hoe PAULUS *De wyse
hoe dit bet.*
dit Euangelium SYN Euangelium noemt? Niet als of hy *Euange-
lium van
PAULUS
genaamd
werd.*
selvs daar van de oorzak of de Maaker en Opsteller
is / want Paulus sal volmondig seggen : Het Euan-
gelium 't welk van my verkondigt is, is niet na den
Mensche, want ik hebbe het ook selve niet van den
Mensche ontfangen, nog geleert; maar door de open-
baaringe van JESUS CHRISTUS, Gal. I. 12, 13. Hy segt
derhalven 1. Tim. I. 11. Na het Euangelium des saaligen
GODS, dat my toevertrouwt is, so dat Paulus
meeninge in deesen is / dat hy / die dit Euangelium volgens
de bymagnigte bedeelelinge der Godlike genade ontfan-
gen had / om als een uitverkooren Vat, des Heeren
naam te draagen voor de Heydenen ende de Koningen
ende de Kinderen Israels, Hand. IX. 15. sig ook so
getzouweljk in het verkendigen van het selve had ge-
dzaagen / dat hy met alle gehepligde bymoedigheid *1. Cor.
XV. 10.*
doorst seggen : dat hy verre boven syne Medearbeiders
gearbeid hadde; sie de twee Brieven aan die van Co-
rinthus / voornamelyk het III. en IV. uit den eersten /
en het IV. VI. en X. uit den tweeden Brieu / volgens
synen ontzakkbaaren roem / dat Hy van Jerusalem aan
tot en rontom, tot Illyrium toe, het Euangelium van
CHRISTUS vervult hadde. Rom. XV. 19. Of dit nog
niet genoeg was / so merk aan / dat hy / volgens den
aard en inhoud van syn Euangelium voozal daarop uit
was / de nootsaakelykheid der Opstandinge van den
Messias JESUS CHRISTUS uit den dooden / met klem van
redenen aan te toonen / wanneer hy segt :

Na dat
Euange-
lium boe.

NAA myn Euangelium. Hierban nu geeft hy een allerdoorlugtigst Vertoog / dat dit syne voornaamste toeleg is / in dit Hoofstuk / wanneer hy betuygt / dat hy dat so vast geloobt / dat hy ook daarom verdrukkin-ge leed, tot de banden toe, als een kwaaddoender : maar het woord GODS was egter niet gebonden, de oorzaa-ke waarom / boegt hy vers 10. daarby : Daarom verdraage ik alles, om de uitverkoorene, op dat ook sy de saaligheid souden verkrygen, die in CHRISTUS JESUS is met ewige heerlikheid. Siet hoe hy dit Stuk berede-neert in het gantsche bystienende Hoofstuk uit den eer-sten Brieu aan die van Corinthus / voornaamelyk van 't 12—38. Naar syn Euangelium, segt dan anders niet als na den inhoud van syn Euangelium / also hy gee-nen anderen last hadde te prediken als dat Euangelium GODS, waartoe hy afgesondert was / Rom. I. 1. Wel-ken hy diende in synen geest in het Euangelium synes Soons. Rom. I. 9 1 Coz. IX, 16—19.

Maar is aan dit Leerstuk dan so veel gelegen ? (mocht iemand vraggen /) wy antwoorden. ☉! ja / hier dooz sullen de Geloovigen by van de vuurige py-len des Satans / Eph. VI. 10—19. en tegen alle hit-te der verdrukkinge gewapent syn.

Overgang
tot het

Geen wonder dan / dat PAULUS synen Soon TIMO-
THEUS so TROUWHERTIG VERMAAND, dat hy dit Hoofst-
stuk tot syn eenigste middelpunt maaken ende tot syn
oog-wit van syne predikingen stellen soude / wanneer hy
seggt: HOUD IN GEDAGTENISSE.

T W E E D E D E E L.

2. Tweede
Deel, syn-
de de
Trouwher-
tige Ver-
maninge.

Het Grieksch: woord in gedagtenis houden betekend
beyde
11) Ergens aan te gedenken / ten

2) Nu

2) Anderen te doen gedenken. Waardoor dan

§. PAULUS synen Soon TIMOTHEUS wilt aanmaanen / §. Hoe Timotheus dit in gedagtenis moest houden.
dit tot syne eigene opbeuringe in gedagtenisse te houden / also hy van kinds af de Heylige Schriften geweten had, die hem wys konden maaken tot saaligheid, door het Geloove, het welk in CHRISTUS JESUS is, 2. Tim. III. 15. moest hy dit Leerstuk te meer in gedagtenisse houden / om langs deesen weg hoe langz hoe meer gesterkt te worden in de genade, vers 1. van ons **Text-Capittel**. Op dat hy CHRISTUS kenne, en de kragt van synen Opstandinge en de gemeenschap van syn Leyden, synen dood gelykformig wordende, Phil. III. 10. Voorzal had TIMOTHEUS dit noodig in die tyden / in welke hy leefde / op dat / hoe de Wyanden der Waarheid meer woeden souden / hy hun beter tegen gaan konde.

§§. Maar deese Vermaaning kan ook in de tweede be- §§. Hoe by de Gemeente dat moest inscherpen.
teekenis genoomen werden / voor 't gene TIMOTHEUS in agt te neemen hadde / omtrent de Gemeente GODS want / behalven dat PAULUS niet voorgenoomen hadde onder de Gemeente iets te weten, dan JESUS CHRISTUS en dien gekruyciget, 1. Cor. II. 2. moest hy dit voorzal prediken / dat hy opgewekt was uit den dooden, soude de Gemeente optwassen in de genade en kennisse van onsen Heere JESUS CHRISTUS.

Want hy die gelegenheid en tyd / in welken deese Dereeden, waarom.
Brieu geschreven is / was het eene tyd / in welke niet alleen de Geloobigen in CHRISTUS JESUS vervolgt wierden / met gebaar van hun Leven / maar hierby komt nog het vermeenigbuldigen van de verderffelyke Kettersen door Hymeneus en Philetus, gelyk uit het 16. en 18. vers van ons **Text-Capittel** blykt / welke geene eygentlyke Opstandinge der dooden geloobden / ten minsten de Opstandinge van den Messias JESUS CHRISTUS,
wier

wierde daardoor ook op losse Schjoeben gestelt / wanneer sy seiden: Dat de opstandinge alreede geschied was, verg 18. gelijk wy vinden / dat PAULUS derhalven TIMOTHEUS vermaand / sig tegen dit wangevoelen te stellen en de Gemeente te doen in gedagtenisse houden, dat JESUS CHRISTUS uit den dooden opgewekt is, welke is uit den Saade DAVIDS, naa myn Euangelium, so als hy doen sprak / en wy nu verklaart hebben.

TOEPASSING.

Toepassing. Dus hebben wy dan het allergewigtigste Leerstuk van JESUS CHRISTUS, het egte Saat DAVIDS, syne vernederinge en daarop volgende verhooginge gesien; om TIMOTHEUS aan te moedigen alleley soort van verdrukkinge manmoedig / als een GOEDE KRYGS-KNEGT van JESUS CHRISTUS, uit te staan in 't leyden / en niet vermeyden van verdrukkingen met het Euangelium, om des NAAMS JESUS CHRISTUS wille. Soude hy de onsoorbaare ruste syner Siele mogen genieten / moest hy sig niet schaamen der getuygenissen onses HEEREN, nog ook des getuygenisse van PAULUS, die syn gevangene was; maar verdrukkinge leyden met het Euangelium, na de kragt GODS, na 't 8ste Vers van 't eerste Hoofdstuk van deesen tweeden Brieu aan TIMOTHEUS.

Grondslag. Dit alles nu is de volle lengte en breete van den inhoud der twee Verbonden: na Iesajas taal in syn LIIL. Capittel / moeste de Messias syne Siele tot een schuld-offer stellen, soude hy saat sien, en hy selvs segt: Ik ben de Opstandinge en het Leven, Joh. XI. 25. Dus moet dit stuk ook in gedagtenisse gehouden werden.

Socinianen.

Syn nu deese dingen also: Hoe sullen dan de Socinianen, die het Leyden van JESUS maar tot een voorbeeld van navolginge stellen / en geensints voor de oorzaak van onse saaligheid houden / dit voornaam Hoofdstuk ontkennende / het in de Opstandinge der Dooden verantwoorden?

Syn

Spn nu alle deese dingen also? hoe stellen het dan de ^{Jooden.}
Jooden, die hem als de enige oorzaak / nog hoope van
heyl en zaaligheid erkennen / nog aannemen?

Spn nu alle deese dingen so (vragen wy nog eens?) ^{God-ver-}
hoe sullen het dan maaken / alle God-versaakers, Schyn-^{Schyn-}
mond- en naam-Christenen, in de Opstaubinge der hoog-^{mond- en}
den? Dreesse / angst / schrik / en beebinge / sal hun allen ^{naam-}
aangreppen / als eene baarende Vrouw / also 'er geene ^{Christenen.}
ontkominge voor hunlieden meer spn sal.

Dog / wat behoefde ik my op te houden met die gene ^{Overgang}
die buyten ons spn / daar 'er dypsende binnen onse muu-
ren zyn / die het getuygenis van JESUS, dat de geest der ^{Die al-}
Prophetie is, Openb. XIX, 10. met traagheid aannee- ^{leen op}
men. Dit gaat so ver / dat veele / rustende op den ui- ^{uiterlyke}
terlyken doop / den blooten naam van Christenen draa- ^{vooregten}
gen; maar sig nogthans niet beneerstigen / om belydenis ^{steunen, als}
van hun geloof te doen / en aan de beloften by den ^{den Doop.}
Doop / door Ouders en Doop-getuygen / te voldoen.

Die hun wel benaerstigen om tot het gebruik van ^{Het Avond-}
des Heeren Avondmaal toegelaaten te werden / maar ^{maal.}
uit allerley verkeerde vleeschelike insigten / niet / om
soo te toonen / dat zy door den doop afgewasschen / gerey-
nigt en geheyligt / in en by het gebruik van des Hee-
ren Avondmaal / ook verkondigen des Heeren dood,
tot dat hy komt, waartoe hy ons die liefde-panden
gegeven heeft.

Is het wel wonder / dat sulke menschen sig begeer- ^{Hoe lang,}
ven tot den schoot van de uiterlyke Kerk / so lang sy ^{en om wat}
in deese wereld / door de begeerlikheid hunner zogen ^{reden sulke}
de grootsheid hunnes levens overstiept / den god deeser ^{in den}
reuten dienen / hunne belangen erlangen / en verker- ^{schoot der}
gen kunnen wat sy begeeven? maar weigeren den ^{Kerke bly-}
Gods over al na te gaan / waar het ook heenen gaat; ^{ven.}
men weigert het gebruik van CHRISTUS op sig te nemen /

*Uitvlug-
ten, om
verdrük-
kingen, om
Christus
wille te
ontwyken.*

*Hunne
taale ver-
raaden
ben.*

en hem na te volgen. Na men heeft duysenden uitvlug-
ten / om dat oberal te ontwyken ende te ontvlugten /
so men al niet den spot opentlik daarmede drypt / als
of dit maar uitwerkselen van laage geesten / van be-
roerde harsenen / of van dik bloed en diergelyke / waa-
ren / dat selvs so ver gaat / dat veele / die alleen om
den hooode / den HEERE toonen te dienen ; durven seg-
gen : dat sulks in onse tyden niet van ons ge-eyscht werd.
Die lieber dooz / ik weet niet wat / booz eene laffe in-
schikkinge / die men booz de sagtmoedigheid van CHRIS-
TUS , en syner Apostelen en Leerlingen / drypt verkoo-
pen / allerley misbruyken in de Kerk souden laten in-
kruppen / als sig daar tegen met een woord te stellen /
gelyk PAULUS nochtans TIMOTHEUS , en dooz hem aan
alle getrouwe nabolgers van CHRISTUS , belast / kun-
nende niets van haare stille gerustheid / van haar ver-
maak / en vriendschap hunner vrienden misen ; niet
denkende / dat sulke inschikkinge meer tot onreere en
schande van het Euangelium / als tot voortplantinge
verstrekke. Dat sulke taal maar eene uitvindinge is / van
sulke valsche Propheeten / die eene gedaante van godfaa-
ligheyt hebben , maar die de kragt derselve verloochent
hebben ; waarbooz PAULUS , verhalven synen Soon TI-
MOTHEUS waarschouwt en vermaant / eenen af keer van
hun te hebben ; seggende : Want van deese syn het die
in de huysen insluypen , ende neemen de vrouwkens ge-
vangen , die met sonden geladen syn , en door meeniger-
ley begeerlykheden gedreven werden. De brugt van
sulke valsche Apostelen / waarbooz de Apostel PETRUS ,
de geloobigen waarschouwt / als sulke / welke door
gierigheid , met gemaakte woorden van Gods volk , eene
koopmanschap foeken te maaken , over welke het oor-
deel van over lange niet ledig is , en haar verderf niet
fluymert ; want sy verwonderen sig over de Persoonen ,
om

om des voordeels wille; segt Judas / want sulke dienen onsen Heere JESUS CHRISTUS niet, maar haaren buyk, en verleyden, door schoonspreeken, en pryfen de herten der eenvoudigen. Dit is de taale van PAULUS. Dus berraaden sy sig selvs / dat sy op de opstandinge der dooden / en de rekenschap die sy als dan sullen geven / niet dencken / ja deselve niet gelooven.

Andere wederom / die dooz hunnen schyn-godsdienst en werk-heylighepd / alleen om wereldsche voorregten te genieten / maar rene tpd lang dienen; deese toonen aanstonds / dat sy de kragt van CHRISTUS kruys / en syne Opstandinge niet erkennen / en daarom ook, als 'er verdrukkinge of vervolginge komt, om des Woords wille, aanstonds geërgert werden. *Een ander soort.*

Of gebeurd het dat men dooz siektens / verlies van wereldsche goederen / of beroovinge van vrienden / daarmede men syne vertroutwen op gestelt had / in 't nantw gebragt word / en welverdiende straffe leyde; so siet men sulks aan / als een leyden om des NAAMEN JESUS wille; ja al is het ook / dat men sig selvs dooz allerley kwaade overleggingen en valsche verbeeldinge in 't elend bryngt; men sal het vooz besoeeking en verdrukkingen / en wel vervolgingen / aansien / en daarover meenigmaal aanvangen te murmureeren. *Verkeerde overleggingen.*

Hoe dog / soude de HEERE JESUS aan u lust hebben? daar gy aan / of in hem / schynd geene de minste lust te hebben? uwe eigene belangen boven syne eere trekt? *Vragen aan hun voorgesteld.*

Hoe dog soudet gy kunnen verwagten / dat aan u de kroone der gerechtigheid soude gegeven werden / daar gy niet stryde?

Moogelyk sullen andere seggen: Wy hebben het voorbeeld der gefonde leere aangenoomen; maar syne liefste en rykste vrienden, Vader en Moeder enz. te verlaten, om den naam van CHRISTUS wille, daar hebben wy geen *Nog een derde soort.*

nen grond toe, daar syn wy niet toe gehouden, en so het al noodig was, dat valt hard enz. Het kan syn / dat die *Vrienden* beter met *CHRISTUS* en syne gemeenschap staan / als gy selvs; maar ondersoekt u selven / of gy in 'e geloobe syt? beproeft u selven / ofte kend gy u selven niet? siet eens / of gy wel kund en durvt seggen: dat u niets in de wereld so liev is, dat gy niet soud willen om den *HEERE JESUS* willen verlaaten; of 'er wel een smaot / vervolginge en verdrukkinge so groot / so zwaar is / dat gy deselve / om synes *NAAM* en *ERE* wille / niet soud willen ondergaan / en dus toonen / dat gy in gedagtenisse houd, dat *JESUS CHRISTUS*, uit den dooden is opgewekt, waardoor gy moet bewysen / dat gy gelooft en hoopt / ook opgetwekt te sullen werden; maar hier sal het sig ontdekken / hoe veele dat 'er te rugge sullen gaan met die *discipelen* / die de taale van den *Saaligmaker* niet verdraagen konden / die dus toonen sullen / dat sy hem maar om den broode gevolgt syn / wanneer sy hooren / dat het op een stryden en leyden van verdrukkinge aankomt.

Joh. VI,
66.

Wat 'er vereyft werd om tot CHRISTUS gebragt te werden.

Raad.

Het is waarloek wat grootz / so tot *JESUS* gebragt te worden. Hier hoort niet alleen toe eene bloote kennis / een noemen van den *NAAME* van *CHRISTUS*, maar ook een afstaan van alle ongerechtigheid.

Wilt gy / *O!* mensch / wie gy ook syt / door het bloed van het eeuwige *Testament* / dat betere dingen spreekt dan het bloed van *Abel* / behouden werden. De liefde van *CHRISTUS*, moet in uw herte uitgestoort syn; de liefde van *CHRISTUS*, moet u dringen tot wederliefde: want het is eene liefde, sterk als de dood; de iever is hart als het grav: Haare koolen syn vuurige koolen, vlammen des *HEEREN*; veele wateren soudense liefde niet kunnen uitblussen; ja de rivieren soudense niet kunnen verdrincken; al gave iemand al het goed van syn

syn huys voor dese lievde, men soude hem t'eenemaal veragten.

Hoe sult gy dan tot CHRISTUS komen? Soo lang gy ^{Vraag.} deese lievde niet in u hebt / daar het ewige woord in de Rolle des Boeks luyd: Al waar het, dat ik de taale der Menschen en der Engelen spraake, en de lievde niet hadde, so waar ik een klinkende Metaal of luydende Schelle geworden. Ende al waar 't, dat ik de gave der Prophetie hadde en wiste al de verborgentheden en alle de wetenschap, ende al waar 't, dat ik alle het Geloove hadde, so dat ik Bergen versettede en de lievde niet hadde, so waare ik niets. Ende al waar 't, dat ik alle myne Goederen tot onderhoud der Armen uitdeelde, en al waar het, dat ik myn Lichaam overgave, op dat het verbrand soude worden, en hadde de lievde niet, so soude het geen nuttigheid geven. Wilt gy dan tot het leven ingaan? onderhoud de geboden.

En komt dog tot den Heere JESUS, begebet u onder de schaduw van syne vleugelen / houd by hem aan / utwe handen steets uytbreydende na den Throon GODS, om hem als den Lamme dat geslagt is / ja als den Nieuwe uit den Stamme Juda / de Wortel DAVIDS, die overwonnen heeft / het ewig Hallelujah toe te singen / op dat hy u ook uit het stof der Aarden eens ten leven mag opwekken / in de aanstaande opstandinge de hzoone der heerlykheid op uwe hoofden zetten / en gy ontfangen moogt den prijs der roepinge Gods die van boven is. <sup>Nooddigin-
ge tot
JESUS.</sup>

Wat u aangaat / uitverhoorene Gods / geroepene <sup>Tot de Ge-
loovigen
en Uitvoer-
koorenen.</sup> Deyligen / die door 't Geloove vereenigt syt met CHRISTUS, tot u is boornamentlik deese vermaaninge / om in de kennisse van onse HEERE JESUS CHRISTUS, niet alleen op te wassen / maar ook langs hoe meer u herte af te trekken van de ydelheden deeser wereld / die maar voor eene tyd lang duuren / eyndelph verdwynen als rook voor

voorz den wind: want het is seker / dat veele onder u niet genoeg loopen in de loopbaane des Geloofs / die hun is voorgesteld. Ach hinderen Zions / uitverkoo-
rene Gods / omgord dog uwe Lendenen met de waar-
heid, doet aan de geheele Wapenrustinge GODS, op
dat gy konnet staan tegen de listige omleydinge des Duy-
vels: want wy hebben den stryd niet tegen vleesch en
bloed, maar tegen de Overheden, tegen de Magten,
tegen de Gewelthebbers der Wereld, der duyternisse
deeser eeuwe, tegen de geestelyke boosheden in de lugt.
Daarom neemt aan de geheele Wapenrustinge GODS,
op dat gy konnet wederstaan in den boosen dag, en alles
verrigt hebbende, staande blyven.

*De naam
vanCHRIS-
TUS heeft
hun eenen
naam ge-
geven.*

Heeft JESUS onse CHRISTUS eenen NAAM ontfangen bo-
ven alle Naamen, Hy heeft U ook eenen witten Keur-
steen gegeven, en op denselven eenen nieuwen Naam,
die niemand kend, als die hem ontfangt, eenen Naam
beter als der Soonen en der Dogteren.

*Het geslagt
vanCHRIS-
TUS.*

Was CHRISTUS, so veel het vleesch aangaat, uit den
Saade DAVIDS, dus uit Koninglyken bloede / Gy syt
ook een uitverkooren Geslagte, een koninglyk Prieffer-
dom, een heylig Volk, een verkreegen Volk, op dat
gy soudet verkondigen de deugden des geenen, die u
uit de duyternis geroepen heeft tot syn wonderbaar licht;
Hy is 't / die ons heeft liev gehad en gewasschen van on-
se Sonden in synen bloede, ende die ons gemaakt heeft
tot Koningen en Priesters.

*Aansettin-
ge tot ver-
pligtinge
om 1. Als
Prophteten.*

Tragt dan ook als 1) geestelyke PROPHTEN, als
Schriftgeleerden, onderwesen in 't Koningryk van GOD,
uit den goeden schat van u hert, oude en nieuwe dingen
voort te brengen.

*2. Pries-
ters.*

2) Als PRIESTERS moet gy u selven Gode opofferen /
uwe Lichaamen stellen tot levende, heylige en Gode
welbehaaglyke Offerhanden, welk onse redelyke Gods-
dienst

dienst moet syn. U Leven selvs niet dierbaar agtende om synent wille.

3) Als KONINGEN, dyaagt u edelmoedig / toont / dat gy manlyk stypd / niet alleen tegen uwe eigene bedorvenheden / die nog in u syn en tegen u stypd voeren ; maar ook tegen alle Opanden Gods en synes Koningsrphs / laat u daarvan niets te rug houden / nog Vader nog Moeder / nog Suster nog Broeder.

Als JESUS de eeniggeboorene Soon Gods, hy heeft u tot syne Broederen en Susteren / ja tot syne BRUYD aangenoomen : Want so veele als 'er door den Geest Gods geleydet werden, die syn Kinderen Gods, want gy hebt niet ontfangen den Geest der dienstbaarheid wederom tot vreesse, maar gy hebt ontfangen den Geest der aanneeminge tot Kinderen, door welken wy roepen ABBA, Vader, deselve Geest getuygt met onsen geest, dat wy Kinderen Gods syn, ende indien wy Kinderen syn, so syn wy ook Ervgenaamen, Ervgenaamen Gods ende Mede-ervgenaamen van CHRISTUS, so wy anders met hem leyden, op dat wy ook met hem verheerlykt werden. Want ik houde het daarvoor, dat het lyden deses tegenwoordigen tyds, niet is te waardeeren tegen de heerlykheid, die aan ons sal geopenbaart werden.

Stypd en leyd dan onder syne baniere / daar onder gy bewaart werd, door het Geloove tot de saaligheid die bereyd is, om geopenbaart te werden in den laatsten tyd. En om dat gy meer en meer mogt vorderen / tragt gesterkt te werden in de genade van onsen Heere JESUS CHRISTUS. Die regtveerdig is, dat hy nog geregtveerdigt worde, die heylig is, dat hy nog geheyligt worde.

Dooy al wanneer gy u in heylige ziels-oeffeningen en de gods-dienstige verpligtlinge met uwen HEER en BRUYDEGOM, als u HOOFD, nader vereenigt / in 't ontfaan:

3) Konin-gen.

Hanne Voorreg-ten als Kinderen Gods.

Aansettin-ge tot bunne verplig-tinge.

Syner voorname-lyk te ge-denken, on-

*der het ge-
bruik van
't Avond-
maal.* fangen van de liefde - panden van CHRISTUS in 't Avond-
maal bebind; gedenkt steeds syner, tot dat hy komt Laat
hem syn als een bundelken Myrrhe, dat tusschen uwe
Borsten vernagt.

*Voornaamelyk in
deese volk-
agtige
dagen.* Doozal heeft de Gemeente Gods / in deese volkagti-
ge duystere dagen / noodig; om daar toe opgewekt en
vermaant te werden: Houd in gedagtenisse den Heere
JESUS CHRISTUS, uit den dooden opgewekt.

In deese tyden seg ik / daar men van swaaren styf
hoofd / van oorlogen en gerugten van oorlogen / also
het Oorlogs sweerd alom schier uit de Scheede is ge-
trokken / ja zelfs van swaare Wolven / welke bedekte-
lik inkzuppen / die de kudde niet spaaren / hoorz.

*Opbeu-
ringe.* Maar wat nood sal des HEEREN Volk heb-
ben / als het altyd op CHRISTUS haaren Doorganger /
haaren Neptsman en Dolepnder haares Geloofs star-
oogt? al wierde het ook in en om den name van CHRIS-
TUS gedood / sy sullen egter eutig leven / de Hooone
der heerlijkheid ontfangen / ja alles be-erven na dit le-
ven / ja zelfs in dit leven jupchen.

Vreest dan niet voor die gene, die het Lichaam kon-
nen dooden, maar vreest veel meer den genen, die bey-
de Lichaam en Siel kan verderven in de Helle: Want
daarom fullen wy niet vreesen, al veranderde de Aarde
haare plaatse, ende al wierden de Bergen verset in 't her-
te van de See. Laat haare Wateren bruysen, laatse be-
roert werden, laat de Bergen daveren, door derselver
Verheffinge. Selah!

Slot. So dan vertroost malkanderen met deese woorden:
Dat uwe siele gebonden sal syn in het bondelken der le-
vendigen, dat uw Lichaamen den heerlyken Lichaam van
CHRISTUS gelykformig fullen werden, wanneer onse Sie-
le seggen sal / volgens des Heeren woord: Komt HEER
Jesus, ja komt haastelyk.

A M E N.

DE

D E
DUURAGTIGE
G O E D E R E N
V A N
DE OPPERSTE WYSHEIT,

Voorgesteld

Aan

Alle die gene, die de Waarheid in gerechtigheid
beminnen en najaagen;

Uit

Spreuken VIII. Vers 18.

*Rykdom en eere is by my,
duuragtig goed en gerechtig-
heid.*

עֵשֶׂר וּכְבוֹד אֲתִי הוֹן עֵתֶק
Gnofer
Vocabooth
Ittbi boon
gnooteek
uztedaa-
haak.

INLE Y D I N G E.

a. **D**E godfaaligheid is tot allen dingen nut, hebbende a. Voor-
de belovten des tegenwoordigen ende des toeko-
menden Levens. Dit is het voortreffeliche gerupnis /
dat PAULUS, die groote Aposgezand en Vliedecker der
Verborgheden GODS, aan de godfaaligheid geeft /

in den Isten Brieu aan synen geliebden **SOON TIMOTHEUS**,
in 't IV. Hoofst. het 8. Vers.

b. Ver-
klaart.

b. De Godsaaligheyd is dan het onderwerp / waarvan
PAULUS getuygt: Dat sy tot alle dingen nut is, en dat om
dat sy heeft de belovten van het tegenwoordige en toeko-
mende leven.

v.) Be-
schryvinge
van de God-
saaligheid.

(a. De Godsaaligheid is tot alle dingen nut, mag **PAU-
LUS** veplyg seggen; want

1.) De godsaaligheid / beteekend in de Rosse der eu-
wige Waarheden van **GODS** onseylbaar Woord: Die
waare inwendige onbevleete en ongeveinste gestalte van
de Siel, bereyd tot den suyveren dienst van den drie-ee-
nen **GOD**, om hem met Lichaam en Siel, of Geest,
welke beyde **GODES** syn, te verheerlyken, **Jac. I. 27.**
Rom. XII. 1. 1. Cor. VI. 20.

Deese dienst heeft tot syn doel/in 't eynde des Seloovs/
de ewige saaligheid der Sielen, **1. Petr. I. 9.**

Eene saaligheid/die alleen uit genaden geschonken werd/
Eph. II. 8. Waar dooy de Heere syn eigen werk / met
den loon der genaden / waarop de Seloovigen met **MO-
SES** sien mogen, **Heb. XI. 26.** bekroond / gelyk hy be-
looft heeft / **Matth. V. 12.** **PAULUS** wil derhalven/
dat de Seloovigen hunne vrymoedigheid niet sullen weg-
werpen, welke eene groote vergeldinge des loons heeft,
Hebr. X. 35. Geen wonder dan / dat van deesen
Godsdienst

2. Waar
van word
getuygt:
Dat sy tot
alle dingen
nut is.

AA. Vraag.

BB. Opge-
loft.

2. Gesegt werd / datse tot alle dingen nut is.

AA. Hoe! mag ik vzaagen / strekt **PAULUS** die nuttigheid
so ver uit / tot alle dingen? daar hy straks daarop in 't VI.
Hoofst. van denselven Isten Brieu aan **TIMOTHEUS** segt/
datter menschen waren / meenende dat de Godsaaligheid een
gewin sy, waar van hy wilde / dat **TIMOTHEUS** soude wyken.

BB. Wy antwoorden / dat

KK. Niemand in twyfel sal kunnen trekken / dat
PAULUS hier anders niet als alle geoorloobde dingen
ber.

verstaat / dat klaar blykt / uit de beschypinge dier Menschen/die de godsaaligheid aanmerkten als een gewin, namelyk een vuyl gewin, van wereldlyke goederen; waar van hy wilde / dat TIMOTHEUS soude WYKEN; terwyl hy geensints loochend / dat de godsaaligheid een gewin is, wanneer hy volgen laat: Dog de godsaaligheid is een groot gewin, met vergenoeginge enz. 1 Tim. VI, 6.

II. Niemand sal dan kunnen ontkennen / of PAULUS wilt hierdoor te kennen geben / dat de mensch GODS daar door langs hoe meer volmaakt werd tot alle goed werk, volmaaktelyk toegerust, 2 Tim. III, 17. Dat hy daar door den vyen toegang ontfangt / tot den throon der genaden, om barmhertigheid te verkrygen en geholpen te werden ter bekwaamer tyd. Heb. IV, 16. Want die tot God komt, moet gelooven, dat hy is, en een belooner dergenen die hem soeken. Heb. XI, 6.

B.) Dit nu word nog klaarder uitgedrukt en te kennen gegeven / wanneer hy de redenen dier nuttigheid daarby voegt / seggende: hebbende de beloven van het tegenwoordige en van het toekomende leven. Inimmers heeft

B.) De oorzaak waarom, of waarin haare nuttigheid en voordeel beskaat.

1. De HEERE, Israels God, Nooit tot den saade Jacobs gefegt; soekt my te vergeeys. Jes. XLV, 19. Neen: maar hy heeft hun beloften gedaan

1. God heeft nooit onder bet O. T. te vergeeys willen gedient zyn, maar

AA. In dit tegenwoordig leven; Ende het sal geschieden, indien gy der stemme des HEEREN uwes Gods vlytiglyk sult gehoorsaamen, waarnemende te doen alle syne geboden, die ik u heden gebiede; soo sal de HEERE uwe God, u hoog setten, boven alle volkeren der aarden: Deut. XXVIII, 1. en vers 4. Gefegent sal syn de vrugt uwes buyks, en de vrugt uwes lands, en de vrugt uwer beesten, de voortsettinge uwer Koeijen, en de Kudden van u klein Vee.

AA. Tegenwoordige,

BB. In het toekomende leven / nodigt hun de HEERE by Jesaias / in syn LV. Hoofst. vers 2. en 3. Hooret aandag-

BB. Toekomende dingen besdag-

dagtelyk na my , en etet het goede ; en laat uwe ziele in
vettigheid sig verlustigen. Neygt uwe ooren , en komt
tot my , ende uwe ziele sal leven ; want ik sal met u een
eeuwig Verbond maaken , (en u geven) de gewisse wel-
daadigheden DAVIDS

2. Nooit
onder het
N. T.

2. Nooit heeft de HEERE JESUS eenen anderen weg
ingeslaagen / wanneer hy in 't vleesch wandelde / toonde
hy / dat de onderhoudinge van GODS geboden / alle de
goederen van het tegentwoozdig en toekomende leven met
sig voerden / wanneer hy segt : Soekt eerst het Koninkryke
GODS en syne gerechtigheyt , en alle deese dingen sullen
u toegeworpen werden , by Matth. VI, 33. te lesen.

2. OVER-
GANG.

2. Lust het u / myne Wandagtige Toehoorders / om dit
bestendig aandeel nader voorgefeld te sien / als den
voornaamsten inhoud van de Heplige Schrifren ; wend
dan utwe aandagt tot de uytlokkinge van de Opperste
Wysheid aan haare Jongeren / bestendige en ernstige
Soekers en Wanklebers / toegeroepen / wanneer sy segt :

RYKDOM EN EERE IS BY MY, DUURAGTIG
GOED EN GERECHTIGHEYD.

B. VOOR-
BEREY-
DINGE.

2. Dit voortreffelyk Boek der Spruken / van SALOMO,
den Wyften der Koningen / als den voornaamen Opstel-
ler / den naam voerende ;

a. Het al-
gemeene
oogmerk.

a. Behelst in sig eene gantsche meenigte van goude
spruken / te regt / van een seker Oud-vader / aangemerkt /
als eene meenigte ongesnoerde peerlen / waardoor hy aan
synen Soon / voortreffelyke onderrichtinge en vermaa-
ninge / als uit den mond van de OPPERSTE WYSEID,
welker voorbeeld hy was / en aan de geheele Kerk niet
alleen zeden-lessen / maar ook eene schets of afteekeninge
van de oprichtinge en bestendige bewaaringe van
't Huys / van de OPPERSTE WYSEID , geeft.

b. Da-

b. **Da dat nu de Wyfste der Koningen SALOMO,**
a.) **In 't voorgaande VII. Hoofdstuk / beschreven**
hadde eene woelagtige Vrouwe, die met haare vertier-
selen en vlepemde lippen / eenen verstandeloosen Jonge-
ling / op den weg des verderfs gebragt had / door haare
vlepemde lippen en ydele beloften / draagt hy

b. Ontlee-
dinge en
aanwysinge
van den
saamen-
hang.

b.) **In tegenstellinge daar van aan synen Soon / de**
OPPERSTE WYSHEID, op ; om na derselwe gulde lessen
en heylsaame Vermaaningen / die sy aan haare kin-
ders geeft / te hooren / hem vermaanende / om de sleg-
tigheden te verlaaten, te leven en te treden op den
weg des verstands, Spreuk. IX, 6. na vooz af gegane
beloften van alle goederen in tyd en eeuwigheid. Want dat

I. De OPPERSTE WYSHEID, die van SALOMO in 't Iste
Hoofst. vs. 20. en 21. dus spreekende ingevoerd werd:
De OPPERSTE WYSHEID; roept overluyd daar buyten, sy
verheft haare stemme op de straaen, sy roept in 't voor-
ste der woelingen ; aan de deuren der poorten, spreekt
sy haare redenen in de Stad, deselve is / die hier spreekt /
bljkt also

2. De OPPERSTE WYSHEID hier in dit VIII. Hoofst.
vs. 1. wederom als vragender wyse ingevoerd werd: Roept
de Wysheid niet, en verheft (niet) de verstandigheid haare
stemme? Daar dan

AA. De omstandigheden van de plaats / waar dat
sy roept / worden naauwkeurig aangewezen in 't 2. en
3. vers. Op de spitse der hooge plaatsen en den weg,
ter plaatsen daar paden syn, staat sy. Aan de syde der
poorten, voor aan de Stad, aan den ingang der deuren,
daar roept sy overluyd.

BB. Dit lieverpjk en teffens kragtig uitnoodigend
overtwyft / daar men siet

XX. De Persoonen, tot dewelke dit Overtwyft gerigt is /

aa. In 't gemeen aangewezen: Tot u roepe ik ;
en.

ende myne stemme is tot de Menschen Kinderen ;
vers 3.

bb. In 't bysonder aangesproken. Gy slegten ver-
staat kloeksinning, en gy sotten verstaat met der herten,
vers 4.

22. Het uitnoodigende onderwys selvs bestaat.

aa. Uit een korte inleydinge van dit gesegend onder-
wys. vers 6—9.

bb. Uit hardbreekende betuggingen van de voortzef-
selykheid en nuttigheid haarer redenen / en de aanprij-
finge der tugt / met de voordeelen / die daar uit te trek-
ken sijn / so ten opsigte van geestelyke als lichaamelijke
Goederen. vers 10—36. daar men siet.

(aa) Hoe sy de tugt aanprijft wegens haare vrugten.
vers 10. en 11.

(bb) Hoe sy sig selvs met alle haare Goederen aan
haare Liebhebers opdraagt ; en met beloften en be-
dreygingen staamt. vers 12—36.

S. De aanbiedinge van haar selvs en haare goederen/
vers 12—32. geschied in diervoegen / dat sy.

I. Wantwyst haare wooninge / ende voortzesselyke
geestelike goederen / waardoor sy haare Liebhebers
uitnoodigt / om haar te soeken. vers 12—18.

II. Wantwyst haare voortzesselike / so lichaamelike
als geestelike Goederen / met de gronden / waarop dit
alles steunde. vers 18—32. daar dan.

1. Die Goederen aangeweesen werden / vs. 18—21. die

†. Doorgestelt werden / in haare voortzesselykheid.
vers 18—20.

*. Doorgestelt in onsen Text / vers 18.

** . Haare voortzesselykheden. vers 19. 20.

††. Het eynde / waartoe. vers 20, 21.

‡. De gronden / waar op dit alles steunde / sijn

†. Haare ewige en also godlyke geboorte. vers 22—31.

††. Haas

††. Haare sendinge in de wereld / vers 31. Dit alleg
nu word

§§. Aangedrongen en gestaapt

I. Eensdeels / met eene onberoutwelpke belobte van
eene ongestoorde saaligheid / dergenen / die na de OP-
PERSTE WYSEHEID hooren / van 't 32. vers tot 35. inge-
slooten.

II. Anderendeels / met eene sterke bedreppinge aan de
wederspannige en moedwillige Sondaars. Vers 36.

a) De Hoofst-somma dan dier dingen / van welke ^{a) Het}
wy nu spreken sullen / behelsen in sig; De allervoor- ^{Voorstel}
treffelykste en heerlykste geluk-staat dergeenen, die hoo- ^{van den}
ren na de Stemme van de OPPERSTE WYSEHEID, so wel ^{Text.}
lichaamelicke als geestelicke Goederen, hunnen lievheb-
beren, aanbiedende.

β) Op dat ook wy daardoor mogten aangemoetigt ^{β) Het}
worden / ons niet te vergaapen aan de Goederen / die ^{eynde}
de God dezer eeuw alleen aanbied; op dat wy mogen ^{waartoe.}
toonon / begeerte te hebben; om niet so seer om rykdom
en eere uit de vreemde gewesten te haalen / als wel om/
den Heydenen het Euangelium te verkondigen / na het
Oosten en het Westen te gaan: op dat de voorspellinge
van Zeph. III. 9, 10. mag verbult worden / gewisselyk
dan sal ik tot de Volken een ryne Spraake wenden, op dat sy
alle den naame des HEEREN aanroepen, op dat sy hem
dienen met eenen eenpaarigen schouder. Van de seyde
der Riviere der Mooren, sullen myne ernstige aanbidders
met de dogter myner verstroyde, myne offerhanden aan-
brengen.

Op dat ook hierdoor des Heeren naam groot gemaakt
werde; in deese so rpklyk gesegende Stad ende Land / dat
met regt het Land EMANUELS, in veelen opsigten / so wegen
lichaamelicke als geestelicke Goederen / mag genaamt wer-
den; waarin ik als een NAZIREER GODS uit het Land
der

der schaduw en der duysternissen / herwaarts gebragt / met de supbere en onverbalschte melk van Gods Woord / ja met vastere spyze / aan de voeten van voortreffelyke GAMALIËLS opgevoet ben / en nu na myne Maagschap na den vleesche sal heenen gesonden werden; om hun ook het kostelycke en duurbaare van Gods Woord te verkondigen / op dat sy niet alleen rykdom en eere; maar ook duuragug goed en gerechtigheid van de OPPERSTE WYSHEIT mogten ontfangen.

Wensch

Och! of sig dan Moorenland mogte haasten, om syne handen tot GOD uit te strekken, Ps. LXVIII. 37. Och! gabe GOD! nu heyl / segen en voorspoed. Send gy, o God! ons uwe hulpe uit het heyligdom, en ondersteun ons uit Zion, Ps. XX. 3. Laat uw werk aan uwe Knechten gesien werden, en uwe heerlykheid over hunne Kinderen. Ende de lievlykheid des HEEREN onses GODS sy over ons, en bevestigt gy het werk onser handen over ons, ja het werk onser handen bevestigt dat. Amen.

verdeelt.

Om dat dan wel te doen / sullen wy wat nader op deese twee Stukken / in de Woorden van onsen Text / letten / so als die ons

N. Na de Letter.

N. Van SALOMO opgegeven werden.

1. Sullen wy eene korte / dog regt-aartige Beschryvinge van die Goederen geven / die hier van de OPPERSTE WYSHEID aangeboden werden / Rykdom en eere, duuragtig goed en gerechtigheid.
2. Sullen wy sien / hoe de OPPERSTE WYSHEID sig selve / als de fonteyn / oorsprong of bron-ader aantwyft / waarby en waarin die Goederen syn / seggende: Syn by my.

3. Naden Geest.

3. Van JESUS CHRISTUS, die meerder is dan SALOMO, aangebragt.

VERKLARINGE.

Hier mogen wy wel met den OPPER-SANGMEESTER onder de Kinderen van KORAH, den XLIX. Psalm geheel opfingen / waar van wy nu maar tot eenen OVERGANG gebruikten de woorden van 't 2. tot 't 11. vs. Waarin

II. Overgang.

1) de OPPERSTE WYSHEIT dus spreekt: Hoort dit, alle gy Volken: neemt ter ooren, alle inwoonders der wereld, so wel slegte als aansienlicke, t'samen ryk en arm, myn mond sal enkel wysheid spreken, en de overdenkinge mynes hertens sal vol verstand syn. Waarop

2) Eene geloovige Siele moet antwoorden: Ik sal myn oore neygen tot eene Spreuke, ik sal myne verborgene reden openen op de Harpe.

Vraagende? waarom soude ik vreesen in kwaade dagen, als de ongerechte, die op de hielen syn, my omringen? Waarop de OPPERSTE WYSHEIT wederom

Antwoort: Aangaande diegene, die op hun goed vertrouwen, en op de veelheid hunnes RYKDOMS roemen, niemand van hen, sal synen Broeder immermeer kunnen verlossen, hy sal Gode syn rantsoen niet kunnen geven: want de verlossinge hunner Siele is te kostelick, ende sal in ewigheid ophouden, dat hy ook voortaan geduuriglick soude leven en de verdervinge niet sien.

Hier mogen wy de OPPERSTE WYSHEID beplig laaten byvoegen de woorden van onsen Text:

RYKDOM EN EERE IS BY MY, DUURAGTIG
GOED EN GEREGTIGHEID. Om nu

A. Deese woorden na onse bevattinge / hoort te ver-
klaaren / en dan

B. wat nader / na de tyds-omstandigheden / toe te
eigenen / moeten wy deselve

A. VER-
KLA-
RINGE

in baare
onderdeele-
len aange-
wesen.

N. So als SALOMO de woorden opgeeft.

N. So beschouwen / so als sy van SALOMO den Spreuk-schryver, als een doozlugtig voorbeeld van de OPPERSTE WYSHEID hier opgegeven werden.

J. So betragten / so als sy van JESUS CHRISTUS, die meerder dan SALOMO is / als het tegenbeeld / syn aangebragt. Wat dan het eerste betreft / daar omtrent moeten wy

E E R S T E D E E L.

i. De Beschryvinge van de Goederen, word trapplings opgegeven.

I. In de Beschryvinge van de Goederen / deese aanmerkinge maaken / dat ons de OPPERSTE WYSHEID hier van het mindere tot het meerdere trappelings opleyden.

J. Opgeeft de lichamelijke Goederen / Rykdom en eere.

II. Doozhoud de Siel-verzaadigende geestelike Goederen / duuragtig goed en gerechtigheid.

§. De lichamelijke Goederen.

J. De lichaamelike Goederen sijn tweederley: Rykdom en eere.

J. Rykdom.

/ Rykdom, geeft na de kragt

Na's Hebreusche grond-

— Van het Hebreeuwische grond-woord te kennen: Eenen overvloed van allerley, so roerende als onroerende Goederen en Besittingen. Welks oudstypds meest bestonden

woord be-

†. In Besittinge van Akkers en Landeryn / Wyngaarden / en allerley soort van Dree / Deut. VI. 11. enz. die men

†. In besittinge van Akkers.

*. Of dooz het eerste inneemings-regt / in erv-besittinge nam / gelyk nootsaakelyk; (om nu niet te spreken van de tyden vooz den Sondbloed /) plaats moet

*. Door het Inneemings-regt.

gehad hebben / na de Sondbloed / onder de Soonen van NOACH, SEM, CHAM en JAPHETH; siet Gen. IX, X. en XI. dat niet sonder eene bysondere bestieringe van GOD geschied is; want de gantsche Aarde is syn.

Exod.

Exod. XIX. vers 5. Doe de Allerhoogste den Volken de erffenisse uitdeelde, doe hy ADAMS Kinderen van een scheydede, heeft hy de Landpaalen der Volken gestelt na het getal der Kinderen Israels. Dus singt MOSES in syn Afscheids-Lied voor Israels ooren / Deut. XXXII. 8.

Dit nu geschiedende op deese wyse /

z. Dat de een aan den anderen de keuse gav / gelyk z. Door Verkie- sige.
 men siet dat ABRAHAM aan LOT gaf. Gen. XIII. 9. Is niet het gantsche Land voor uw aangesicht? Scheyd u dog van my, so gy de slinker (kiest,) sal ik ter regter hand gaan, en so gy ter regter hand, so sal ik ter slinker hand gaan.

z. Dat de een aan den anderen geld of vee; (want z. Door geld. Waar van daan
 daarin bestond oudstydts de grootste handel der Oud- vaderen /) gav / gelyk dat uit het gene wy daarvan in 't eerste Boek MOSES en het Boek van JOB, Cap. I. 2, 3. en XLII. 12, 13. lesen / genoeg te sien is / tot dat eyndelyk goud en silver en kostelike edelgesteentens / en al het gene wat men onder de aardtsche Schatten kan rekenen.

** Of dooz het koop-regt; so siet men dat ABRAHAM, ** Door Koop- Regt.
 de spelonke van Machpela, van EPHRON, den Soone ZOHARS, voor geld kocht / Ende Abraham woeg EPHRON het geld, daar hy van gesproken hadde, voor de ooren der Soonen HETS, vier hondert siekelen silvers, onder den Koopman gangbaar. Gen. XXIII, 16. waaruit het erv-regt spuen oorsprong heeft. Want / huys en goed is een erve van de Vaderen, Spreuk. XIX, 4. waar dooz de RYKDOM en de overbloed der Menschen / sig vermeerdert hebben / waarvan de eene meer dan de andere / of dooz erffenisse ontfangen heeft / of dooz moeyte / vlyt en arbeid / het sp op eene regtveerdige / het sp op eene onregtveerdige wyse / wist te verkrpygen / en by een te brengen; van welke laatsten / men beplig / en met het uiterste regt / met de woorden uit den XXXIX.

Psalm / vers 7. seggen mag: Immers woelen sy ydelijk, men brengt by een, en men weet niet wie het na sig neemen sal; 't welk ten tyde van SALOMO, reetg plaats moet gehad hebben: want

†. Wysheid
egter beter
dan Ryk-
dom.

†. Toont ons de OPPERSTE WYSHEID, dat haare wysheid verre boven die goederen te schatten syn; wanneer hy segt: Myn Soon, verwerpt de tugt des HEEREN niet, en syt niet verdrietig over syne kastydinge; want de HEERE kastyd den geenen dien hy liev heeft. Welgelukfaalig is de mensche die wysheid vind, en die verstandigheid voortbrengt; want haaren koophandel is beter, dan de koophandel van silver, en haare inkomste, dan het uitgegraven goud; sy is kostelyker dan Robynen, en al wat u lusten mag, is met haar niet te vergelyken; langheid der dagen is in haare regterhand, in haare linkerhand RYKDOM EN EERE. Spreuk. III, 11—17. So ook in dit ons Text-Hoofst. vers 10. en 11. Nemet myne tugt aan en wetenschap, meer dan uitgelesen uitgegraven goud; want wysheid is beter dan robynen, en al wat men begeeren mag, is met haar niet te vergelyken; voegt hier by vers 19. Myne vrugt is beter dan uitgegraven goud, ende dan digt goud; ende myn inkomen dan uitgelesen silver. Om meer andere plaatsen boozby te gaan / siet

Pred. VII.
11, 12.
Als seer
nadrukke-
lyk byge-
voegt.

Job XXVIII, 12—25. Spreuk. IV, 5—9. XVI. 16. Pred. VII. 11, 12. welke plaats waard is / om hier nog by geboegt te werden: want daar segt SALOMO; De wysheid is goed met eene erffenisse, en die gene die de sone anschouwen, hebben voordeel daarvan; want de wysheid is tot eene schaduw, en het geld is tot eene schaduw; maar de uitnemenheid des Wysheid is, dat de Wysheid haare besitters het leven geeft.

††. Hoewel
by eene
Stad der
sterkte.

††. Toont ons dieselve Wysheid / dat des Ryken goed, is eene Stad syner sterkte. Spreuk. X, 15. XVIII, 11. En als een verheevene muur in syne inbeeldinge. De lieve heb.

hebbers des Ryken syn veele. Spreuk. XIV, 20 want het geld verantwoord alles. Pred. X, 19. Dus spreekt hy (de Ryke) ook harde dingen, Spreuk. XVIII, 23. en heerscht over den armen, Spreuk. XXII, 7. want geen wonder / also die Rykdom oudstydts mede bestond /

†. In de besittinge van veele Knechten en Maagden / die sy / of als Ingeboorenen des Huyses / of als gekogten met den gelde hadden; Het is bekend / dat Vader Noach synen kleen-soon Canaan, alleereerst onder den bloek gebragt / en hem dus tot eenen Knecht van syne broederen gemaakt heeft. Gen. IX, 25. Vervloekt sy Canaan, een Knecht der Knechten, sy hy synen broederen. Hier van daan die droevige gesteltheid der genen / die of tot Knechten gebooren / of voor geld verkogt wierden.

†. In de besittinge van Knechten enz.

*. So hadde ABRAHAM, so wel Ingeboorene synes huyses / als gekogten met den gelde; want so leeft men niet alleen / dat Abraham / als hy hoorde, dat syn broeder (Lot) gevangen was, wapende syne onderwefene, de Ingeboorene van syn huys, drie hondert en agtien; Gen. XIV, 14.

*. Dat plaats bad ten tyde van Abraham.

‡. Maar ook / dat hy alle de Ingeboorene synes huyses, en alle gekogte met den gelde, al wat manlick was, besneed. Om te toonen / dat alles wat hem dienstbaar was / ook aan de Wet van syne God moest onderworpen werden; siet Gen. XVII, 23. en voegt hier by Gen. XVIII. daar de HEERE hem selvs dit gerupgenis geeft / vers 19. Ik hebbe hem gekend, op dat hy synen kinderen, en synen huys, na hem soude beveelen, en sy den weg des Heeren houden, om te doen gerechtigheid en gerigte. Het is ook hier van daan / dat de oudste van syn huys / regeerende over alles dat hy hadde / erkende / dat alle die RYKDOM EN BESITTINGE van den HEERE waas

‡. Dog moesten sy bunne Knechten, so wel als bunne Kinderen, aan God opofferen, om synen weg te houden en hem te dienen.

WIS II

waaren / wanneer hy van ABRAHAM uitgesonden / om
 voor ISAAC eene Vrouw uit syne Maagschap te nee-
 men / seyde : Ik ben ABRAHAMS Knecht, ende de HEERE
 heeft mynen Heere seer gezegent , so dat hy groot ge-
 worden is , ende hy heeft hem gegeven Schaapen en Run-
 deren , en zilver en goud , en Knechten en Maagden , en
 Gen. Kemelen en Ezelen. Dit konde ABIMELECH , een Heer-
 XXIV. 34. densch Koning / sien / dat alle die zegeningen van den
 35. HEERE kwamen / wanneer hy tot ISAAC seyde : Wy
 hebben merkelyk gesien , dat de HEERE met u is , daa-
 rom hebben wy gesegt : Laat dog eenen eed tusfchen ons
 syn, enz. Gen. XXVI, 28.

//. Om niet
 alles van
 Jacob op
 te baalen.

//. Om nu van JACOB , en synen RYKDOM niet te
 spreken / siet Gen. XXXV, 10. daar hy dit erkend van
 den HEERE ontfangen te hebben / wanneer hy segt : Ik
 ben geringer dan alle deese weldadigheid , en dan alle
 deese trouwe die gy aan uwen Knecht gedaan hebt : want
 ik ben met mynen staf over deesen Jordaan gegaan , en
 nu ben ik tot twee heyren geworden.

** Israel
 mogt syne
 verarmde
 Broeders
 niet langer
 als tot het
 Jubel-
 jaar, maar
 vreemde
 volken voor
 altoos tot
 Knechten
 koopen en
 houden.
 §. Moesten
 hun altyd
 in den
 Godsdienst
 onderwy-
 sen. En
 dus

** So mogte ISRAEL , na dat de HEERE hun uit het
 huys der dienstbaarheid en den ooven der verdrukkinge/
 Egypten, verlost hadde / hunne Broeders / die verarmt
 waren / niet tot den slaavfchen dienst gebrukken ; maar
 moesten daar toe de vreemde Volkten / die rontom hun/
 of in 't midden van hun / woonden / koopen ; Maar hunne
 Broeders / so sy sig door armoede gedrongen / daartoe
 moesten verkoopen / wederom lossen / of op 't Jubel-
 jaar byn laten ; Dog moesten

§. Doozal soz g draagen / dat sy den HEERE , hunner
 Vaderen God / dienden / so dat sy met JOSUA konden
 seggen : Ik en myn huys fullen den HEERE dienen ; siet
 dit Lev. XXV. Exod. XXI, 1-6. Deut. XV, 12-16.
 XXVI, 15. XXXI. 12, 13.

//. Dus

//. Dus dog moesten sy altyd gedenken / dat de ^{//. Ceden-}
 HEERE het was / die hun groot gemaakt hadde ; want ^{ken en er-}
 so belast hun MOSES , by het brengen hunner Offer- ^{kennen, dat}
 handen / Voor het aangesicht des Heeren hunnes GODS ^{de Heere}
 te betuygen en te seggen: Myn Vader was een bedorven ^{bun vry en}
 Syrier , en hy toog af na Egypten , en verkeerde aldaar ^{groot ge-}
 als vreemdeling , met weynig volks ; maar hy wierd al- ^{maakt}
 daer tot een groot en magtig volk , dog de Egyptenaars ^{hadde.}
 deden ons kwaat , en verdrukten ons , ende leyden ons
 eenen harden dienst op. Doen riepen wy tot den HEERE,
 den GOD onser Vaderen , ende de HEERE verhoorde onse
 stemme , en aansag onse elende , ende onsen arbeid , ende
 onse onderdrukkinge : Ende de HEERE voerde ons uit
 Egypten , door eene sterke hand , en door eenen uytge-
 strekten arm , en door groote schrikken , door teekenen
 en wonderen : Ende hy heeft ons gebragt tot deese
 plaats ; Ende hy heeft ons dit land gegeven , een land
 vloeyende van melk en honing. Ende nu siet , ik hebbe
 gebragt de eerstelingen van de vrugt deses Lands , dat gy
 HEERE my gegeven hebt ; siet dat Deuteron. XXV,
 5—10. voegt hier by / den XLIV. Psalm 2—5. Maar
 naderhand heeft ISRAEL , so als de HEERE voorsag /
 Deut. VIII. en XXXII. dien Rykdom misgrypt ; wat
 wonder dan / dat de Heydenen selvs den RYKDOM , wan-
 neer hy niet wettig gerypt / en wederom tot GOD
 dankbaarlyk gerypt wierde / aangemerkt hebben / als
 komende van den GOD der Helle.

≡. Dan het Grieksche woord πλούτος, Plutos , dat de
 seventig OVERSETTERS , hier ter plaats gerypten /
 en doorgaans om daarmede den RYKDOM te beschryven/
 souden wy veel hier omtrent kunnen seggen / maar wy
 sullen dat voer (b) anderen overlaaten / terwyl wy nog
 stoffe

(b) Wy souden hier gelegenheid hebben , om te onderzoeken,
 waar het van daan komt , dat de Grieken den Rykdom πλούτος,
 Plu-

stoffe in overbloed hebben / om te sien / hoe dat na maate des Rykdoms / ook doorgaans de EERE gemeten word / so ten opzigten van den RYKDOM, die alleen als eene gifte van Gods gunst / als eene byeenraapinge of versaameling / door de kunst / moet aangemerkt werden / welke laaste doorgaans aan de Besitters gegeven / en van hun bewaart werd / tot hun eigen kwaat. *Pied. V, 12.* Wanneer men siet / dat sulke Menschen hunne eere na hunnen Rykdom rekenen / en daar door den Armen verdukken / mag men den verdukten wel ter vertroostinginge toeroepen: En vrees niet, wanneer een Man ryk word, wanneer den Heere van syn huys groot word, want hy sal in syn sterven, niet met allen mede neemen, syne eere sal hem niet na dalen, *Psalm XLIX. 17, 18.* also het eene geheel andere EERE is / die de OPPERSTE WYSHEID hier aanbied.

II. EERE
na de
Kragt.

— Van 't
Hebreeu-
sche grond-
woord be-
schreven.

† Nader
verdeelt.

* Waare
Eer komt
niemand
toe dan
GOD.

II. EERE geeft na de Kragt /

— Van het Hebreeusche grond-woord te kennen:

— Van 't allerley swaarte, so des gewigts, als der weerdigheid en des rykdoms; so dat EERE beteekend / dat overwigt van aansien en weerdigheid, dat iemand sig van den eenen boven anderen verwervt, door de swaarwigtigheid van syne deugden en prysweerdige hoedanigheden.

† EERE bestaat dan niet in schyn / maar in syn / na dat het voor- of onder-werp is / dat eertweerdig geagt werd / en is dus waar / of valsch en ydel.

* Waare EERE komt in de allereerste plaats niemand toe / dan

2 GOD, die van wegen syn overwigt van alle deugden / en alles overwegende hoedanigheden / niet alleen / de

Plutos noemen, met denselven naam, daar sy den God der Hellen mede benoemden, en daarby te ondersoeken, waarom sy *Sem*, tot den God der Hellen gemaakt hebben, maar deese bladen souden daar door te verre uitloopen.

de GOD der EERE genaamt werd / Ps. XXIX, 3. maar ook de EERE van syn volk selvs / Ps. III, 4. Jerem. II, 11. daar egter tot schande van Israel, gebragt en geklaagt werd.

z. Gebragt; Heeft ook een Volk de GODEN verandert, hoewel de selve gene goden syn? z. Vraag?

z. Geklaagt; Nogtans heeft myn Volk syne EERE verandert in het gene dat geen nut doet. Gene EERE dan / die so natuur eigen / alken GOD toe komt / dat hy verklaart / z. Klage, also GOD syne Eere

1. Deselve aan geen en anderen te geven; Jes. XLII, 8. Ik ben de HEERE, dat is myn naam, ende myne EERE sal ik aan geen en anderen geven, nog mynen lov den gesneden beelden. Om mynent wille sal ik het doen; want hoe soude hy ontheyligt worden, ende ik sal myne EERE aan geen en anderen geven, Jes. XLVIII, 11. z. Aan geen en anderen geest.

4. Diegene alleen te eeren, die hem eeren: Want also spreekt de Heere dooz den mond van ELI, tot des selvs godloose Soonen Hophni en Pinehas, welke waren Belials Kinderen. Die my EEREN, sal ik wederom EEREN; maar die my versmaaden, sullen licht geagt werden. I Sam. II, 39. z. Alleen eert, die hem eeren.

1. Deese EERE bestaat nu daarin; dat men GOD alleen, na het voorschryft van syn Woord, als het allergewigtigste voorwerp van EER, glans en heerlyk, agte, en daartoe alle syne, so lichaams als ziels-vermogens, inspanne, en dat opregt en ongeveynst, uit liefde syner oneyndigen deugden, so dat men niets buyten en behalven hem, als alleen om synent wille, als tot syner EERE gerigt en geschaapen, hoog agte. Wie dankoffert, die sal my EEREN, en die synen weg wel aansteld, dien sal ik Gods heyl doen sien, segt de HEERE, dooz Asaph / in den L. Ps. vs. 23. siet Ps. XXIX. 1, 2. Gevet den HEERE, gy kinderen der sterken, gevet den HEERE eere

en sterkte. Geevet den HEERE de eere synes naams, aanbidde den HEERE in de Heerlykheid synes Heyligdoms. **Dus singt de Kerk tot tweemaal toe / Ps. LVII.** Verheft u boven de Hemelen. O! God, uwe eere sy over de gantsche Aarde. **Siet Ps. VIII. 1. en meer andere.**

z. Van Godorugtigsten betragt in de uiterste gevaar van hun leven.

z. Hier van daan ook / dat Sadrach, Mefach ende Abednego antwoordeden, ende seyden tot den Koning Nebucadnezar, Wy hebben niet van nooden u op dese sake te antwoorden: Sal 't so syn, onse GOD, dien wy EEREN, is magtig ons te verlossen, ende hy sal ons uit uwe hand, o! Koning, verlossen; maar so niet, u sy bekend, o! Koning, dat wy uwe Goden niet sullen EEREN, nogte het gouden Beeld, dat gy hebt opgerigt, Dan. III. vers 16-19.

zz. Van Israel verwaarlooft, dat hun de Heer door Jesaias verwyzt.

zz. Hier van daan / dat de HEERE Israël bertuyt door Jesaias / seggende: Daarom, dat dit Volk, tot my nadert met synen monde, en sy my met haare lippen EEREN, dog hun herte verre van my doen, en hunne vreesse, daar mede sy my vreesen, menschen geboden syn, die hun geleert syn; Daarom siet, ik sal voort wonderlick handelen met dit Volk, wonderlick en wonderbaarlick: want de wysheid syner wyfen sal vergaan, ende het verstand syner verstandigen, sal sig verbergen. Jes. XXXIX. 13, 14. Want

A. Om dat sy niet na hun pligt God eerden, heeft by.

A. Het was so ver daar van daan / dat ISRAEL na die kennisse / die sy van den waaren GOD, boven andere Volkeren hadden. Ps. XLVII. 19, 20. En na den Rykdom en die Eere, die sy boven alle Volkeren der Warden / van GOD ontfangen hadden / souden ge-eert hebben / dat sy 't so verkozben en verdozben hadden / dat de HEERE moest klagende Wzaagen / by Malcachi I. 6. Een Soon sal den Vader EEREN, ende een Knecht synen Heere, ben ik dan een Vader, waar is myne EERE, ende ben ik dan een HEERE, waar is myne vreesse, segt de HEERE der

der Heerschaaren, tot u, o! Priesters, Veragters mynes naams.

ΔΔ. Het was dan ook billijk en wel verdient / dat de HEERE syne EERE van dat ondankbaar Volk / dat hy so met RYKDOM en EERE voorszien had / AA. Syne eere van dat Volk afgetrokken. astrok / afgetrokken. wanneer sy hem niet eerden / gelyk hy dat deed ten tyde van HOPHNI en PINEHAS, wanneer sy moesten seggen 1. Sam. IV. 21. De EERE is weggevoert uit Israel, om dat de Arke GODS gevankelyk weggevoert was: Want

AAA. Het was daarom / om dat de HEERE, die hun / AAA. Om dat hyse tot dat eynde groot had gemaakt. boven alle Volken, die hy gemaakt hadde, hoog sette, tot eenen lov en tot eenen naam en tot heerlykheid, tot dat eynde / op dat sy een heylig Volk souden syn den HEERE haaren GOD, Deut. XXVI. 18. Die hun / wanneer sy syne geboden onderhouden / syne Stemme neerstiglyk hooren souden, waarnemende te doen alle syne geboden, ook beloofde hoog te setten boven alle Volkeren der Aarden, ende alle Segeningen over hun wilde laten komen, Deut. XXVIII. 1, 2. in de Inleydinge reets aangehaalt.

II. Deese EERE bestaat dan daarin / dat men GOD II. Waarin die EERE bestaat; om dus over te gaan tot de Eere. na den RYKDOM en die EERE en dat VERMOGEN, dat men van hem ontfangen heeft / moet EEREN boven alles / en ook teffens alle diegene / die hy gebied te EEREN, want die EERE daarom met den RYKDOM doozgaans gepaart gaat / om te toonen / dat die EERE dooz den RYKDOM grooter en voortzeffelyker werd / Spreuk. III. 16. Siet 1. Kon. III. 12, 13. daar de HEER tot SALOMO segt: Siet ik hebbe gedaan na uwe woorden, siet ik hebbe u een wys en verstandig hert gegeven, dat uwes gelyks voor u niet geweest is, ende uwes gelyks na u niet opstaan sal, selvs ook dat gy niet begeert hebt, hebbe ik u

gegeven, beyde RYKDOM en EERE, dat uwes gelyks niemand onder den Koningen alle uwe dagen syn sal.

11. Der
Menschen
EERE.

//. Menschen komt dan ook in eenen minderen en afhankeliken sin / EERE toe / die nergens anders in bestaat / als: In dat gewigte hunner deugden, die sy door den Rykdom van GODS goedheid, (waar door GOD heeft willen bekend maaken, welke daar sy de Rykdom der heerlykheid deser verborgentheid onder de Heydenen, welke is in CHRISTUS onder hun, die de hoope der heerlykheid hebben, Col. I. 27.) ontfangen hebben, besteeden moeten tot GODS EERE ende haares Naasten hulp en welstand (b). Sulke EERE wil SALOMO selvs / dat men aan eenen anderen niet geven sal, Spreuk. V. 9. dat is / dat men in 't pad van DEUGD tot EER, sig niet moet laaten te rug houden / tertyl wy verschuldigt en verpligt syn.

3. Eere,
die men
aan Ouders
schuldig
is, en
waarom

2. In de eerste plaatse / volgens de allernatuurlykste Orde / de Kinderen aan hunne OUDERS, sulke EERE te geven / dat is / die gehoorzaamheid en dat ontsag / dat sy hun voor hunne opvoeding en goed onderwys / als den genen / daar sy / naast GOD, het Leven bysonder / so sy ook het wel-leven daarvan hebben / schuldig syn. Het is derhalven ook het eerste Gebod met eene belofte / Exod. XX. 12. Deut. VI. 16. Mal. 1. 6. Eph. VI.

22. In

(b) Die groote Prins der Redenaars en voortreffelyke Burgermeester in synen tyd, te *Romen*, CICERO, geeft in syne Redenvoering voor MARCELLUS, deese Beschryvinge van de EERE: *Het is*, segt hy, *een doortugtig en overal verspreyde gerugt, of roem, van de veelvuldige en groote verdiensten, of omtrent de syne of omtrent het Vaderland, of omtrent allerley Geslagt van Menschen. De Ouden plagten derhalven te seggen: Ibi esse premia bonoris, ubi sunt merita Virtutis, d. i. Dat daar de prys der eere is, waar het verdienst der deugd is.*

== In de tweede plaats aan alle diegene / die GOD == Eere, die men in den tweede
 ober ons gestelt heeft.

† Oudheden / Oudsten des Volks / die met regt plaats
 des Volks EERE genoemd werden / Jes V. 13. de heer- schuldig
 lykste in den Lande, Jes. XXIII. 8. Onder welke de is.
 een boven den anderen in EERE en heerlijkheid uitmunt / †. Aan
 na dat hun GOD of met deugden of met Rykdom, met Overbeden
 deugden gepaart / boozsien en boven anderen verheven en Oudsten
 heeft / so was JOSEPH in Egypten / Gen. XLV 13. des Volks.

DAVID onder de Knechten van Saul eerlyker, dan de
 anderen / de Koning SALOMO boven alle Koningen der
 Warde / 1. Kon. III. 13. de rene Knygs-Held boven den
 anderen heerlyker en eerlyker, 2. Sam. XXIII. 19.
 23. 1. Chyon. XI. 21. 25.

† Voogden / Leer-Meesters en Oude van dagen †. Aan
 sy mede de voorwerpen van EERE en agting / gelyk Voogden,
 dat genoeg by de Verklaaringe van 't vpsde Gebod ge- Leermees-
 toont werd / bysonder wanneer sy ons op het pad van ters en
 de DEUGD, (c) dat tot de EERE leyd / voorgeaan / en Ouden van
 toonen / dat sy de cierlyke Kroone der grysheid of des dagen.
 Ouderdoms / op den weg der gerechtigheid gevonden
 hebben, na Spreuk XVI. 34 waar men dan nog
 DEUGD, nog WYSHEID, nog VERSTAND, nog GRYSHEID,
 met GIREGTIGHEID gepaard vind / mag men veplyg den-
 ken om Jes. LXV. 20. en Pred. IV. 13 terwoyl het niet
 altyd even veplyg is / om 't te seggen: Want

** Udele

(c) De Oude Romeynen hadden de EERE selvs tot eenen GOD
 gemaakt, en aan denselven eenen Tempel toegewydt, dog so, dat
 sy denselven allernaast den Tempel voor de DEUGD, in diervoegen
 geplaatst hadden, dat men niet in den Tempel der EERE kon in ko-
 men, sonder door den Tempel der DEUGD te gaan, waarmede sy te
 kennen gaven, dat men sonder de DEUGD te vergeeys, na EERE
 dong.

** *Ydele Eere.*

** *Ydele EERE* is die roem en dat aansien / dat iemand buipten syne verdiensten / sig aanmaatigt en zoekt; of sig verbeeld / aan eenen anderen te kunnen geven. Het was verhalven

ξ. *Gefogt door Haman.*

ξ. Dat Haman die trotse Boecher en bittere Dyander Jooden onderbond / *MAKDOCHAI* niet kunnende verdraagen / bewerkt hebbende / dat al het Joodsche Volk soude omgebragt werden / om daar door meerder *EER* en aansien by *AHASVERUS* te verkrygen; sig verbeeldende / dat Hy die man was / tot wiens eere de Koning een welbehaagen hadde, wanneer hy gebragt werdende; wat sal men dien Man doen, tot wiens *EERE* de Koning een welbehaagen heeft, by sig selvs in syn opgeblaasene herte dus redeneerde: Tot wien heeft de Koning een welbehaagen, om hem eere te doen, dan tot my? Ende hy sprak zyn eigen Vonnis, wanneer hy seide: Den Man, tot wiens *EERE* de Koning een welbehaagen heeft, sal men het Koninklyke Kleed brengen, dat de Koning pleegt aan te trekken, en het Paard, daar de Koning pleegt op te ryden, en dat de Koninklyke Kroone op syn hoofd geset werde. En men sal dat Kleed en dat Paard geven in de hand eenes uit de Vorsten des Konings, van de grootste Heeren, en men sal het dien Man aantrekken, tot wiens *EERE* de Koning een welbehaagen heeft; en men sal hem op dat Paard doen ryden, door de Straaten der Stad, en men sal voor hem roepen: **ALSO SAL MEN DIEN MAN DOEN, TOT WIENS EERE DE KONING EEN WELBEHAAGEN HEEFT; terwyl hy straks daarop moest hooren / uit den mond des Konings:** Haast u, neemt dat Kleed en dat Paard, gelyk als gy gesproken hebt, en doet *MORDECHAI* den Jooden also, die aan de Poorte des Konings sit: en laat niet een woord vallen van allen, dat gy gesproken hebt. In 't Boek van *ESTHER* in 't VI. Hoofdstuk vers 6-11. te lesen. ξ Dat

□. Dat de vertooynde BALAK sig verbeelde / wanneer hy tegen Bileam, dien hy gehuurt hadde / om Israëel te bloeken / seyde: Ik hadde gesegt, dat ik u hooge VEREEREN soude, maar fiet de Heere heeft die EERE van u geweest. Num. XXIV. 11. vergeliken met Num. XXII. 17.

□. Geweert van Balak, Koning der Moabitien, aan Bileam.

††. EERE is dan / na die verscheidene voozwerpen seer verscheelende / en na de trappen / langs welke deselve gehaalt werd / seer verscheden of ge- of onge ooplobt. Dit is seker / dat deselve hier moet aangemerkt werden als eene EERE, die met den RYKDOM gepaart gaat die dooz en uit den RYKDOM geboren werd / en dat dus hier vooznaemelyk gesien word / op die EERE, die GOD dooz het wertig en nuttig gebryk / van den RYKDOM aan iemand verleent.

††. Na de verscheidene voozwerpen seer verscheillende, dat bleek uit de voozbeelden.

*. Dit sag men aan JOSEPH aan 't Hof van PHARAO, Gen. XLV. 13.

* Van JOSEPH.

** Dit sag men aan SALOMO, 1. Kon. III. 13. Dit blykt uit het voozgaande en anderen; Op dat de levendigen bekennen, dat de Allerhoogste heerschappy heeft over de Koningryken der Menschen, en geeft se aan wien hy wil, ja set daarover den laagsten onder de Menschen, na de taale der HEYLIGE WAGTERS, by DANIEL in syn IV. Hoofstuk / vers 17. Na de kragt

** Van SALOMO, en andere, waar mede een overgang gemaakt werd tot de beteeckenis

=. Van het Grieksche Woord *dōza*, waarvan sig de LXXII. so genaamde Overfeters hier bedienen / betekend het / GLANS, SCHYNSSEL en HEERLYKHEID; so als het gebrykt werd.

=. Van het Grieksche woord *dōza*

† In het Oude Testament van de Heerlykheid des HEEREN, die vooz Israëel heenen toog in de Wolken en Vuur-Colomme, Exod XIII. vers 21, 22. Die op den Berg woonde / Exod. XXIV. vers 16. Die naderhand

†. Onder het O. T.

1) Den Tabernakel vervulde, Exod XL. vers 31 en 35.

2) Den Tempel van SALOMO, 1. Kon. VIII. vers 11.

††. In het
N. T.

††. In het Nieuwe Testament, wordt dit woord mede gebruikt van PERSOONEN en SAAKEN, die / uitmuntend, voortreffelyk, en wegens hunnen glans, HEERLYK syn.

* Van Per-
soonen en
Saaken.
‡. De heer-
lykheid
Gods.

*. Van PERSOONEN, so wel van GOD als MENSCHEN.
‡. Die HEERLYKHEID GODS, wierde hy de Geboorte van JESUS, door de menigte des hemelschen heyrlegers uitgegalme / in de Bethlehemitische Landstreek / Luc. II, 13. Prysende God, en seggende, vers 14. Eere sy God in de hoogte, Vrede op aarden, in den Menschen een welbehaagen.

‡ De heer-
lykheid der
Menschen,
door het
voorbeeld
van

‡. De HEERLIKHEID der MENSCHEN, Luc. XIV, 10. Joh. XII, 43. Welke alleen bestaat daar in / dat sy van Gods HEERLIKHEID bestraalt en verlicht / ook daarna hunnen weg aanstellen / om GOD in alles te verheerlicken, beyde in hun lichaam ende in hunnen geest, welke Godes syn. 1 Cor. VI, 20. Tot dat eynde wierde

— . PAU-
LUS.

— . PAULUS, uit den hemel omscheenen met de HEERLIKHEID des HEEREN, op den weg van Damascus, om tot HEERLIKHEID van GOD te syn. Handelingen IX. geheel / voornamentlik vers 3—17. vergelph hier mede het XXII. Hoofst. Tot dat eynde

— . Van
alle Konin-
gen der
aarden.

— . Sullen alle KONINGEN der aarden / hunne HEERLIKHEID rens in 't Nieuwe Jerusalem moeten brengen; gelph als Openbaaringe XXI, vers 22—27. beloofd werd / Ende ik sag geen tempel, in deselve; (Stad) Want de HEERE, de almachtige God, is haaren tempel, en het LAM, is haare Keersse. En de Volkeren die zaalig sullen werden, sullen in haar licht wandelen, ende de KONINGEN der aarde, brengen haare HEERLIKHEID ende EERE in deselve, Ende haare poorten sullen niet gesloten werden, des daags; want aldaar sal geen nacht syn. Ende sy sullen de HEERLIKHEID en de EERE der Volkeren daar
in

in brengen. Ende in haar sal niet inkomen iet dat onreynigheyd en grouwelykheid doet ende leugen, maar die geschreven syn in 't boek des levens, des LAMS. **Gelph nu de HEERLYKHEID**

****.** Van SAAKEN, in trappen seer verscheelt / so ook **. Van de HEERLIKHEID van den eenen Mensch boven den anderen: Want daar syn hemelsche lichaamen, daar syn ook aardse lichaamen, maar een ander is de HEERLIKHEID der hemelsche, en een ander (de HEERLIKHEID) der aardse, ende een ander de HEERLIKHEID der sonne, ende een ander is de HEERLIKHEID der maane, ende een ander is de HEERLIKHEID der sterre: want de eene sterre verscheelt in HEERLIKHEID van den anderen. So redeneerd PAULUS, in den eersten Sendbriev aan die van Corinthus, in 't XV. Hoofst-stuk / vers 40. en 41. So moet hier

/ Niet alleen in 't algemeen een seer groot onderscheid gemaakt werden / tusschen die EER en HEERLIKHEID, die de een boven den anderen / van wegens Eer-Ampten, Rykdom en Aansien, in deese Wereld heeft en besit / so lang deselve niet van GOD, in syne gunste / tot der Besitters Verheerlickingen en Zaaligheid, geschonken syn / waarover veel te seggen was.

// Maar in 't bysonder / tusschen die EER en HEERLIKHEID, die d'ene geloovige boven den anderen / hier in deesen tyd in genade / en hier namaals eens in HEERLIKHEID sal besitten; Want het is

*. Secker / dat de bedieninge van 't O. T. wanneer Gods tegenwoordige HEERLIKHEID, in 't midden van Israel / op een sigtbaare wyse woonde / egter van PAULUS seer onderscheiden werd van de bedieninge des Nieuwen Testaments. Hoozt hem selvs daar over redeneren / in den tweeden Brieb aan die van Corinthus, in 't III. Hoofst-stuk / vers 7—13. Indien de bedieninge des doods in letteren, (bestaande / en) in steenen uitgedrukt,

in HEERLIKHEID is geweest, so dat de Kinderen Israels, het aangesicht van Mofes, niet konden sterk aansien, om de HEERLIKHEID synes aangesichts, die te niete gedaan soude worden. Hoe! sal niet veel meer de bediening des geestes in heerlijkheid syn: Want indien de bediening der verdoemenisse in heerlijkheid geweest is, veel meer is die bediening der rechtveerdigheid overvloedig in heerlijkheid; want ook het verheerlikte is selvs niet verheerlikt in deesen, ten aansien van deese uitnemende heerlijkheid; want indien het geene dat te niete gedaan was, in heerlijkheid was, veel meer is het geene dat blyvt in heerlijkheid. Dewyle wy dan sodaanige hope hebben, so gebruyken wy veele vrymoedigheid in 't spreken.

*** In die Bediening is, na de maate der bedeeling, de heerlijkheid, van den eenen grooter als van den anderen.*

† Hier in de tyd, selvs in 't leyden van Verdrukkinge.

‡ Hier namaals.

**** Is het seker / dat in deese bediening / na de maate der bedeeling Gods, die geene / die de kragt der Hoeping onderbindende / weten waarin hunne EERE en Gods HEERLIKHEID bestaat / meerder HEERLIKHEID, en hier in genade / en hier namaals in de volmaaktheid / sullen genieten.**

† Hier in de tyd der genaden / selvs in 't leyden van de allerswaarste Verdrukkingen: Die sp als Licht, daarom aanmerken; Want onse lichte Verdrukkinge, die seer haast voorby gaat, werkt ons een gansch seer uitnemende gewigte der heerlijkheid. 2 Cor. IV, 17.

‡ Hier namaals / waar heenen behoord die geheele redeneering van PAULUS, in den eersten Sendbrieff aan die van de Corinthen, in 't XV. Hoofst. boven aangehaalt / waar by wy nu nog maar voegen / het 42-50. vers. Also sal ook de Opstandinge der dooden spn. Het (lichaam) word gesayt in verderffelikheid, het word opgewekt in onverderffelikheid. Het word gesayt in oneere, het word opgewekt in heerlijkheid. Het word gesayt in swakheid, het word opgewekt in kragt. Een

na-

natuurlyk Lichaam word 'er gezayt en een geestelyk Lichaam word 'er opgewekt, daar is een natuurlyk Lichaam, en daar is een geestelyk Lichaam. Also is 'er ook geschreven, de eerste Mensch Adam, is geworden tot eene levendige Siele, de laatste tot eenen levendigmaakenden geest, maar het geestelyke is niet eerst, dog het natuurlyke, daar na het geestelyke. De eerste Mensch is uit der Aarden aardsch, de tweede Mensch is de Heere uit den Hemel. Hoedaanig de aardsche is, foodaanig syn ook de aardsche, en hoedaanige de hemelsche is, foodaanige syn ook de hemelsche, en gelykerwys wy het beeld des aardschen gedraagen hebben, also sullen wy ook het beeld des hemelschen dragen.

Uit deesen allen blykt dan / dat deese twee lichaamen- Overgang tot de
lyke Goederen / niets / ja nixer na als voordeelig souden syn / so de twee anderen / daarmede niet verknogt en verbonden / gelyk als hand aan hand gepaart gingen. §§. De geestelyke en duuragtige Goederen. De Opperste Wysheit voegt derhalven daarby; /. Hoe deselve verknogt syn; vooraf. Van het mindere tot het meerdere / van de sinker tot de regter sepde / overgaande.

§§. De geestelyke en duuragtige Goederen. Duuragtig goed en gerechtigheid.

/. Het eene gaat met het andere soo verknogt / dat het ons toeschynt / dat men de woorden so moet vertaalen: Duuragtig goed, met, of door, of daarby of voort gerechtigheid, also de Koppel-letter (1) Vauw, eerste Duuragtig Goed. beyde deese vertaalinge leyden kan; dat den Taal- †. De betekenis der woorden. kenneren genoeg bekend is. Siet nu maar Spreuken I. 3. Gen. III. 20. 1 Sam. XIV. 18. Zach. III. 11. Wat nu

— . Het eerste betreft / dooz DUURAGTIG GOED vertaalt / sullen wy

†. De betekenis der woorden naspeuren / en wel

*. In 't Hebreewsch

‡. Het woord ןן , Hoon, dooz GOED vertaalt / heeft †. In 't Hebreewsch. ‡. Het woord ןן , Hoon.

eigentlyk in de Hebreuwfche Spraak geen werk-woord/ waarvan deffelvs wortel- beteekeniffe kan aangeweefen werden. Men vind in de nabuurige fusterlyke Syriſche Spraak / welke maar in tong-bal van de Hebreuwfche verſcheelt / een werk-woord / dat beteekend: ſyn verſtand of vernuft gebruyken: Hier van daan word het woord van de Sprifche Overſetters gebruykt / in 't *R. T. I. Theff. V. 6.* vooz 't Griekſche woord *νοω*, dat dooz de onſe vertaalt werd: nugteren ſyn, eigentlyk / gefond van verſtand ſyn. So word het naam-woord gebruykt / *Openb. XVII. 9.* vooz verſtand, ſiet ook *Openb. XIII. 18.* en *Marc. III. 21.* Dus ſoude

†. Beſchry-
vinge van
dit goed
na die be-
teekenis.

††. Het
gebruyk.

‡. Van dit
woord is
gemeen.

‡‡. Niet alleen
van have

en allerley
Goederen.

‡‡‡. Maar
in 't
byſonder
allerley
Goederen.

.. Regt-
veerdig.

.. Onregt-
veerdig
verkre-
gen.

†. Dit goed eigentlyk te kennen geven: Soodaanig een GOED, dat door verſtand en wyſheid verkreegen word, en al-leen, van de Siele kan beſeten werden, een ſelvſtandig en genoegſaam goed op ſig ſelvs; **Dog also**

††. Dit woord in GODS woord op verſcheydene plaat-ſen gebeeſigt werd / daar het

‡. Niet alleen vooz Have en allerley Goederen des Huyſes, by gevolg / ook vooz lichaamelijke Goederen gebruykt werd / als *Hoogl. VIII. 7.* en *Ezech. XXVII. 12. 18.*

‡‡. Maar ook wel vooz allerley Goederen, het ſyn de-ſelve regtveerdig of onregtveerdig verkreegen ſyn. **Want ſo word het gebruykt vooz Goederen.**

.. Welke langs den weg van gerechtigheid verkreegen ſyn / *Spreuk. XII. 27.* Een bedrieger ſal ſyn jacht-vang niet braaden; maar het KOSTELYKE GOED des Menſchen, is des vlytigen.

.. Welke dooz ydelheid / dooz woeker of overwinſt gekomen is / *Spreuk. XIII. 11.* GOED van de ydelheid gekomen, ſal vermindert werden. **En Spreuk. XVII. 8.** Die ſyn goed vermeerdert met woeker en met overwinſte, vergadert dat voor den genen, die ſig des Ar-
men

men ontfermt. Sullk goed doet geen nut ten dage der verbolgentheid, maar gerechtigheid reddet van den dood, segt SALOMO, Spreuk. XI. 4. Daarom word niet alleen van de Sondaars in de aanpysinge van haar bedrieglyk SCHYN-GOED, het woord פֶּן , Jaakar, dooz Kostelyk, vertaalt / by dit woord geboegt / in 't I. Hoofst. van dit Spreuk-boek in 't 13. vers / daar de OPPERSTE WYSHED, de Sondaars / dus spreekende inboert / seggende / alle KOSTELYK GOED sullen wy vinden, onse Huysen sulden wy met roov vullen: maar word ook hier van de OPPERSTE WYSHED gebzuykt.

Overgang tot de beteekenis van

§ 2. Het woord

פֶּן

1. Beschryvinge dier beteekenis.

11. Afkomst van 't woord, beteekend

overbrengen, dat

§. Seer aardig de oudheid van 't eene jaar in 't andere

beteekend.

§§. Het overbrengen van

dit goed uit de tyd in de ewigheid

** In 't

Grieks worden twee

woorden gebruykt

Κτῆσις πολλῶν

††. De Beteekenis

§. Het woord פֶּן ; Gnoteek, dooz duuragtig vertaalt. Dit woord word maar alleen hier ter plaatse in 't geheele O. T. gevonden / en geeft

†. Te kennen: Iets 't welk niet verandert nog veroudert, dat synen besitter nog begeeft nog verlaat.

††. Het komt af van een woztel-woord / dat overbrengen, overvoeren beteekend / en kan dus

§. Niet alleen seer aartig beteekenen; Het overvoeren of overbrengen van dit goed uit het eene jaar in het andere, uit het eene geslagte in het andere, maar

§§. Dooznameplyk het overvoeren en overbrengen van dit goed uit de tyd in de eyndeloose saalige ewigheid; waardoor het herte versterkt / de Siele vernieuwt en eyndelyk in 't genot van alle hemelsche Goederen gebragt werd.

** In 't Grieks worden van de so genoemde LXXII Vertaalders van 't Oude Testament twee woorden Κτῆσις πολλῶν gebzuykt / welke beteekenen / eene besittinge van veele; dog wy laten deese dingen over aan de TAALGELEERDEN, terwyl wy ons spoeden

††. De beteekenisse van de saake selz na te speuren; wy verstaan dan hier dooz dit duuragtige onberanderlyke /

††. De Beteekenis der Saake.

lyke / onberouderd GOED, waar van wy niet / dan sta-
melende / spreken kunnen.

*. In 't
gemeen
dat Goed,
dat aan de
Lievheb-
bers
van de
OPPERSTE
WYSHEID
word ge-
schonken.

*. Soodanig een GOED, dat den Lievhebber en van
de OPPERSTE WYSHEID alleen geschonken werd / dat hun
hier in tyd en hier namaals in eeuwigheid by blyven
sal. Waarvan hy segt: Ik doe wandelen op den weg
der gerechtigheid, in 't midden van de paden des Regts,
het eynde waartoe: Op dat ik mynen Lievhebbers doe
beerven wat bestendig is, ende ik sal alle haare Schatka-
meren vervullen. Siet een weinig lager in ons **Text-**
Capittel in't 20. en 21. Vers.

** In 't
bysonder
is, dat
z. God
selvs.

** Soodanig een onveranderlyk Goed is
z. GOD selvs / die daarom niet regt het hoogste
goed genaamt werd; Immers is de GOD Israel goed den
genen die ryn van herten syn, Psalm LXXIII. 1. Want van
GOD kan niets gesegt werden / voor den Sondaar / ten
goede / te syn / dat hy niet selvs en daadelyk is / want daar-
om segt CHRISTUS van GOD: Niemand is goed dan GOD,
Matth. XIX. 17. Want hy is een God van saalig-
heid, ja van volkomene saaligheid, en by hem den
Heere syn uitkomsten tegen den dood, Ps. LXVIII.
20-21. Die ook syn Volk nooit nog in tyd nog in
euwigheid sal verlaten nog begeben: Want de Heere
sal syn Volk niet begeben, nog hy en sal syn erve niet
verlaaten; Want het oordeel sal wederkeeren tot gereg-
tigheid, en alle opregten van herten sullen het selve na-
volgen, singt de lievelyke Harpslager DAVID, in den
XCIV. Psalm / het 14. en 15. Vers.

zz. Gods
goedertie-
renbeden
bier in de
tyden bier
namaals in
euwig-
heid, voor
hun weg-
gelegd.

zz GODS goedertierenheden: Waar door hy niet al-
leen aan allen is; Hier in deesen tyd / goed en goed
doende is. Ps CXIX. 68 maar voornamelyk ontrent syne
gunst en bondgenooten. Dus singt de Heer Ps. LII.
Ik sal u loven in eeuwigheid, om dat gy het gedaan hebt,
ende

ende ik sal uwen naame verwagten; want hy is goed voor uwe gunstgenooten: Dit bestaat

1. Dooernaamlik daarin / dat hy aan deselve sig in syn Woord / heeft geopenbaart en verklaart / als den God synes Volks / welk sig mag welgeluksaartig noemen en roemen; en daarom durft singen / Ps XXXIII,

12. Welgeluksaartig is het Volk, diens God de Heere is; het Volk, dat hy sig ten erve uitverkooren heeft; waaraan des Heeren heerlijkheid sal geopenbaart werden naa dat eeuwig / onveranderlyke / en duuragtige Woord van God: Een stemme, roept: ende segt, wat sal ik roepen?

Alle vleesch is gras, en alle syne goedertierenheid is als een bloeme des Velds. Het gras verdort, de bloeme vald af, als de geest des HEEREN daarin blaast. Voorwaar, het Volk is gras. Het gras verdort, de bloeme vald af; maar het Woord des HEEREN bestaat in der eeuwigheid, is de taale die wy uit des Heeren mond, by Jesajas lesen / in 't XL. Hoofst. 6-9 vers.

Dat Woord is voor den godloosen als een vuur, en als een hamer, dat de steenrotsen te morsel slaat, Jerem. XXIII, 29. Terwyl het voor een Kind Gods is, een lampe voor synen voet, ende een licht voor syn pad. Ps. CXIX, 105.

11. Uit dit Woord nu / leerd hy de gangen Gods, de gangen synes Gods in syn Hepligdom / Ps. LXVIII,

25. Ps. LXXIII, 17. Wanneer hy hem 2. GOD selv uit dat Woord leerd kennen / als den eenen en den Drie-eenen GOD, die sig aan den Son: daar / uit louter genade / wilt schenken / niet alleen als syn Schepper / maar ook als syn Regtveerdig / Heplig en Heerlik-maaker / waar van sy seggen: siet Jes. XXXII, 22. De HEERE is onse Richter, de HEERE is onse Wetgever: de HEERE is onse Koning, hy sal ons behouden.

11. Uit dit Woord, leerd

3. God selv als een en Drie-Een.

4. Den

5. Den

1. Bestaat daarin, dat hy sig aan deselve in syn Woord heeft geopenbaart. Dat

Het bestendigste goed voor den Sondaar is.

11. Uit dit Woord, leerd

3. God selv als een en Drie-Een.

22. Den
geheelen
Gods-
dienst,
die bestaat
in

2. De
Vreese des
HEEREN.

22. Den geheelen Gods dienst / welke bestaat in alle sedelike en geestelike Deugts oeffeningen van waare Goddyugt / waarmede de saaligheid gepaart gaat.

2. De Vreese des HEEREN, welke niet alleen is het beginsel der wysheid, Spreuk. I, 7. Ps. CXI, 10 maar ook / de Sprink-ader des levens, om af te wyken van de stricken des doods, Spreuk. XIV, 27. waar door sy leeren voor des HEEREN Woord beven, wetende dat de HEERE op deesen sien sal, Jes. LXVI, 2. ja hier door krygen sy soodaanige lust tot des HEEREN Woord / dat sy met Jeremias seggen: Als uwe woorden gevonden syn, so heb ikke opgegeten, ende u Woord is my geweest tot vreugde en blydschap mynes herten, Jerem. XV, 16. Hieruit ontspruit dan alle liefde tot God ende syne heplige gemeenschap / so dat sy seggen: Ik sal dan geduuriglyk by u syn, gy hebt myne regterhand gevat, gy sult my leyden door uwen raad, en daar na sult gy my in heerlijkheid opneemen; Wien heb ik neffens u in den Hemel, neffens u lust my ook niet op der aarden, Beswykt myn vleesch en myn herte, so is God de Rotsteen van myn hert, en myn deel in eeuwigheid. Want hy heeft geleerd / dat versaadinge der vreugden by des Heeren aangesicht syn, lievlickheden aan syner regterhand eeuwiglyk. Siet het eerste in den LXXIII. Psalm / 23—27. vers / en het laatste in den XVI. Psalm / het laatste vers / het laatste deel.

22. De lie-
de tot het
goede, die
haat tegen
het kwaad-
de, en die
geene die
het doen
baard.
Uit Ps. XV.
betoogt.

23. De liefde tot het goede / haard in hun renen haat tot het kwaade / ende die gene die 't kwaade doen / also sy weten / dat 'er het wee uitgesproken werd over die geene die het kwaade goed, ende het goede kwaad heten. Jes. V, 20. Waarom sy ook met den Digter / uit den XV. Psalm / den HEERE vraagende: Wie sal verkeeren in uwe tente? Wie sal wonen op den berg uwer heyligheid? tot antwoord ontfangen. Die opregt wan-

wandelt ende gerechtigheid werkt, ende die met syn her-
te de waarheid spreekt. Die met syne tonge niet agter-
klapt, synen metgefelle geen kwaat doet, en geene
smaat-redenen opneemt tegen synen naasten. In wiens
oogen de verworpene veragt is, maar hy eert diegene
die den HEERE vreesen. Hierom is het / siende geduu-
rig / op dat eeuwige onberanderlik GOED, dat de Heere
heeft weggelegd voor die gene, die Hem vreesen, dat
Hy gewrogt heeft, voor diegene die op hem vertrou-
wen in de tegenwoordigheid der menschen Kinderen; na
de taale van den Spreker / in den XXXI. Psalm / het
20. Vers; so dat sy

Δ. Niet wandelen in den raad der godloosen, nog staan Δ. Niet wandelen in den raad der godloosen.
op den weg der Sondaaren, nog sitten in 't gestoelte der
spotteren, maar hunne lust is in des Heeren Wet, om
syne Wet te overdenken dag en nacht, waarin hunne
geluksaalgheid bestaat; na den I. Psalm / 1. en 2. vers.

ΔΔ. Niet sitten by ydele luyden, nog met bedekte luy-
den omgaan; sy haaten de Vergaderinge der boosdoen-
deren, en by den godloosen sitten sy niet. Sy wasfchen
hunne handen in onschuld, en gaan rontom om des Hee-
ren altaar, om te doen hooren de stemme des lovs, en
om te vertellen alle des Heeren wonderen; sy hebben
liev des Heeren wooninge, en de plaats des tabernakels
syner eere, so als sy spreken uit den XXVI. Psalm /
waarom? sy sonderen hun af om na wat begeerliks te
tragten, om sig te vermengen in alle bestendige wysheid.
Spreuk. XVIII. 1.

— . Is het dan ook / dat sy wel eens moeten klaa-
gen / en seggen niet den Dichter / uit den XXVII. Ps.
10. vers / Myn Vader ende myne Moeder, hebben my
verlaaten, sy hebben recht om te seggen / maar de Hee-
re sal my aanneemen. So ik niet hadde geloovt, dat ik
het GOEDE des HEEREN soude sien in het land der levendi-
gen, — . Al is het schoon dat sy moeten klaagen, sy hebben het eeuwige goed in 't oog.

gen (ik ware vergaan) berg 13 Ik sal u aangezicht in GERECHTIGHEID aanschouwen, ik sal verfaadigt werden met uw beeld, als ik sal opwaaken. Ps. XVII, 15.

Overgang
tot

Geen wonder / want dit duurbaare en DUURAGTIGE GOED, is so nauw met de GERECHTIGHEID gepaart / dat het daaruit als voortvloeit / daarom de Opperste Wysheid ook segt; DUURAGTIG GOED.

II, Gereg-
tigheid.

† Het He-
breuschē
grond-
woord ver-
klaart. Ge-
rechtigheid
beschre-
ven.

II. En of met / door en by GERECHTIGHEID :

† Het Hebreuschē grondwoord geeft te kennen / eene onbuigsaame REGTVEERDIGHEID, waar door de Perfoon, of saak altyd in haaren regten staat blyvt. Dus geeft rechtveerdigheid seer aardig te kennen; Die deugt waar door men by sig selv bewust is, dat men na den regel, of na de Wet, so wel of recht leeft, datmen aan eenen iederen het syne geeft, ende niemand beleedigt, en also ook gerust en veerdig staat, om alle oogenblikken in 't recht te durven verschynen, of als Rigter / of om van den Rigter geoordeelt te werden Dat nu

* Komt in
de eerste
plaats
GOD we-
sentlik toe.

Die hy
oeffend
in 't
uitvoeren
van belov-
ten en oor-
deelen.

† Des Hee-
ren Volk
beroept
sig daar
op.

* GOD als de Rigter der gantschen Aarde. Gen. XVIII, 25. So eene wesentliken REGTVEERDIGHEID / die hem natuur eigen is / en van buiten omtrent anderen geoesend werd / besit / is eenesaak so klaar / dat sonder sulke gerechtigheid GOD niet soude kunnen GOD spn. Daarom sal Daniel ook in syn gebed / dat hy voor den HEERE voor sig en syn Volk uitschryfde seggen: By u O! HEERE is de GERECHTIGHEID. Dan. IX, 7.

Die GERECHTIGHEID oeffend hy omtrent den mensche / in 't uitvoeren van syne getrouwte beloften / ende rechtveerdige straffen. Hier van dat

† Des HEEREN Volk in hunne gebeden tot God hun op deese syne GERECHTIGHEID beroepen / seggende: O! God myner gerechtigheid. Ps. IV, 2. en Ps. XXXI, 2. Op uw o! Heere betrouw ik, laat my niet beschaamt werden in ewigheid, helpt my door uwe gerechtigheid. Waar door.

† Des

¶ Des HEEREN Volk / hunne overwinninge op hunne Vyanden behaalen / so dat sy met DEBORA de moeder in Israel mogen singen. Van het gedruys der Schutteren tusschen de plaatsen, daar men water scheidt, spreekt aldaar saamen van de gerechtigheden des Heeren van de gerechtigheden bewesen aan syne dorpen. Rigteren V, vers 11. met regt mag dan de Kerke uitroepen / en seggen uit den XXXVI, Psalm / vers 7. Uwe gerechtigheid is als de bergen GODS, uwe oordeelen syn eenen grooten afgrond HEERE. Waar doot hy den rechtveerdigen ende den Godloosen oordeelen sal. Want aldaar is de tyd voor alle voorneemen, en over alle Werk. Want God sal ieder Werk in het gerigte brengen, met al dat verborgen is, het sy goed, het sy kwaad, so spreekt SALOMO in synen Prediker in 't III. Hoofst. vers 17. en XII, 14. By gelegentheid dat hy seide: vers 16. Voorder hebbe ik ook gesien onder de Sonne ter plaatse des gerigts, aldaar was godloosheid, en ter plaatse der gerechtigheid aldaar was godloosheid.

14. Des Heeren Volk erkend die in 't overwinnen bunneryanden.

** Den Mensch word ook gerechtigheid toegekend. Wanneer deselve sig omtrent de Wetten so gedraagt / dat hy derselver eysch in allen tragt te verbullen / aan syne pligt so wel omtrent God / als synen Naasten / tragt te voldoen. Sie Deut. VI, 25. Wanneer nu de Mensch /

** Den Mensch word ook gerechtigheid toegepast.

† Omtrent de Wet van GOD, en deselvs eysch sig selvs onbedrieglik vraagt / of en hoe verre hy deselve tragt te voldoen / sal hy wel ras bevinden / dat hy die GEREGTIGHEID, waar mede hy in de Vuurschaar van God soude kunnen bestaan / niet by sig heeft / maar ge-noodsaaakt is te seggen met DAVID, Ps CXLIV, 1, 2. O! Heere hoort myn Gebed, neygt de ooren tot myne smeeking, verhoort my na uwe Waarheid na uwe gerechtigheid, ende gaat niet in 't gerigte met uwen Knecht. Want niemand die leeft, sal voor u aangesicht rechtveerdig

† In de Vuurschaar van GOD, hoe?

dig syn. Hier dog moeten wy alle so veel als wy spn / met Job seggen: Waarlik, ik weet dat het so is; want hoe soude de mensche regtveerdig syn by GOD? den welken, so ik regtveerdig ware, niet soude antwoorden, mynen Rigter sal ik om genade bidden. Job IX, 15.

z. Vraag.

z. Hier mag en moet ik dan vzaagen; Hoe het dan met den mensch sal gaan; Also God so reyn van oogen is, dan dat hy het kwaade soude kunnen sien. Hab. I, 13. So regtveerdig dat Hy den schuldigen geensints voor onschuldig kan houden. Nah. I, 2. Ja Hy is een regtveerdig Rigter ende een GOD, die alle dagen toorn, Ps. VII, 12.

z. Opgeleest en beantwoord.

z. Het antwoord is gereed / de GEREGTIGHEID van den borze / van den Middelaar / van hem die de HEERE ONSE GEREGTIGHEID is, Jerem. XXIII, 6. Word van Hem aangendomen / Hy tog is 't / die al in de tyde van JOB als de VERLOSSER gelooft en erkend wierde / Job XIX, 25. Daar JOB in den geloobe opgetoogen segt: Want ik weet dat myn VERLOSSER leeft, ende hy sal de laatste over het stof opstaan. Deese is 't die segt; als de gezand / een uitlegger / een uit duysend / om den menschen zynen regten pligt te verkondigen. Die seyde: Verloft hem dat hy in 't verdery niet nederdaale, ik hebbe Versoeninge gevonden, die segt ook van den Mensch. Hy sal tot God ernstelyk bidden, die in hem een welbehaagen neemen sal, en syn aangesicht met gejuych aansien: Want hy sal den mensche syne gerechtigheid wedergeven. Job XXXIII, 23, 24 en 26.

†. In de Vuur-schaar der menschen.
* Van Rigters.

†. Omtrent het waarneemen van die Wetten der GEREGTIGHEID in den Burgerhandel / moet die gerechtigheid waargenoomen werden.

*. Van de Rigters in 't gerigte / also sp Gode het gerigte houden. Dus luyd des Heeren woord / door den getrouwen knecht Moses aan Israels Rigters voorgestelt.

A Hoort

Δ Hoort de verschillen tusschen uwe Broederen, en rigt ^{Δ Hunne} regt, tusschen den Man en tusschen synen Broeder en tusschen deszelfs Vreemdeling; Gy en sult het aangezicht in het gerigte niet kennen, gy sult den kleynen so wel als den grooten hooren, gy sult niet vreesen voor iemands aangezicht; Want het gerigte is GODES: **Leest dat by Moses in syn V, Boek Deuteron. genaamt in 't Iste Hoofstf. het 16 en 17. vers. en voegd daar by de wyse hoe den Rigteren geboden werd te rigten. Deut. XXV, 1—4.** Doet regt ende geregtigheid ende reddet den berroovden uit de hand des verdrukkers, ende der vreemdeling den weese nog weduwe, ende onderdrukt niet, en doet geen geweld, en vergietet geen onschuldig bloed in deese plaats. **Is de vermaaning van Jeremias aan het Huys des Konings / in syne voorspelling in XXII, Hoofstf 3. vers.**

ΔΔ. **Waar nu dat selve niet geschied / daar moet men niet SALOMO seggen:** Indien gy de onderdruckinge des armen, ende de beroovinge des gerigtes ende der geregtigheid siet in een landschap, en verwondert u niet over sulck een voorneemen: Want die Hooger is dan de Hooge, neemt 'er agt op, ende daar syn Hooge boven hun-luyden. **Pred. V, 7.**

Het **WEE** woord over sulke uitgesproken / die de **ONGERECHTIGHEID** plegen. **WEE** dien die syn Huys bouwt met ongerechtigheid, ende syne Opperfaalen met onregt. Die synes naasten dienst om niet gebruikt, ende geeft hem synen arbeidsloon niet. **Jer. XXII, 13.**

**** Die geregtigheid / die een ieder sonder onderscheid moet oeffenen en najaagen / moet daarin bestaan / dat hy niet JOB kan seggen:** So lange als myn adem in my sal syn, ende het geblaas GODS in myne neuse; Indien myne lippen onregt sullen spreken; Het sy verre van my, dat ik u-lie-den, (namelyk die ten onregt hem JOB beschuldigden) ^{** Die geregtigheid, die de een tegen den anderen moet oeffenen.} **ende**

ende als een Huysheelaar aansagen) regtveerdigen soude, tot dat ik den geest sal gegeven hebben, sal ik myne opregtigheid van my niet weg doen. Aan myne gerechtigheid sal ik vast houden, ende false niet laten vaaren: myn herte sal die niet versmaden van myne dagen. **Job XXVII. 3-7.** Want / dengenen die de gerechtigheid sayt, is trouwen loon, **Spreeken XI, 18.** Die waarheid voortbrengh, maakt gerechtigheid bekend. **Spreeken XII, 17.** Dus blykt / dat die gerechtigheid ook moet geoeffent en gepleegt werden; want die de regtveerdigheid doet, die is regtveerdig, segt **Ioannes in synen Isten Brieu / in 't III. Hoofst. 7. vers.**

††. Het Grieksche woord *δικαιοσύνη*.

†† Dus komen wy tot de beteekenis van 't Grieksche woord *δικαιοσύνη*, waarvan sig de meergemelde Oversetters hier bedienen. Dit is mede van die kragt en nadruk / dat het ons te kennen geeft: Dat onbesprooken regt, dat de Opperste Wysheid verkreegen heeft, om op eene GOD betamelicke wyse, haare Kinderen niet alleen van de smette ende den Vloek te verlossen, maar ook op den weg der gerechtigheid, in het midden van de paden des regts te doen wandelen; siet het 20. vers van ons **Tert- Capittel.** Hier toe strekken dog alle haare vermaaninghen: Hy de HEERE, legt weg voor den opregten een bestendig wesen. Hy is een Schild dengenen, die opregtelik wandelen, op dat sy de paden des regts houden; ende hy sal den weg sy-ner gunstgenooten bewaaren, Dan sullen sy verstaan **GEREGTIGHEID** en regt, en billikheden en allen goeden pad. **Spreek. II, 7-10.**

Overgang tot het verband tuschen die vier goederen, en daar door tot het

Dus ontmoeten wy hier een weergaloos duurbaar en kostelick Diertal van de alleruitnemeste goederen / alles wat men voor het tegentwoordige en toekomende leven / wenschen en begeeren kan / in sig vervattende.

De OPPERSTE WYSEHEID sield deselve na den regten regel / in eene nette ordze / om by ophlimminge van het mindere tot het meerdere te gaan. Eerst

*. Eerst de twee tydelijke / Rykdom en eere. Daarna de twee heerlyke Hemelsche goederen / duuragtig goed en gerechtigheid. *. Saamenstel, of de orde.

†. De tydelijke goederen RYKDOM en EERE sijn vergaauwe / tyk en ongestaadig / also sijn in de uure des doods / van haare besitters wegvliegen, als met Arends Vleugelen, 1. De Tydelijke goederen. Spreuk. XXIII, 5. Dog wanneer deselve op haaren egten en regten pyp gestelt werden / mogen deselve bilyk aangemerkt werden / als goederen die de OPPERSTE WYSHED met haare slinker hand aanbied. Spreuk. III, 16. Want so daarby niet geborgt werd /

‡. Het duuragtige goed met gerechtigheid / als gaven die van boven komen, van den Vader der LIGTEN, by welken geene veranderinge is, nog schaduwe van omkeeringe, van welken alle goede gaven en volmaakte giften afdaalen, van wien se door genade moeten geheyligt sijn. ‡. De eeuwige of duuragtige goederen. Jacob. I, 17. So gaat het daarmede / als met het Oude Jeshurum, dat vet geworden synde / agter uitsloeg, ende liet God vaaren, die hem gemaakt hadde, en versmaadede den Rotsteen synes heyls Deut. XXXII, 15.

****. Dit is 't / dat de OPPERSTE WYSHED so vast / met malkanderen gepaart / samen voegt / so dat sijn het een van het andere niet wil gescheiden hebben : Want het is / als of de OPPERSTE WYSHED, in 't midden van hunne kinderen staande / deese goederen / op deese wyse so aanbod / dat sijn eerst hun die goederen / uit hunne slinkerhand overgav / om deselve hier wettig te gebruiken / ende daarop hun ook de goederen uit haare rechterhand / straks daarop vertoonde / als sullende vastelik volgen / voor eeuwig en altoos ; om hun daar door gaande te maaken en ieverig in haaren dienst : Want so stelt ons SALOMO de woorden voor / dat hy RYKDOM en EERE voor laat gaan / en dan daarop / SYN BY MY, volgen laat / met eenen bysonderen toon verheffet / en eynde-**

IJK DUURAGTIG GOED EN GERECHTIGHEID. Dus komen wy dan van selvs tot

HET TWEEDE DEEL.

Waarin wy

2. Tweede Deel.

2. Sullen sien. Hoe de OPPERSTE WYSHEID sig selve / als de Fonteyn / oorsprong of Bron-ader aanwyft / waarby en waarin deese goederen syn leggende en waar nisse voortvloeyen / wanneer sy zegt: SYN BY MY.

5. Het woordenken MY, geeft

5. Het woordenken MY, dat in de plaats van den eigen naam van de OPPERSTE WYSHEID geset werd / wyft ons te rug op de OPPERSTE WYSHEID. Waar door wy

1. Hier te kennen eene Persoon uit het godlike wesen. Want

1. Hier verstaan / die PERSOON in 't aanbiddelyke Godlike Wesen / die / op eene uitnemende wyse / de selstandige WYSHEID, of WYSHEDENS, genoemd werd: om dat in haar alle schatten der wysheid ende der kennis verborgen syn; Ik spreek hier met de woorden van PAULUS, Coloss. II, 3. want

11. Hier kan men

11. Hier kan men

1. Niet met de Jooden, de wesentlyke wysheid van God in 't afgetrokkene verstaan.

1. Met de JOODEN niet verstaan / de wesentlycke wysheid van God, in 't afgetrokkene / waar door hy alleen de oorsaaken en uitwerkselen van alles / op eene hoor ons onnaspeurlycke wyse / bestelt heeft / ende door synen wysen Raad / in eene verwonderens-waardige ordre te schikken / en tot dat eynde / dat hy sig selvs voorgesteld heeft / te brenge weet / tot syner eere en der menschen heyl. Van welke WYSHEID ZOPHAR de Naamathiter segt: dat het eene Verborgentheid der wysheid is; om datse dobbel syn in wesen, en daarvan niet vege.

†. Vraag?

† Vraag? Sult gy de ondersoekingne Gods vinden? sult gy tot de volmaaktheid toe den Almagtigen vinden? Sy is als de hoogten der Hemelen, wat kond gy doen? dieper dan de helle, wat kond gy weten? Langer dan de

de aarde is haare maate, en breeder dan de Zee. **Job** XI. 6, 7, 8, en 9. **Om nu niet te spreken van die** Veel minder de wysheid der menschen, die langzaam en door veel moeite werd verkregen.
WYSHEID, die in den mensch plaats kan hebben / synde
eene bekwaamheid, om veerdig eene saake, in haare natuur, aard en eigenschappen, te leeren kennen, en alsdan gefond en wel gegrond daar van te oordeelen. **Waar**
van men ook met het uiterste recht mag vraagen; Wie
heeft de wysheid in het binnenste geset? of wie heeft den
fin het verstand gegeven? **Job XXXVIII, 36.** Want een
Mensch die in weerde is, ende geen verstand heeft, is
gelyk de beesten die vergaan. **Ps. XLIX, 21.** **Deese**
wysheid word doorgaans langzaam / en niet dan met veel
moeyte / arbeid en vlyt / verkreegen. Waarop dan

††. **Het antwoord van de Opperste Wysheid selvs gereed** ††. Het antwoord.
is / Ik Wysheid, woone by de Kloeksinigheid, en vinde
de kennisse aller bedagtsaamheid. **Spreuk. VIII, 12. Dus**

≡. **Met de voornaamste Uitleggers / verstaan wy** ≡. Met de voornaamste Uitleggers.
dan hier door de OPPERSTE WYSHEID;

†. **Die doozlugtige Persoon / die DAVID in den twee-**
den Psalm / sprekende inboert / seggende: Ik sal van †. Die Persoon, die in den II. Psalm. 7. en 8. van haar getuygt.
't besluyt verhaalen; De HEERE heeft tot my gesegt, gy
fyt myn Soon, heden heb ik u gegenerereert; Eysch van
my, ik sal u de Heydenen geven tot uw ervdeel, en de
eyndens der aarden tot uwe besittinge. Ps. II. 7, 8. Dit
nu komt

*. **Ten vollen overeen met het geene wat deese WYSHEID** *. Waarmede overeenkomt wat hier gelegt word. Dat eene Persoon te kennen geeft, die
hier van haar selvs getuygt; wanneer sy segt: De
Heere befat my in 't beginsel synes wegs, voor syne wer-
ken, van doen aan. Ik ben van eeuwigheid af, gesalvt
geweest, van den aanvang, van de oudheden der aarden
aan. Ik was gebooren, als de afgronden nog niet waren,
als nog geen fontynen waren, swaar van water. Alle
spreekwysen die te kennen geben / dat hier eene eeuwige
selv-

selvstandigheid / die met regt de OPPERSTE WYSHEID haer noemt. Met regt spreekt die dan ook

z. Haare Kinderen noodigt.

z. Haare Dienst.

maagden uitsend.

** Welke dingen ons

doen besuyten, dat

bier van eene selv-

standige wysheid

gesproken werd;

†. Die doorlugtige

Persoon, die dan

eens als des HEEREN

Spruyte, dan eens

als des Heeren Knegt

voorkomt. dat ons

leert.

*. Dat het eene God

delicke Persoon

is, die GOD MET

ONS.

** Op eene bysondere

wyse daar toe gesalvt.

z. Haare Kinderen tot haar noodigende. Nu dan Kinderen, hooret na my: want welgeluksaalig synse, die myne wegen bewaaren. Spreuk. VIII, 32.

z. Haare Dienst-Maagden uitsendende, na dat sy haar huys gebouwt, en haar Slagt-vee geslagt heeft. Spreuk. IX, 1-7.

** Welke dingen niet / dan in eenen gantsch flautwen sin / van de WYSHEID GODS in 't afgetrokkene / ik zwijge van de WYSHEID der menschen kunnen gesegt werden / maar geven rene doozlugtige eeuwige selvstandigheid te kennen.

†. Die doozlugtige Persoon nu / komt ons in des HEEREN Woord / dooz den mond sner Propheeten gesproken / dan eens vooz / als des HEEREN SPRUYTE, Jes. IV, 2. Dan eens als de Knegt, ende een Man, wiens naam Spruyte is; Zach. III, 8. VI, 12. Dat ons / wanneer wy naukeurig met GOD, in zyn Woord / raadpleegen / overtuygt /

*. Dat deeze PERSOON, eene Godlicke PERSOON moet zyn / die van den Heere selvs de HUYD IMMANUEL, dat is: GOD MET ONS, genaamt word / Jes. VII, 14. en daarom van de Kerke / als de hoogste oozsaak haarer vzeugde en blydschap / aangemerkt / wanneer zy zeggen: Want een Kind is ons gebooren, een Soon is ons gegeven, en de heerschappy is op syne schouderen, en men noemt synen naam Wonderlyk, Raad. Sterke GOD, Vader der Eeuwigheid, Vrede-Vorst. Jes. IX, 5.

** Deese PERSOON voerd haer egter in / als daar toe op eene bysondere wyse gesalvt / dat is afgesondert en bekwaam gemaakt / dooz des HEEREN Geest, om eene blyde boodschap te brengen den sagtmoedigen, gefonden,

om te verbinden de gebrookene van herten, om den ge-
vangenen vryheid uit te roepen, en den gebondenen ope-
ninge der gevankenisſe, om uit te roepen het jaar van het
welbehaagen des HEEREN, ende den dag der wraake on-
ſes Gods, om alle treurigen te trooſten. *Ief. LXI, 1, 2.*
tot dat eynde / moest hy

2. In de Wereld komen / om de gerechtigheid te bood- *2. In de*
ſchappen in de groote Gemeente / *Ps. XL, 10.* En ſy- *wereld*
ne ziele te ſtellen tot een ſchuld offer. *Ief. LIII, 10.* *gekomen.*
Want

† Als die groote en magtige PROPHEET, die na Mo- *† Als Pro-*
ſes komen soude / na welken ſy hooren moeſten / *phheet.*
XVIII, 15—18.

‡ Als PRIESTER soude hy des HEEREN Tempel bou- *‡. Als*
wen, ja den Tempel des HEEREN bouwen, ende hy sou- *Priester.*
de den cieraad dragen, en ſitten en heerſchen op ſynen
Throon, en de raad des Vredes soude tuſſchen HEM en
den HEERE der heyrſchaaren ſyn, *Zach. VI, 12, 13.* Die
rgter als ſoodaanig / eerst op den weg uit de beeke sou-
de drinken, dat is lepden / en daar na ſyn hoofd om hoo-
ge heffen. *Pf. CX, 7.* Dus wederom langſ die trap-
pen.

22. Uit deeze Wereld vaaren, als God met gejuyg als *22. Uit de*
de HEERE met het geklank der baſuyne, *Pf. XLVII, 6.* *Wereld ge-*
Waar van de Kerke soude ſingen. Gy ſyt opgevaaren *gaan; als*
in de hoogte, gy hebt de gevankeniſſe gevangelik ge- *God en*
voert, gy hebt gaven genoomen (om uit te deelen) on- *Koning.*
der de menſchen, ja ook de wederhoorigen, om (by u)
te woonen. *Pf. LXVIII, 19.* Om dus als KONING te
heerſchen over de gansche Aarde. *Pf. XLVII, 8.* Van
See tot See, en van de Riviere tot aan de eynden der
Aarden, *Pf. LXXII, 8.*

†. Wat dunkt u? soude ſo eene doozlugtige PERSOON, die *†. Vraag?*
ſo klaar van God in de rolle des woords word onder-
ſcheiden

A. HEERE
is syn
naam.
AA. Des
HEEREN
Knecht.

scheiden / waar aan nochtans ook deselve naamen / werken / en eere toegeschreeven werden / niet GOD selvs? en ook in sekeren opsigte minder dan GOD, moeten syn? Want A. HEERE is syn naam, en GOD geeft syne eere aan geen en anderen, *Jes. XLII. 8.*

AA. Des HEEREN KNECHT word hy genoemd als de rechtveerdige, om dat hy 'er veele rechtveerdig soude maaken, want hy soude hunne ongerechtigheid draagen, *Jes. LIII. II.* Die tot dat eynde segt: De HEERE HEERE heeft my eene tonge der Geleerden gegeven, op dat ik wete, met den moeden een woord ter regter tyd te spreken; Hy wekt alle morgen, hy wekt my de ooren; dat ik hore, gelyk die geleerd werden: De Heere HEERE heeft my de ooren geopent, en ik ben niet wederspannig geweest, ik wyke niet agterwaarts. Ik geve mynen rugge dengenen die my slaan, en myne wangen dengenen, die my 't haar uitplukken, myn Aangesichte verberge ik niet voor smaatheden en speeksel, *Jes. L. vs. 4-7.*

†. Vraag? †. Wat dunkt u / soude dese HEERE, ende rechtveerdige Knecht / niet met het alleruiterste recht mogen seggen: Wie is 'er onder u luyden, die den Heere vreeft, die na de Stemme synes Knechts hoort? Als hy in duysternis wandelt en geen licht heeft, dat hy vertrouwe op den naame des Heeren, en steune op synen GOD. *Jes. L. vs. 10.* Want / Rykdom en Eere syn by my, duuragtig goed en gerechtigheid.

SS. By my
seggt dan de
Messias.

SS. Het is dan de MESSIAS, de GESALVDE des HEEREN, die hier als de OPPERSTE WYSHED, de FONTYNE DES LEVENS, *Ps. XXXVI. 10.* haare schatten opend en aanbied / seggende: dese Goederen syn by my.

I. De
woorden in
haar vol-
komen be-

/. De woorden in haar volkomen beslag genooten / geven / na den sin der woorden / en volgens de Vertaalinge van onse groote Taal-geleerden en Oversetters te

ken-

kennen: Iets in syne volkomene magt en willekeur te hebben, deselve so te besitten, datse niet alleen by, maar ook selvs in de OPPERSTE WYSHEID gevonden werden; om deselve, na haare vrye magt te kunnen mededeelen en geven, aan wien sy wilt. Dus dog laat sy sig vinden, van die gene, die niet na hem vraagden, ende die niet na hem fogten; tot een Volk, dat niet na synen naame genoemd was, heeft hy gesegt; siet (hier) ben ik, siet (hier) ben ik, *Ies. LXV. 1.*

// Die woorden leyden ons dan daar heen / dat wy na derselven beteehuys het stuk so opvatten / dat wy *1. Die woorden leyden ons dan daar heen; om te sjen.*
 — De lichaamelijke Goederen aanmerken / als in haare magt synde / also sy als de Schepper van de *2. Hoe de lichaamelijke goederen by de Opperste Wysheid syn.*
 Eindens der Warden / deese Goederen in haare linker hand houd Rykdom en Eere, *Spreuk. III. 16. Want die*

†. Seggen kan: Myne is het silver en myne is het goud. *Hagg. II. 9. Die had*
 * Niet alleen oudstydts magt / om Isracl te gebiedten / om van de Egyptenaars, voor haaren Warden dienst / te eyschen silvere Vaten en goudene Vaten ende Kleederen, om deselve op hunne Soonen en de Dogteren te leggen. *Exod. III. 22.*
 † Rykdom.
 * Niet alleen van ouds.

** Maar ook te seggen / als in den toekomenden tyd: Voor koper sal ik goud brengen, en voor yser sal ik silver brengen, en voor houd koper, en voor steenen yser, *Ies. LX. 17. Want*

z. Heeft hy een onbesprooken regt ontfangen / niet alleen over alle ondermaansche goederen / maar ook over alle menschen kinderen. *2. Het onbesprooken regt.*

†. Volgens den Dichter in den VIII, Ps. besit hy alles / daarom word hem toegezongen: Gy doet hem heerschen over de Werken uwer handen, gy hebt alles onder syne voeten geset, Schapen en Ossen alle die, ook mede de dieren des Velts, het gevogelte des Hemels, ende de *1. Volgens het welk by alles besit.*
 Vis.

Visschen der See, het gene de paden der See doorwandelt, O! HEERE onse HEERE mag men hem dan wel toejuchchen / hoe heerlijk is uwe naam op de gansche Aarde! Van 't 7—8. vers.

††. Volgens het welk by alles na syn welgevallen uitdeelt.

‡. Met voorbeelden opgeheldert. † Uit de huysbouwinge der Oudvaderen.

††. Bysondere voorbeelden boven aangehaalt, worden nu maar aangehaalt, om te toonen dat het de MESSIAS is geweest die hun is verscheenen in den droom.

††. Volgens dit regt/deelt hy het ook/ na syn bymagtig welbehaagen uit / aan wien hy wilt / sonder dat sp gesogt worden/ bind mense by Hem / want de Seegen des Heeren maakt ryk en voegt 'er geene smerte by, Spz. X, 22. So de Heere het huys niet bouwt, te vergeevs arbeiden deszelvs bouw-luyden daar aan, so de Heere de Stad niet bewaard, te vergeevs waakt de Wagter. Het is te vergeevs dat gy lieden vroeg opstaat, late opblyvt, etet brood der smerte, het is also, dat hy 't synen be-minden als in den slaap geeft. Ps. CXXVII, 12.

‡. Wanneer wy dit met voorbeelden wilden ophelderen / waar souden wy beginnen / waar eyndigen.

† Syn de huyshoudingen der Oudvaderen/in 't voorgaande reets aangehaald / daar van doorslaande betwysen / men sie maar / op de wonderbaare Seegeningen van JACOB, in 't huys van synen Schoon-vader LABAN, hoe dikwils deselve hem ook synen loon veranderde / de Heere segende nogthans hem verre boven LABAN, siet dit/om niet alles aan te haalen. Gen. XXIX—XXXII.

††. Syn de bysondere voorbeelden/boven ook reets aangehaalt/van JOSEPH, aan 't Hof van PHARAO en SALOMO, boven alle Koningen der aarden / Siet Gen. XLV, 13. en 1. Kon. III, 13. oo k daarvan betwysen. En siet dog naaukeurig / wie het is / die daar spreekt in hunne gesigten en droomen / ende gy sult getwaar worden/dat het de HEERE de GOD Israels / ja de MESSIAS, de Verlosser / is / die seggen kon; Ik ben de eerste ende ik ben de laatste, ende behalven my is 'er geen GOD, Jes. XLIV, 6. Dit nu gaat so ver dat DAVID ook heeft mogen seggen: Ik ben jong geweest, ook ben ik oud geworden, maar hebbe niet gesien den regt-

regtveerdigen verlaaten, nog syn saet soekende brood.
Ps XXXVII, 25.

Die seggen kon: ik stelle den Heere geduuriglyk voor *Overgang*
my, om dat hy aan myne regterhand is, sal ik niet wan-^{tot}
kelen, die laat 'er ook op volgen: Daarom is myn herte
verblyd, ende myne EERE verheugd haar, Ps. XVI, 9.
Dus mag hy ook zeggen:

††. EERE IS BY MY.

††. EERE

*. Komt het verhoogen niet uit het Oosten, nog uit het
Westen, nog uit de Woestyne: maar is GOD Rigter die
desen vernedert en geen en verhoogt, na de Taale van
den LXXV, Ps. 7, 8. Dat dog erkende Nebucadnezar/
wannecr hy zeyde: Alle inwoonders der Aarde syn als niet
geagt, en hy doet na synen wille met het Heyr des He-
mels, ende de inwoonders der Aarde, ende daar is nie-
mand die syne hand afslaan, of tot hem seggen kan wat
doet gy. Dan. IV, 35. So moet volgen; dat hy die
seggen kan. Spreuk. VIII, 15, 16. Door my regeeren
de Koningen ende de Vorsten, stellen gerechtigheid, door
my heerschen de Heerschers ende de Prinsen, alle Rig-
ters der Aarden, ook moet zyn God boven alle te pry-
sen in der Ewigheid; so dog noemt hem PAULUS. Rom.
IX, 5. Want is het schoon/ dus alle EERE besit. dat

* Bewys
dat de
Opperste
Wysheid
Gods is.

** De wyse eere zullen beërven, na Spr. III, 35. Het is eg-
ter ook waar wat die selve SALOMO zegt; Wanneer men op
de enkele wysheid der menschen siet: Pred. IX, 11. Ik
keerde my ende sag onder de Sonne, dat de loop niet is der
snellen, nog de stryd der Helden, nog ook de spyse der Wy-
sen, nog ook de rykdom der Verstandigen, nog ook de gun-
ste der welwefende, maar dat tyd, ende toeval allen wede-
vaart. So segt derhalven de Heere: Een Wyse beroeme
sig niet in syne wysheid, ende de sterke beroeme sig niet
in syne sterkheid, een ryke beroeme sig niet in synen
rykdom, maar die sig beroemt, beroeme sig hier in, dat

** Bewys
dat de
wysheid
der men-
schen niet
altyd eere
gevoert.

††

hy

hy verstaat en my kend, dat ik de Heere ben doende weldadigheid, regt ende gerechtigheid op der Aarden; Want in die dingen heb ik lust spreekt de HEERE by Jerem. IX, 23, 24. De Opperste Wysheid blybt derhalven ook niet by deese goederen stille staan / maar verbind daar mede onverbreekljk /

De Geestelike en Hemelsche goederen syn by hem.
† Duuragtig goed.

II. De Geestelike en Hemelsche goederen / wanneer zy segt; duuragtig goed met gerechtigheid syn by my.

†. DUURAGTIG GOED, is by hem / waar tegen al de schatten en rykdom van de geheele Wereld maar te agten zyn / als een druppel aan den Emmer, ende een stofken aan de Weegschaale: O! Hoe groot is U goet, dat gy weggelegd hebt, voor den gene die U vreesen, dat gy gewrogt hebt, voor die gene die op u betrouwen in de tegenwoordigheid der menschen kinderen, na den XXXI, Ps. 20.

*. Waar in dit goed bestaat.

*. Dit goed bestaat daar in / op dat hy syne lievhebbers doe beërven wat bestendig is, ende alle hunne Schatkamers vervulle, Spreuk. VIII, 25.

** . Dat beleden woord van den Digter in den XXXVI. Ps. 8.-16.

** . Waar over zy billik uitroepende zeggen: Hoe duurzaam is uwe goedertierenheid, O! Heere, dies de menschen kinderen onder de schaduwe uwer Vleugelen kunnen toevlugt neemen, sy worden dronken van de vetigheid uwes Huyses, ende gy drenktse uit de Beeke uwer wellusten, want by u is de Fontaine des levens, ende in u licht sien wy het licht. Ps. XXXVI, 8, 9, 10.

†. Alleen aan syne Knechten opgedragen.

†. Hy dog is het en niemand anders die als magt hebende / zegt / tot de veragters zynes naams / siet myne Knechten fullen eten, dog gy luyden sult hongeren, siet myne Knechten fullen drinken, dog gyluyden sult dorsten: siet myne Knechten fullen blyde syn, dog gyluyden sult beschaamt syn; siet myne Knechten fullen juychen van goeder herten, maar gyluyden sult schreeuwen van weedom des hertens, en van verbreekinge des Geestes sult gy luylen. Jes. LXV, 13, 14.

††. Het is die zelve HEERE, die by JEREMIAS in 't XXXI, Hoofst. in 't 14. vers zegt: Ik sal de ziele der Priesters met vettigheid dronken maaken; en myn Volk sal met goed verfaadigt werden spreekt de HEERE.

††. Be-
vestigt
uit Jerem.
XXXI, 14.

‡. Dit doet de Geloovigen ook rpkhalsende na dat goed nitsien en verlangende vzaagen? Hoe groot sal syn goed wesen, en hoe groot sal syne schoonheid wesen, het koorn sal de jongelingen, ende de most de jonkvrouwen spreekende maaken. By Zach. IX, 17.

‡. Dit doet
hen ver-
langende
daar na
vzaagen?

‡‡. Dit doet hun betuygen / dat een dag in des HEEREN Voorhoven beter is dan duyfend elders. Ik koos liever aan den dorpel in 't Huys mynes GODS te wesen, dan lange te woonen in de tente der godloosheid, want God de HEERE is myn Sonne en Schild. De HEERE sal genade en eere geven, Hy sal het goede niet onthouden den geen die in opregtigheid wandelen. Ps. LXXXIV, 11; 12.

‡‡. Dog
in syn
Huys vylig
afwagten.

Hoe lievlik syn dan op de Bergen de voeten des genen, die 't goede boodschapt, die den Vrede doet hooren, des genen die goede boodschap brengt van 't goede, die heyl doet hooren, des genen die tot Zion segt: u God is Koning? mogen wy billik vzaagen met JESAIAS LII, 7. En geen wonder / want hier dooz worden zy reets der Godlike natuur in dit sterbelik leven deelagtig / en in de kragt Gods bewaart tot die Zaligheid / die bereydt sal werden in den laastfen tyd. Hoe kan dit anders zyn? of deese dauragtige goederen moeten zo nauw ge-
paart gaan.

Overgang
tot

††. Met de GEREGTIGHEID van MESSIAS. Want Hy is 't die alle eyndens der Warden dus uitnoodigt: Wendet u na my, na my toe, wordet behouden alle eynden der Aarden: want ik ben God, en niemand meer. Ik hebbe gefwooren by my selven, daar is een woord der GEREGTIGHEID uit mynen monde gegaan, ende het sal niet weder keeren. Dat my alle knie sal gebogen werden, alle ton-

††. De
gereg-
tigheid.

ge fal my sweeren. Men fal van my seggen gewiffelyk in den Heere syn GERECHTIGHEDEN en fterkte; tot Hem fal men komen, maar fy fullen befchaamt werden alle die tegen Hem opftaan. Want in den Heere fullen geregtveerdigt werden, en fig beroemen het gantsche faet van Ifrael. So luyd zyne eigene Taal / doo? JESAIAS opgeteckend in 't Boek zynner Doozseggingen in 't XLV, 22—25.

*. Daar mede bekleed, loopen ook het pad der regtveerdigen.

*. Wat wonder van / dat van hun / die met de GERECHTIGHEID van deefe OPPERSTE WYSHEID bekleed werden / gefegt word: Het pad der regtveerdigen is als een fchynend licht: Voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe? Spreuk. IV, 18. Dus mogen zy welgelukfaalig genoemd werden, die na Haar hooren, daagelyks waakende aan haare poorten, waarnemende de poften haarer deuren. Spreuk. VIII, 34.

** En juychen daar over,

** En juychende seggen: Ik ben feer vrolyk in den HEERE, myne ziele verheugd haar in mynen GOD; want Hy heeft my bekleed met de kleederen des heyls, den mantel der GERECHTIGHEID heeft Hy my omgedaan; gelyk een Bruydegom fig met Priesterlicken cieraad verciert, en als een Bruyd haar verciert met haare gereetschap. Jef. LXI, 10.

3. So als JESUS CHRISTUS, die meerder is dan SALOMO, dit vervult heeft, en nog vervult.

3. Het is JESUS Onfe CHRISTUS, die als de waare OPPERSTE WYSHEID, meerder dan SALOMO, deefe goederen by fig / in zyne magt en besit / ook aangebragt heeft. So als wy dat hoort / uit de Schryfturen der Euangeliften en Apostelen, zullen aantwysen en volbringen. Want

a. In de daagen zynner omwandeling in 't vleesch

a. By in de daagen der omwandeling in den vleesche / waar van men Johannes hoort getuygen in zyn Euangelium, in 't I. Hoofst. vers 14. Het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoont, ende wy hebben syne heerlikheid aanschouwt, eene heerlikheid, als des

des eerig-geboornen van den Vader, vol van genade en waarheid. Wanneer Hy veplyg in 't midden van zyne Opanden seggen doest /

a). De Wysheid is geregtveerdigt geworden van haare Kinderen. Matth. XI, 19. a). Is de wysheid geregtveerdigt.

β). De GOEDEREN die van de OPPERSTE WYSHED, by SALOMO opgegeven werden / zyn by hem ook in volle kragt en nadruk te krygen; Want wat β). Haare goederen openbaar geworden, waarin

1. De lichamelicke goederen betreft / en wel

§ Den RYKDOM. Of schoon

1. Hy op eene arme wyse in deese Wereld gekomen was / Matth. II, vs. 12. Luc. II, 1—8. vermeld; so dat Hy zepde: De Vossen hebben hooien, ende de Vogelen des Hemels, nesten; maar des menschen Soon heeft niet, waar hy het hoofd neder legt. Matth. VIII, 20. 1. De lichamelicke. §. Rykdom. 1. Offchoon niet na de wereld.

Ja dat JOANNA, de huysvrouwe CHUSE, des Rent-Meesters HERODIS, en SUSANNA, en andere veele, hem dienden van haare goederen; na Lucas aantekeninge / in zyn Euangelium, in 't VIII Hoofst. vs. 3.

//. Nogtans toonde Hy / dat Hy magt hadde over de Dissen der Zee / om hem het silver uit den afgrond op te haalen / wanneer Hy PETRUS belastede / om hen te gaan na de Zee, den angel te werpen, ende den eersten Visch die opkwam, te neemen; waarin Hy eenen Stater vond / om hem ter betaalinge van de schattinge te geven, by Matth in 't XVII, Hoofst. vers 27. //. Nogtans in syne magt, dat bleek uit Matth. XVII. 17.

Dog wil Hy / dat de zyne sullen schatten vergaderen in den Hemel, daar sy nog motte nog roest verdervt enz. Matth. VI, 20. Also een ryke, swaarlyk in 't Koning-ryke der Hemelen sal ingaan. Matth XIX, 24.

§§. De EERE.

§. Offchoon Hy geene EERE van Menschen nam, Joh. V, 41. Die Hem bespottende, des Timmermans Soon, §. EERE. 1. Offchoon niet van Menschen.

Matth. XIII, 55. ja den Timmerman selvs / Marcus VI, 3. noemden. Wel wetende / dat het geene EERE is / die de menschen / die de liefde Gods niet in hun hebben / den een den anderen geven / gelyk hy segt : Ik kenne u-luyden , dat gy de liefde Gods niet in u hebt ; Hoe kund gy-luyden gelooven , die gy eere van malkanderen neemt , ende die de EERE van GOD is , niet zoekt ? Joh. V. 42 , 44.

11. Nog-
tans dorst
by getuy-
gen , dat de
Vader zyne
EERE sogt.

11. Nogthans mogt hy zeggen : Ik soeke myne Eere niet , daar is een die soekt en oordeelt. Indien ik my selve eere , so is myne eere niets , myn Vader is 't die my eerd , welken gy segt , dat uwe God is. Joh. VIII. 50 , 54.

1. Ont-
brak hem
geen getuy-
genis.

1. Ontbrak het Hem niet aan getuygenis / wie hy was ? Johannes de Dooper / gab dat van hem / want neer hy op hem wyzende / zeyde : Siet het Lam Gods. Joh. I, 36. PETRUS antwoordende / zeyde : Gy zyt de CHRISTUS , de Soone des Levendigen Gods. Matth. XVI, 10.

2. Ontbrak
hem niet
de lof der
Kinder-
kens.

2. Ontbrak hem niet / den lof der Kinderen / ter vervulling van de woorden / uit den VIII Psalm / ja van Kreupelen , Blinden , ja zelfs de Duppelen / welke hem moesten outsien ; siet Matth. XX, 30. XXI. 15, 16. Matth. VIII, 31. ja der geheele Schaare, Joh. XII, 12—17. welke eere hy den genen / die hem in de wedergeboorte volgen / ook beloofte / Matth. XIX, 28. Wat

2. De gee-
stelicke.

2. De geestelicke goederen betreft.

3. Duur-
agtig goed.

3. DUURAGTIG GOED , was hy Hem op eene uitmun-
tende wyse ; want hy was 't / die

1. De saal-
igheden,
die Hy uit-
sprak , be-
belsden in
sig.

1. De SAALIGHEDEN uitsprak / over de armen van geest , treurigen van herten , sachtmoedigen , die Hongeren en dorsten na de gerechtigheid ; De Barmhertige , de reyne van herten , de vreedsaamen , Die vervolgt werden om
der

der gerechtigheid wille, Matth. V, 3—II. Bysonder / als hun de menschen smaden en vervolgen, en liegende, alle kwaad tegen hun spreken, om synes naams wille, in 't II. Ders. Hy is 't / die alle vermoeyde en belaste, tot sig noodigt / om hun ruste, ja ruste voor hunne ziele te geben. Matth. XI, 28. Hy is 't / die / de Weg, de Waarheid, ende het Leven, is / sonder denwelken niemand tot den Vader komt. Joh. XIV, 6

//. Deese DUURAGTIGE GOEDEREN, heeft Hy / als de GOEDE HERDER vooz syne schapen, die syne stemme hooren, vertwozben / en toegepast; want hy kend deselve, en sy volgen Hem. Hy geeft hun het eeuwige leven, en sy sullen niet verlooren gaan in der eeuwigheid, ende niemand sal deselve uit syne hand rucken. Joh. X. 14, 27, 28.

//. Deese goederen heeft Hy.

— . Niet alleen in dit leven.

†. Als PROPHEET, zynen Leerlingen aangeboden / in zyne Heerlike Leer-redenen / die hy telkens met de allerkrachtigste teekenen van zyne Godlike Sendinge bevestigde dooz wonder-werken / geljk de Schrifsten der Luangelisten, daar vol van zyn. Matth. XI. 28, 29. en XIII. 57. Maar

— . Niet alleen in dit leven.
†. Als Propheet aangeboden.

††. Als HOGEPRIESTER, vertwozben / wanneer Hy niet alleen vooz die gene die hem de Vader gegeven hadde, bad / Joh. XVII, 9. maar ook syne ziele tot een rantsoen voor veele stelde, waartoe hy gekomen was in de wereld / Matth. XX, 28. so dat Hy / ende zielen-angst en stryd vooz hun heeft ondergaan / ende den Dloek des Kruyces gedraagen / tot dat hy konde seggen: Het is volbragt. Joh. XIX, 30. En dus krachtig beweesen / dat Hy was de HEERE ONSE gerechtigheid. Jerem XXIII, 6. en XXXIII, 16. siet PAULUS geheelen Brieu aan de Hebreen.

††. Als Hoge Priester verworven; maar

□. Na syne Opstandinge uit den dooden / als Roming overwonnen hebbende / kon hy derhalven ook vraggen: dooden.

□. Na syne Opstandinge uit den dooden.

§§. Syne
gerechtig-
heid.

I. Is geko-
men om
aan de ge-
regtigheid
synes Va-
ders te
voldoen,

— Die Hy
volkomen
besat.

II. Die Hy
ook kan na
syn vy-
magtig
welbehaa-
gen uit-
deelen.

†. Offchoon
Hy over-
vloediger
gerechtig-
heid

eycht, als
der Phari-
seen en
Schriftge-
leerden,
gefeheid
fulks om
te toonen.

††. Dat Hy
hun, en sy
niet Hem,
uitverkoor-
ren hadde.

||. Niet om
regtveer-
dige saadig
te maan-
ken?

gen: Moeste De CHRISTUS niet alle die dingen leyden, en also in syne heerlikheid ingaan; **Luc. XXIV, 26.** zyn Koning-ryk oprigtende / en daarin syne goederen uitdeelende; Want het Koningryke Gods is niet spys en drank, maar regtveerdigheid en Vrede, en blydschap door den Heyligen Geest. **Rom. XIV, 17.** Welke goederen zyn alle de goederen van 't Genade Verbond.

§§. Met syne GERECHTIGHEID, moeten dan deese duur-
agtige goederen ook gepaart gaan; want

I. Is hy gekomen / om aan de gerechtigheid van sy-
nen Vader te voldoen / so betaamde het hem alle gereg-
tigheid te vervullen. **Matth. III, 15.** ende dat door sy-
ne daadelike en lydende gehoorsaamheid; hy heeft ook
zynen geest gesonden / de wereld te overtuigen van son-
den, gerechtigheid en oordeel. **Joh XVI, 8.** Want

— Hy die in den hoogsten graad of trap besat / so dat
Hy ook syne allerbitterste Vyanden kon uitdaagen/en vza-
gen / Wie van u overtuigt my van sonden? **Joh. VIII,**
46. Die

II. Hy ook na zyn vytmagtig welbehaagen uitdeelt /
en schenkt aan wien Hy wil: want veele syn geroepen,
maar weinige uitverkoorene, **Matth. XXII, 14** Want

†. Seyde Hy tot zyne Leerlingen. Het sy dat uwe
gerechtigheid overbloediger zy als der Phariseen en Schrift-
geleerden, (welke wel den menschen scheenen van bui-
ten regtveerdig, maar van binnen vol van geveinstheid
en ongerechtigheid waren. **Matth. XXIII, 28.**) Hy wiste

egter wel / dat sy sonder hem niets konden doen. Dus
††. Seyde Hy: Gy hebt my niet uitverkooren, maar
ik hebbe u uitverkooren, ende ik hebbe u gestelt, dat gy
sult heenen gaan en vrugt draagen, ende uwe vrugt bly-
ve, op dat, so wat gy van den Vader begeeren sul. in
mynen naame, Hy u dat geve. **Joh. XV, 16.** Want

||. Hy was niet gekomen om te roepen regtveerdig-
gen, maar sondaars tot bekeeringe: want de gefonden
hebben den Medicyn-meester niet van nooden, maar die

siek

siek zyn. Matth. IX, vers 12. Dit bleek /

1. Het is waar / Hy hadde wel twaalv DISCIPELEN, ^{1. Uit} of APOSTELEN, uitverkooren, maar een daarvan, na. ^{JUDAS.} melik JUDAS, was een Duyvel. Joh. VI, 70. Dooz deesen zynde de Soone der Verdervenisse; had Hy ook niet / Joh. XVII, 12. om te toonen / dat 'er wel onder die gene / die Hem navolgden / waren / die den Heere, die Hun tot den uiterlicken dienst gekogt hadde, verlooehenden. 2 Pet II, 1.

2. Daar Hy egter vooz PETRUS reets gebeden hadde / eer Hy hem verloehende / dat syn geloove niet soude ophouden; op dat Hy ook, als hy soude bekeerd syn, syne broeders soude bekeeren. Luc. XXII, 32. Wienshalven Hy hem ook dooz zyn godlik gesigt, in 't midden spner banden / tot boete en bekeeringe / na buiten dreev, om bitterlyk over spne sonden te weenen, Matth. XXVI. 75. Marc. XIV, 72. Luc. XXII, 61.

4. Hiertoe soude Hy hun spnen GEEST, als den TROOSTER, senden / die hun in alle waarheid leyden: Want Hy sal van sig selven niet van Hem spreken; maar so wat Hy gehoord sal hebben, sal Hy spreken, en de toekomstige dingen sal Hy verkondigen, die sal my verheerlicken; want Hy sal het uit het myne neemen en u verkondigen; so spreekt Hy / de Heere selvs / by Joh. in XVI. Hoofst. 13. en 14. vers.

4. Hier toe soude by zynen Geest zenden.

4. Dit alles moeste / na dat hy zynen Discipelen bevel gegeven hadde / om te Jerusaleem te blyven / en daar de belobten des Vaders af te wagten / ook tot oprigtinge van zyn Koningryk / volgen / Sie Hand. I. geheel.

4. Dat by ook gedaan heeft.

b. Na zyne Opstandinge, in de dooz Hy kragtelyk bewesen is / de Soone Gods te zyn / Apollelen na den Geest der hepligmaakinge / na de taale van veruult, die door Paulus, Rom. I, 3. heeft ook na zyne belobten / by zynen Geest die door Jo- God gaven.

JOHANNES boven aangehaalt / synen Geest gesonden op den Pinxter-dag, *Handel. II, 1-40.* en daar door syne beloften verbult aan zyne APOSTELEN gedaan / en van LUCAS opgeteekend: Ik sal u mond en wysheid geven den welken niet sullen kunnen tegen spreeken, nog wederstaan alle die hun tegen U setten. *Luc. XXI, 15.* Waar door sy

(a) Inen voor den Joodschen Raad.

(a) Niet alleen in den Joodschen raad / met alle geheyligde bymoedigheid toonden / dat zy geleerd hadden Gode meer te gehoorzaamen dan hun luyden, *Hand. IV, 19, 20.*

1) PE-TRUS.

1) Maar ook bysonder PETRUS, nadat hy bekwam gemaakt was / om na sijne bekeeringe / ook nu zyne Broederen te sterken; ja het EVANGELIUM met sulke kragt van wonderen te verkondigen / dat of schoon hy tot den kreupelen seyde: Silver ende Goud hebbe ik niet, hy egter konde seggen: maar dat ik hebbe, geve ik u in den naame van JESUS CHRISTUS des Nazareners, staat op en wandelt. *Hand. III, 6.*

2) PAULUS.

2) PAULUS daar naa niet minder, fiet van syne bekeeringe af tot synen dood toe. *Hand. IX.* van 't XIII tot de geheele Handelingen uit. Syne Brieven bysonder aan de Galaten, en den laaften aan TIMOTHEUS.

(b) In 't bysonder.

(b) Dog heeft het Den en alle hunne Nabolgeren nooit ergend aan ontbrooken; zo lang zy sig des EVANGELIUM van CHRISTUS niet schaamden / maar offchoon het den Jooden eene ergernis, ende den Grieken eene dwaasheid was, nogtans toonden sy / dat het hun die geroepen waaren, beyde Jooden en Grieken eene kragt Gods, ja de wysheid Gods was, *1 Cor. I, 23, 24.* Also in hem CHRISTUS alle schatten der Wysheid ende der kennisse verborgen syn. Want in hem woond alle de volheid der Godheid lichamelik. *Col. II, 3 en 9.*

1. Lichamelijke goederen.

1. LICHAAMELICHE GOEDEREN syn by hem de volheid / RYK-

RYKDOM en EERE. Dit getuigt David van hem. 2 Chron. XXIX, 12. Rykdom en eere syn voor u aangesicht, en gy heerfcht over alles, ende in uwe hand is kragt ende magt, ook staat het in uwe hand alles groot te maaken, en sterck te maaken. Dat deese waarheid op Hem den Scone Gods moest toegepast werden blykt / also God hem gestelt heeft tot een ervgenaam van alles, door welken hy ook de wereld gemaakt heeft, dewelke also hy is het afschynfel syner heerlikheid, en het uitgedrukte beeld syner selvstandigheid, en alle dingen draagt door het woord syner kragt, na dat hy de reynigmaakinge onser sonden, door sig selven heeft te wege gebracht, is geseten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste Hemelen. Heb. I, 2, 3. Ja wandelt ook in 't midden van de seven goude Kandelaars. Openb. I, 12-19.

*. RYKDOM.

I. Of schoon PAULUS alleen siende op die voortreffeliche Demeelgoederen / die de Heere CHRISTUS den synen heeft aangebragt / segt: Gy weet de genade van onsen Heere JESUS CHRISTUS, dat hy om uwent wille is arm geworden, daar hy ryk was, op dat gy, door syne armoede, soudet ryk worden. 2 Cor VIII, 9.

*. RYKDOM.

I. Svaarigheid.

II. Nogtans was dit om hun luden / door 't voorbeeld van de Macedoniers, aan te setten tot mildaardigheid; dus het gebrek der Gemeentens te vervullen. Op dat sy in alles ryk mogten werden in alle goedaardigheid; welke door ons werk danksegginge tot God. 2 Cor IX, II.

II. Opge-loft.

III. Of schoon de eerste opregtinge der Kerk / de gemeente Gods niet overbloedig in RYKDOM schynd geweest te syn.

III. In de eerste Kerk.

†. Nogtans hebben sy hunne goederen in den beginne booz de verstrooinge byeen gebracht / doen de Gemeente nog één hert ende eene siele was: en niemand seide dat iet, van

†. In de verdrukkinge voor de verstrooinge van Jeru-salem.

het geene hy hadde, syn eygen ware, maar alle dingen waaren haar gemeen. Hand. IV, 32. (d).

†. Na de
verstroojin-
ge.

† Na de verstroojingen dedden de APOSTELEN vooz de armen der Gemeentens versaaemelingen / tertwyl zy zelvz met PAULUS konden seggen: Ik weet vernedert te werden, ik weet ook overvloed te hebben, allesints ende in alles ben ik onderweefen, beyde verfaadigt te syn en hongert te leyden, beyde overvloed te hebben en gebrek te leyden. Dog waar kwam PAULUS dit van daan / hy segt het selvz / ik vermag alle dingen dooz CHRISTUS die my kragt geevt. Phil. IV, 12, 13.

‡. Na dat
de Konin-
gen der
Aarden
bunne
Heerlik-
heid in de
Kerk ge-
bragt heb-
ben.

‡. Wie weet niet dat naderhand / wanneer de Koningen der Aarden ten tyde van Constantyn den Groo- ten hunne Heerlykheid in de Kerk bragten / de Kerk haast van RYKDOM overstroomde / dog hier van daan ook het spreukhen.

Religio peperit divitias, sed filia devoravit matrem.

Dat is:

(e) De Godsdienst heeft Rykdom gebaart, maar de dogter heeft de moeder verslonden.

§. EERE

(d) Men sag hoe ver dat dit getrokken wierde in de eerste Kerk, ende hoe daar door de schyn-heiligheid en gevynstheid ontdekt ende gestraft wierde in *Ananias* en *Saphira*, die, om dat sy iets van den prys des gelds ontrokken hadden, ende maar een seker deel bragten en leyden dat aan de voeten der Apostelen, van *Petrus* ontdekt, en van God met den dood gestraft wierden. Sier Hand. V, 1-11. geen wonder dat sulks, ontsag en vreesse baarde.

(e) Dit Latynsch versjen vinden wy ergend dus vertaalt.

*GODSDIENST heeft Rykdom gebaart,
Maar de Dogter, gansch ontaart,
Van haar Moeders gronden,
Heeft Godsdienst verslonden.*

HE-

§§. EERE is by Hem.

§§. EERE.

Die eere Hem van den Vader gegeven is; Want de Vader oordeelt niemand, maar heeft alle het oordeel aan den Soone gegeven, op dat sy alle den Soone eeren, gelyk sy den Vader eeren. Die den Soone niet eert, eert den Vader niet die hem gesonden heeft. Joh. V, 22, 23. **Io- haanes hoorde derhalven een** stemme veeler Engelen, seggende met grooten stemme: Het Lam dat geslagt is, is weerdig te ontfangen de kragt ende den Rykdom, ende de Wysheit, ende sterkte, ende EERE en Heerlikheid, ende danksegginge **Openb V, 11, 12.**

1. Die Hem van den Vader gegeven is.

// Die EERE wilt hy ook / dat de een aan den anderen sal geven **Want**

11. Die Hy wilt dat men aan andere sal geven.

†. **Of schoon hy segt.** Gy weet dat de Oversten der Volkeren heerschappy voeren over haar, ende de grooten gebruyken magt over haar, dog also sal het onder U niet syn, maar so wie onder U sal willen groot worden die sy uwe dienaar, ende so wie onder U sal willen de eerste syn, die sy uwe dienstknecht. **Matth. XX, 25, 26.** **Wilt hy daar mede alleen aantoonen / dat nog sy onderling de een over den anderen / nog ook geen van allen eenige heerschappy over het ervdeel des HEEREN voeren, siet dat PAULUS betuygen. 2 Coz. I, 24 en PE- TRUS 1. Sendh; V, 1-5.**

†. Of schoon het schynd, dat by dat teer gen spreekt dit is om alle heerschappy te weeren. **Want**

††. **Mogetans laat hy ons door PAULUS synen dienstknecht / ende geroepen APOSTEL leeren.**

††. Dir laat by klaar door PAULUS synen knecht leeren. **In 'r**

In 'r gemeen / aan eenen iegelicken te geven dat men hem schuldig is, schattinge dien men de schattinge, tol, dien men de tol, vreesse dien men de vreesse, EERE dien men de EERE schuldig is. Rom. XIII, 7. Laat alle

U 3

HIERONYMUS segt op Jer. X, 4. daar gehandelt werd, van 't opronken der Afgoden met silver en goud **Hic error ad nos usque transivit, ut Religionem in divitiis arbitremur, dese dwaaling is tot ons over gegaan, dat wy meenen dat de Godsdienst in Rykdom bestaat.**

dingen eerlik en met orden geschieden, segt derhalven **dieselve PAULUS**, in den **I. Sendbriez** aan die van **Corinth**. **XIV**, 40. voegt hier by **Rom. II**, 10. Heerlykheid en Eere, een iegelyk die het goede werkt, eerst den Jooden, en (ook) den Griek.

II. In't bysonder.

≡. In 't bysonder / **OPSIENDERS**, **VOORSTANDERS** en **OUDERLINGEN**, die wel regeeren. **So** belast **PAULUS** aan de **Philippensen** / datse **EPAPHRODITUM**, synen broeder ende mede-arbeider / en mede-stryder sullen ontfangen in den **HEERE**, met alle blydschap, ende de sulke in weerde houden. **Phil. II**, 25—29. En wy bidden u, Broeders, erkend degene die onder u arbeiden, ende uwe Voorstanders syn in den **HEERE**, ende u vermaanen. Ende agtse seer veel in liefde, om hunnes werks wille. Dit is de vriendelike taale van **PAULUS**, die wy vinden in den **Eersten Briez** / aan die van **Theffalonica**, het **V. Hoofst. vers** 12, 13. Dat de Ouderlingen dobbele eere weerdig geagt werden, voornamelik die arbeiden in het Woord en Leere. Dit belast hy aan synen **Soon TIMOTHEUS**, in den **Eersten Send-briez** / in 't **V. Hoofst. stuk** / vers 17. Syt uwen Voorgangeren gehoorzaam, en sytse onderdaanig; want sy waken voor uwe zielen, als die reenschap geven sullen: op dat sy dat doen mogen met vreugde, en niet al sugtende; want dat is u niet nut. **Heb. XIII**, 17.

Overgang tot

Maar op dat wy niet mogten met de **Kerk** van **Laodicea**, ons eyndelik verheffen en beroemen / seggende: Ik ben ryk, en verrykt geworden, ende hebbe geenes dings gebreks, niet wetende, dat wy alle van natuure zyn elendig ende jammerlyk, ende arm ende blind, ende naakt; **So**

†. Raad van den trouwen en waaragtige getuyge:

†. Segt dit de **Amen**, de getrouwe en waaragtige getuygen, het begin der **Scheppinge Gods**. Ik raade u, dat gy van my koopt goud, beproeft komende uit het vuur,

vuur, op dat gy ryk moogt werden, ende witte kleeden, op dat gy moogt bekleed worden, ende de schande uwer naaktheid niet geopenbaart worde, en salvt uwe oogen met oogen salve; op dat gy sien moogt. **Openb. III 14. 17. 18** Dien raad aangenoomen / en dit goed ontfangen hebbende / moeten zy

†† Den GOD ende VADER van onsen Heere JESUS CHRIS-
TUS looven, die na syne groote barmhertigheid ons heeft wedergebooren, tot eene levendige hoope door de opstandinge van JESUS CHRISTUS uit den dooden. Tot eene onverderffelyke en onbevleclike en onverwelkelicke erfenis, die inde Hemelen bewaart is, voor u die in de kragt Gods bewaart word door het geloove, tot de saaligheid, die bereyd is, om geopenbaart te worden in den laatsten tyd. In welken gy u verheugt enz. op dat de beproevinge uwes geloovs, die veel kostelicker is dan des gouds, het welk vergaat en door het vuur beproeft werd, bevonden worden te zyn tot lof en eere en heerlijkheid in de openbaaringe van JESUS CHRISTUS. Den welken gy niet gesien hebt en (noghtans) lief hebt: In den welken gy nu, hoewel (Hem) niet siende maar geloovende, u verheugd met eene uitspreekelicke en heerlicke vreugde; verkrygende het eynde uwes geloovs, namelijk de saaligheid der siele. **Dus spreken wy met PETRUS, 1 Pet. I/ 3—10. en maaken dus eenen overgang ter beschouwinge / van**

††. Met-
dankseg-
ginge aan-
genoomen.

§§ De GEESTELICKE en HEMELSCHЕ GOEDEREN: DUUR-
ACTIG GOED EN GEREGTIGHEID. Hier tog mag PAULUS te
regt de voorzegginge van JESAIAS in syn XLIX. Hoofstf
te pas brengen in synen tweeden Brief aan de geloovi-
gen van Corinthus en Achajen / in 't VI Hoofstf. vs. 2.
seggende. Want hy segt; (namelyk de HEERE:) In
den aangenaamen tyd hebbe ik u verhoort, ende in den
dag der saligheid hebbe ik u geholpen. Siet nu is 't de wel
aangenaame tyd, nu is 't de dag der saaligheid. want

§§. De
Geestelicke
goederen.

Duur-

I. Duurag-
tig goed;
is voorna-
melik de
vrede der
selen.
Waar door

I. DUURAGTIGE GOEDEREN zyn het / die hy door zyn leyden en sterben heeft aangebragt; voornaamelyk de Vreede Gods die alle verstand te boven gaat, die hunne herten en zinnen bewaaren sal in JESUS CHRISTUS. Phil. IV. 7. waar door hunne opregte geeft ende siele ende lichaam onberispelik bewaart word in de toekomst van onsen Heere JESUS CHRISTUS. 1 Theff. V, 23. Waar door zy mogen seggen:

II. De
vrymoe-
digheid.

II. Dewyle wy dan, Broeders, vrymoedigheid hebben, om in te gaan in 't Heyligdom, door 't bloed van JESUS, op eenen verschen en levenden weg, welken hy ons ingewyct heeft, door het Voorhangsel, dat is, door zyn vleesch; ende dewyle wy hebben eenen grooten HOOGEN PRIESTER over het Huys Gods; so laat ons toegaan met een waaragtig hert, en in volle versekertheid des geloovs, onse herten gereynigt zynde van de kwaade consciencie, en het lichaam gewaschen zynde met reyn water; laat ons de onwankelbaare belydenisse der hope vast houden; want die 't beloovt heeft, is getrouw. So spreekt PAULUS, ter aanmoediginge en beantwoordinge van die goederen. Heb. X, 19—24. Indien wy ontrouw zyn, Hy blyvt getrouw, Hy kan sig selven niet verloochenen. 2 Tim. II, 13. Daarom ook /

III. Die
hem leyt
van het
begin hun-
ner ge-
boorte tot
den eynde
toe, tot die
saalige
goederen.

III. Van dien dag af dat sy vervult werden met de kennis van Gods wil, in alle wysheid en geestelik verstand, bidden sy ook voor malkanderen, gelyk PAULUS vooz de COLOSSENSEN, op dat sy mogen wandelen weerdiglik den Heere tot alle behaaglikheid, in alle goede werken vrugt dragende, en wassende in de kennis Gods, met alle kragt bekragtigt synde na de sterkte syner heerlijkheid, tot alle lydszaamheid en lankmoedigheid, met blydschap: Dankende den Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft, om deel te hebben in de erve der heyligen in 't licht. Col. I, 9—12. Verwagtende de zaalige hope ende verschy-

schyninge der heerlijkheid des grooten Gods, en onses Saaligmaakers JESUS CHRISTUS; Die sig selven voor ons gegeven heeft, op dat hy ons soude verlossen van alle ongerechtigheid, ende sig selvs een eigen Volk soude reynigen, ieverig in goede werken. **Cit. II, 13—15.**

*. Dit dog is het groote eynde / waar toe CHRISTUS gang, spnen geloovigen van GOD den Vader geschonken is / aantoo- nende het eynde, waar toe Christus in de wereld gekomen is. gelyk PAULUS segt: Maar uit Hem, namelijk uit GOD, fyt gy in CHRISTUS JESUS, die ons geworden is wysheid van GODE, ende rechtveerdigheit en heyligmakinge, en Verlossinge. **1 Cor. I, 30.**

****. Dus fiet gy / dat deese GOEDEREN so met malkan- deren gepaart gaan / dat het eene uit het ander vloeyt /** ****. Ver- band dier goederen.** daarom PAULUS ook / als een vrugt-gevolg van de Regt- beerdigmaakinge / segt: Wy dan GERECHTVEERDIGT syn- de, door 't geloove, hebben VREDE met GOD, door onsen Heere JESUS CHRISTUS, door welken wy ook de toeleydinge hebben, door 't Geloove, tot deese genade, in welke wy staan en roemen in de hoope der heerlijkheid GODS. **Rom. V. 1, 2.**

//**. Met deese GERECHTIGHEID dekt Hy / de Heere JESUS //** gereg- tigheid. de zyne als met een kleed / op dat sy niet verloocheuing van hun selvs / en alle hunne eigene gerechtigheit, die voor GOD maar syn als een wegwerpelijk kleed. **Jes. LXIV, 6. Dus sal**

—**. PAULUS, die na synen yver, een Vervolger der Gemeente, na de rechtveerdigheit, die na de Wet is, een Phariseer was, en dus onberispelyk, seggen: Maar** —**. Hoe door Pau- lus ver- kregen.** het geene my gewin was, heb ik om CHRISTUS wille, schade geagt, om de uitneementheid der kennisse van CHRISTUS JESUS mynes Heeren, om wiens wille ik alle dingen schade gerekend hebbe, ende agte die drek te zyn, op dat ik CHRISTUS moge gewinnen. Ende ik gevonden worde, niet hebbende myne gerechtigheit, die uit de

Wet is, maar die door 't geloove aan CHRISTUS is, (namelik) die regtveerdigheid die uit GOD is, door het geloove; op dat ik Hem kenne, ende de kragt syner Opstandinge, ende de gemeenschap synes Lydens, synen dood gelykformig wordende; of ik eenigfints moge komen tot de weder Opstandinge der dooden. Phil. III, 6—12.

II. Hoe PAULUS sig in de bedieninge der gerechtigheit gedragen heeft.

†. Hoe hy gebouwen wilde wesen met syne medearbeiders, niet agten de het oordeel der menschen.

††. De grondslag.

*. Niet alleen als gesanten.

***. Maar ook de oorzaken en beteynde waar toe.*

OVERGANG TOT EEN

II. PAULUS ook / sal so sig en alle getrouwe Dienstknechten GODS, aanmoedigen tot het wel waarneemen van de bedieninge der gerechtigheit / steunende alleen op deesen grond / wanneer hy

†. Segt: Also houde ons een (ieder) mensche, als Dienaars van CHRISTUS, en Uitdeelders der Verborgentheden GODS. I Cor. 4,5. Ende voorts word in eenen Uitdeelder vereyft, dat hy getrouw bevonden word. Dog my is voor het minste, dat ik van u-lieden geoordeelt werde, ofte van een menschelick oordeel: ja ik oordeele ook my selvs niet; want ik ben my selven geenes dings bewust. Dog ik ben daar door niet GERECHTVEERDIGT: maar die my oordeelt, is de HEERE.

††. Doegt Hy de grond-oorzaak daarby / wanneer hy

*. Niet alleen segt: So zyn wy dan Gesanten van CHRISTUS wegen, als of GOD door ons bade; wy bidden u van CHRISTUS wegen, laat u met GOD versoenen.

***. De oorzaak daar van of het eynde waar toe / is: Want dien die geene sonde gekend heeft, heeft hy sonde voor ons gemaakt, op dat wy souden worden RECHTVEERDIGHEID GODS door Hem. 2 Cor. V. 20, 21.*

So dat de aangebragte gerechtigheit van CHRISTUS, gepaart met het zaaligmaakende geloove / de geloobigen bewaard / dat sy in 't verderf niet nederdaalen; leerende syne kinderen / dat Hy hun het Koningryk verordineert, gelyk syn Vader het Hem verordineert heeft. Luc. XXII, 29.

So hebben wy dan II

N. Uit de woorden van SALOMO, als het voorbeeld/
verklaart ende aangewesen / waarin

I. De voorreffelijkheid dier duurbaare en duurag-
tige Goederen bestaat / die de OPPERSTE WYSHEID aan
haare Liefhebbers /

J. So hier in de tyd / na den Lichaame schenkt: als
daar syn

/ RYKDOM. Die door GOD gehepligt / en tot syner
EERE gebuycht moet werden.

// EERE. Die alleen in GOD gesogt / en wederom
door de beffening van waare deugd / tot hem gebracht
moet werden /

SS. Als ook in der Eeuwigheid / na den onsterffelic-
ken geest.

/ DUURAGTIG GOED, gepaart

// Met GEREGTIGHEID, waar door alle de Goederen van
het Genaden-Verbond verstaan werden: want by deese
dingen leeft men, en in allen deesen is het leven onses
geeltes, seggen wy met HISKIAS, Jesaias XXXVIII, 16.
Daar-op sagen wy

2. De Onuitputbaare Fontyne des heyls, waaruit
een ieder / die de stemme van MESSIAS hoort en gehoor-
saamt / water kan scheppen met vreugden, na Jes.
XII, 3. Also deselve geopent is, voor het Huys Davids,
en voor de Inwoonderen van Jerufalem, voor de sonde
en ongerechtigheid. Zach XIII, 1. Dat wy

3. Uit den mond van de Heere JESUS onse CHRISTUS, die
de OPPERSTE WYSHEID selvs is / betwaardheid hebben; Also
hy die geene is / die tot de Samaritaansche Vrouw
kon seggen: So wie gedronken sal hebben van het water
dat ik hem geven sal, dien sal in eeuwigheid niet dor-
sten; maar het water dat ik hem sal geven, sal in hem
worden eene Fontyne van water, springende in het eeu-
wige Leven. Joh. IV, 14. Dit mag dan immers met
regt

KORT
HERHAAL
DER STUK-
KEN DIE
VER-
KLAARD
SYN.

regt gefegt worden / in sig te behelfen / den allerbooz-
treffelijkften geluk-ftaat der geenen / die hooren na de
ftemme van de OPPERSTE WYSHEID, fo als wy be loob-
den aan uwe Aandagt te fullen vertoonen. Dat wy ook
naderhand dooz getrouwe heyl- en kruys- Gefanten van
de OPPERSE WYSHEID

1. So ten opfichte van het eene / als
2. Ten opfichte van het andere / bevestigt en verzegeft
hebben gefien.

TOEPASSING.

B. Kort
voorftel;
van 't gene
geboort is.

B. Siet daar van / duurbaare en veel-geluwte *Toehoorders* /
Broeders en *Susters* in den HEERE. Het overklimmende ge-
luk / van de kinderen der OPPERSTE WYSHEID, welke is de
SOONE GODS, fo hoort als het kon / wegens den overbloed der
stoffe / daar wy maar ftamelende van hebben kunnen fpreken /
afgemaalt.

N. De
eyndens
waar toe,
op dat wy
a. Hem
onfe licha-
melicke
goederen
opofferen.
(a) Ryk-
dom, mo-
gen wy

N. Op dat ook wy arme dood / bloekt / en verdoemenis-weer-
dige Sondaaren / tot de volheid van den Heere JESUS mog-
ten heenen vlieden / om by en in hem onfen RYKDOM, onse
EERE, ja alle ons heyl / gerechtigheid en zaaligheid te foeken.

a. Hem alleen alle onse lichaamelicke goederen / toeweyende /
wetende / dat wy defelbe alleen / uit en in zyne volheid moe-
ten hebben en befitten / in fyne gunfte / fullen sy ons tot zaa-
ligheid gedpen. So moeten wy
a.) Onfen RYKDOM befteden tot onderhoud van den fuyveren
en onbevleeten Gods-dienst, die ons JACOBUS leert; dat
deefe is, voor God ende den Vader, Weesen ende Wedu-
wen befoeken in haare verdrukkingen; (ende) fig felven on-
befmet te bewaaren van de wereld. *Jacob. I, 27.*

1. Niet
ftaan na
wereld-
fchen
Rykdom.

1. Niet ftaan na wereldfche RYKDOM, maar eerst foeken het
Koningryke Gods ende fyne gerechtigheid, wetende, dat alle
die dingen, die ons van nooden fin / fullen toegeworpen
worden. *Matth. VI, 33.* Want die ryk willen worden,
vallen in verfoeking en (in) den strik, en veele dwaase
en fchadelicke begeerlikheden, welke de menschen
doen verfincken in 't verderv ende ondergang: want degelt-
gierigheid is eene wortel van alle kwaat. *1 Tim. VI, 9, 10.*

2. Daarom

2. Daarom vermaant PAULUS de Philippensen / seggende : Weest in geen ding besorgt ; maar laat uwe begeerte in alles , door bidden en smeeken , met danksegginge bekend worden , by GOD. *Phil. IV, 6.*

β. Onse EERE sudaar in gestelt / dat wy in alles / met ABRA-^(β) Onse
HAM, God de eere geeven / *Rom. IV, 20.* *Eere.*

1. Niet staande na ydele eere / geen soekers synde van ydele eere, *1. Niet*
malkander tergende, malkanderen benydende, *Gal. V, 26.* *staan na*
Geen ding doende door twistinge , of ydele eere , maar *eydele eer.*
door ootmoedigheid , agte de een den anderen uitneemen-
der dan sig selvs. *Phil. II, 3.* Doozal / laat ons dog de eere
der menschen niet / gelyk de Oversten van 't Joodsche Volk /
liever hebben dan de Eere van God, *Joh. XII, 43.* Op dat
men ons niet moet vzaagen / met de woorden van den SAA-
LIGMAAKER : Hoe kond gy luyden gelooven ? die gy eere
van malkanderen neemt , en de eere van God niet loekt ?
Joh. V, 44.

2. Maar / Het sy dat wy eeten , het sy dat wy drinken , het sy *2. Maar*
dat wy iets anders doen ; laat ons dog alles doen ter eere *alles tot*
GODS , op dat wy dus mogen tragten te leven sonder aan- *Gods eere*
stoot te geven , ende den Jooden , ende den Grieken , en der *doen.*
Gemeente GODS. *I Cor. X, 31, 32.*

b. Hem dog / spu wy alle onse Geestelike goederen schuldigh ; b. *Hem*
want GOD ons het leven en de Godsaaligheid / ja alle dingen *behooren*
schenkt : Want de Saaligmaakende genade GODS , is versche- *de geeste-*
nen allen menschen , en onderwyft ons , dat wy de godloos- *like.*
heid en wereldsche begeerlykheid verfaakende , matiglyk en
regtvaardiglyk , en Godsaalig leven souden in deese tegen-
woordige wereld. *Sie Cit. II. 11, 12, 13, 14.*

(2) DUURAGTIGE GOEDEREN ; zyn het / de vreedem met God, ⁽²⁾ *Duur-*
Ja / alle de GOEDEREN van het GENADE VERBOND , wer- *agtige*
den ons dooz deese OPPERSTE WYSHEID , als by hem zynde / *goederen.*
aangeboden. Hier laat sig de Drie Eene GOD niet den Son-
daar / versoenen ; ende also in vziendschap wederom met hem
getreden zynde / Hem uit- en in-wendig roepen / schenkt hem
dooz de wedergeboozte / het saligmaakende Geloobe / waar
dooz hy geregtveerdigt en heilig / verzegelt en bebestigt / en
eyndeligh verheerlijkt word. Wat dog soude het den men-
sche baten , so hy de geheele Wereld gewind , en leyd seha-
de aan syne ziele ? of wat sal een mensch geven tot lossinge
van syne ziele ? *Matth. XVI, 26.* 1. Laat

1. Voor al de geheyligde vrymoedigheid niet weg te werpen.

2. Na de gaven die een ieder ontfangen heeft.

(B) Met de gerechtigheid van CHRISTUS, en niet syne eigene saken bekleed te syn.

1. Niet als of wy dat van ons selven konden doen, maar

1. Laat ons dan dog onse vrymoedigheid niet weg werpen, denkt wat goederen dat ons geschonken zyn / ende wat eene groote vergeefdinge des loons wy nog te wagen hebben / Heb. X, 35. Op dat wy onse roeping en verkiefsinge vast mogen maaken. Want dat doende, sullen wy nimmermeer struykelen. 2 Petr. I, 10. Vergeet het geene agter is, ende strekkende u na 't geene dat vooren is, najaagende het wit tot prys der roepinge GODS, die van boven is, in CHRISTUS JESUS. Phil. III, 14. Soekt die dingen die boven syn, daar CHRISTUS is sittende ter rechterhand GODS, bedenkt die dingen die boven syn, en niet die op der Aarde syn. Coloff. III, 1, 2.

2. Een iegelyk gelyk hy gaven ontfangen heeft, also bediene hy deselve aan den anderen, als goede uitdeelders der meenigerley genade GODS. Indien iemand spreekt; als de woorden GODS, indien iemand dient; als uit kragt die God verleent: Op dat God in allen gepreefsen werde, door JESUS CHRISTUS, welke toekomt de heerlikheid ende kragt in alle eeuwigheid Amen. 1 Petr. IV, 10, 11. Is het dan schoon dat een onwetende Festus, niet geloovende aan CHRISTUS en syne genaden werkingen / met grooter stemme roept. Gy RAAST, die groote geleerdheid brengt u tot raserny. Wy sullen hem bedaaert / met eene gehepligde vrymoedigheid een ieder vooz sig kunnen antwoorden. Ik raafte niet, maar ik spreekte woorden van waarheid, ende van een gesond verstand. Hand. XXVI, 24, 25.

(B) Met de GERECHTIGHEID van CHRISTUS moeten wy hier bekleed worden / sullen wy hier namaals kunnen bestaan / want die de gerechtigheid doet, die is regtveerdig. Joh III, 7:

1. Niet als of wie nu meer van uw wilden eyschen / als wy in onze Verklaringe gesegt hebben? O! neen. Het staat by ons niet Paulus vast / de regtveerdige sal uit den geloove leven. Rom. I, 17. maar het staat ook by ons vast / dat dit geloove levendig en vrugtbaar in goede werken moet syn / sal het geen dood geloove syn, moet de vrugt der regtvaardigheid, welke in Vrede gesayt werd, voor die gene die Vrede maaken, daaruit gesien en openbaar werden. Jacob III, 18. Het moet blyken uit onsen wandel / dat wy na den wille GODS wedergebooren syn, door het Woord der waarheid. ende dus niet alleen der gerechtigheid, maar ook der heyligmakinge nagen:

jagen; want het is wat anders op syne eigene gerechtigheid om te steunen / en wat anders de gerechtigheid van CHRISTUS, die uit God is / te zoeken. Evenwel, het vaste fondament GODS staat, hebbende deesen zegel, de Heere kend de gene die de syne syn: Ende een iegelyk die den naame CHRISTUS noemt, sta af van ongerechtigheid. 2 Tim. II, 19.

2. Sprekke ik met PAULUS, op menschelicke wyse, om der swakheid uwes vleesches wille; want gelyk gy uwe leden gestelt hebt, om dienstbaar te syn der onreynigheid ende der ONGEREGTIGHEID, also stelt nu uwe leden om dienstbaar te syn der gerechtigheid tot heyligmakinge. Rom. VI, 19. Voorts BROEDERS, al wat waaragtig is, al wat eerlyk is, al wat REGTVEERDIG is, al wat reyn is, al wat lievlik is, al wat wel luyd; so daar eenige deugd is, en so daar eenige lov is, dat selve bedenkt. Phil. III, 8. Want so sullen wy uit onse werken toonen / dat wy uit God gebooren syn / en doo; synen Geest gelepd werden in alle waarheid en gerechtigheid.

Op dat wy / de OPPERSTE WYSHEID, als haare Kinderen, mogen regtveerdigen op de straaten, en dus toonen dat haar werk niet vzugteloos in ons is; maar dat wy na den rykdom syner heerlikheid, met kragt versterkt worden door synen Geest, in den inwendigen mensch. Eph. III, 16. En wy dus beschouwende de breedte en de lengte, ende de diepte, ende de hoogte van Gods goedheid over ons, mogen uitroepen met PAULUS: O! diepte des Rykdoms, beyde der Wysheid en der Kennisse GODS, hoe ondoorsoekelik syn syne oordeelen, en onnaspeurlik syne wegen? Want wie heeft den sin des Heeren gekend? of wie is syn raats-man geweest? of wie heeft hem eerst gegeven, en het sal hem weder vergolden werden? want uit Hem, door Hem, ende tot Hem, syn alle dingen, Hem sy de Heerlikheid in der Eeuwigheid. AMEN.

Dit is eene breete die wy niet meeten / eene lengte / die wy niet oversien / eene diepte / die wy niet ppen / ende eene hoogte daer wy niet by komen kunnen; waarover wy uitroepen moeten met DAVID: Die kennisse is ons te wonderbaar, sy is hoog, ik kan daar niet by. Ps. CXXXIX, 6.

AANSPRAAKEN.

AANSPRAAKEN.

2. In 's
GAAVEN-
HAAGE.

a. So als die gedaan syn,

In 's GRAAVENHAAGE, den 27 May 1742.

a. In 't ge-
meen.

a. **I**n 't gemeen. Onse mond is open gedaan voor **H** **O**!
's GRAAVENHAAGSHE GEMEENTE, ons hert is tot seegenin-
gen uitgebreid over Uw.

Chang dog / **O**! duurbaare GEMEENTE, heb ik de eere om tot
H te spreken / van dit hoog gestoelte; daar ik / in 't begin van
deesen loopende maand / vryheid toe gekreegen hebbe; in 't mag-
tige Amsteldam, om nu het Allerzegenste en de het Doortrefse-
lykste LEERAAR - Ampt te mogen bekleeden; **PAULUS** dog zegt:
Dit is een getrou woord; so iemand tot een Opsinders - Ampt
lust heeft, die begeert een treffelyk werk. 1. Tim. III. 1. Die
lust heeft de HEERE in my betwefel / ik sie myne begeerte tot hier
toe verbult. Maar ik schrik; wanneer ik aan de vereyschte hoe-
daanigheden en bekwaamheden denke / die **PAULUS** en aan synen
Zoon **TIMOTHEUS** en aan **TITUS** voozstelt / en ik moet uitroepen!
Wie is tot deeze dingen bekwaam! Dog ik dancke Hem die my
bekragtigt heeft, namelyk **CHRISTUS JESUS** onsen HEERE, dat
Hy my getrouw geagt heeft, my in de bedieninge gestelt hebben-
de: want de HEEREN **BEWINDHEBBERS** van de West-Indische
Compagnie, my reets tot eenen LEERAAR en OPSIENDER der
gemeente aldaar in de West-Indiëns aangestelt hebben; op dat ik
ook doo; mynen dienst / myne Broederen, die myne Maatschap
na den Vleesche syn, tot den OPPERSTEN HERDER der Sielen
CHRISTUS JESUS, onder de medewerkende genade van synen
GEEST, doo; geloofte en bekeeringe brengen mogte / hun EDELE
AGTBAARHEDENS hebben my aan den HEERE, hummen en humer
Daderen **GOD**, overgegeven / My! die ik eertyds een vreem-
deling, van de verbonden der beloften was, geen hoope heb-
bende; My! die ik een blinde Heyde! een arme slaabe was /
laat de HEERE nu uitsenden in dien grooten ruynen en eyken
Oogst / der MOOREN, op dat ik de EERSTELING, uit de MOOREN
mogte zyn / om mynen Broederen, **CHRISTUS JESUS** ende dien
gekruyzigt, ende doo; syne verdiensten / SYNEN RYKDOM, EERE,
DUURAGTIG GOED ENDE GERECHTIGHEID aan te bieden / en him
dier

dier genade mede deelagtig te maaken / die my hier van God uit
louter genade / geschoncken is : Want

1. Komt , hoort , toe O ! alle gy die God vrees , ende ik
sal vertellen wat hy aan myne siele gedaan heeft.

AA. Dog ! ik ben ontset / ende het is als of myne tonge aan
myne gehemelte wilde vast kleeven / wanneer ik alle de wonderen /
die God aan my gedaan heeft / herdenke ! Wanneer ik

BB. In dit Heiligdom des HEEREN rond sie / is het als of
ik met JACOB uit den droom ontwaakende / moet seggen : gewis-
selyk de HEERE is aan deese plaatze , ende ik hebbe dat , eerst yds
niet geweten . Hoe vreeslik is deese plaatze ? dit is niet dan een
Huys GODS , ende dit is de poorte des Hemels . Gen. XXVIII
16 , 17 .

2. Dit is de plaatze / van dewelke ik de stemme des HEEREN
door zyne getrouwe dienstknechten , tot uw en my gesproken
so dikwils gehoort hebbe .

AA. Dit is de plaatze waarop / uwe getrouwe Wagters op de
muuren van dit Zion staande / U en my so dikwils hebben toe-
geroepen : dit is de weg , wandelt in den zelven , als gy soud af-
wyken ter regter of ter slinker hand . Waar aan ik niet onge-
hoorzaam ben geweest / door de genade Gods die in my gewerkt
heeft .

BB. Op deese muuren moeten / ook geduuriglijk Wagters staan/
die seggen : Om Zions wille , sal ik niet swygen , en om Jerusa-
lems wille sal ik niet stille syn , tot dat kinne GERECHTIGHEID voort-
kome als een glans , en hun HEYL als eene sackel die brand , tot
dat de Heydenen uwe GERECHTIGHEID sien , ende alle Koningen uwe
heerlickheid , en sy met eenen nieuwen naame genoemd werden
welken des Heeren mond uitdrukkelik noemen sal . Want alle
Heydenen die de HEERE gemaakt heeft , sullen komen , en sullen
hun voor des HEEREN aangesicht nederbuigen ende zynen naam
EEREN , na de taale van den digter in den LXXXVI. Ps. vs. 9 .

XX. Op deese plaatze heeft de HEERE sulke WAGTERS beftelt
die geduuriglik al den dag en al den nacht niet swygen , sy doen
des HEEREN gedenken , en laten geen stillswygen by hun luyden
syn , ja sy sullen geen stillswygen by hun laten syn , tot dat de
Heere bevestige , en tot dat Hy Jerusaleem stelle tot eenen lof
op aarden .

aa. Ik dog hebbe het den OPSIENDEREN in de gemeente van
's Graaven-hage , naast God , te dancken / dat ik uit het blinde
Heyden- tot het dooz het heuglyke Euangelium bestraalde en ver-
lichte Christen-dom ben obergerbragt .

1. Noodigt
by Gods

Volk uit om
Gods won-
deren aan
hem te boor-
ren .

AA. Toont
zyn onstel-
tenisse en
opgetogen-
heid , hier
oover .

BB. Toont
syn ontsag
voor de
plaatze
met Jacob
als uit den
droom ko-
mende .

2. Gaat by
voort in 's
vertellen

van Gods
wonderen
in deese
plaatze .

AA. In 's
bysonder
hem ge-
troffen .

BB.
wensch ,
dat altyd

sulke ge-
trouwe
Wagters
daar
mogen
staan als

XX. Nu
daarstaan .

aa. Door
syn voor-
beeld be-
vestigt .

bb. In

bb Door
hem ook
met dank-
baarheid
erkend

bb. In deese plaatse is my de RYKDOM van Gods goedheid ober my allereerst bekend geworden / in deese plaatse / moet ik dan ook aan God de eerste en voornaamste EERE geven / dat hy my verweerdigt heeft / om hier aan my / dooz het woord des levens / alle zyne DUURAGTIGE GOEDEREN, bekend te maaken / aan te bieden / ja ook so ik hoope en vastelikt vertrouwe / te schencken; my niet alleen dooz de uiterlike stemme / maar ook inwendig dooz syner GEEST te roepen; my niet alleen een Historie-Opd- of Wonder- gelob / maar het Saaligmaakende geloob / als het beste deel, dat my so weinig als Maria iemand sal afneemen. Dooz 't geloove / de GERECHTIGHEID van JESUS CHRISTUS, door die GERECHTIGHEID, synen VREDE, dien Vreden der sielen, die alle verstand te boven gaat, geschoncken heeft / dus maake ik staat / en hoope op syn woord / dat hy die de werken syner handen niet laat vaaren; (want hy heeftse in beyde syne handpalmen gegraveert) my ook verder sal bewaaren, tot syn eeuwig Koningryk, dat toe dooz synen Heyligen Geest, versegelen tot den dag der Verlossinge. Die Geest vertrouwe ik / sal ook verder my van alle besmettingen des geestes ende des vleesches reynigen, voleyndigende in my de heyligmaakinge in de vreefe GODS.

aa. Over-
gang der
Korte, op-
tellinge
der trap
pen.

§. In 't
gemeen.

1. Tot Doop
en

11. Avond-
maal.

§§. In 't
bysonder
tot een NA-
ZIREER.

ββ. Over-
gang door
selvs vraa-
ge.

1. Betuy-
ginge, dat
by om die
oorlaake
syne knie
buygt.

aa. Daar ik nu / dier duurbaare genade / allereerst in deese gemeente ben deelagtig geworden / waarin ik

§ Niet alleen de redelicke onvervalschte melk van Gods woord / als uit de twee Borsten der vertroosinge, hebbe ingesogen / maar selvs ook vaste spys heb leeren gebruiken door gewooneid, geoeffende sinnen ontfangen hebbende, tot onderscheydinge van 't goed en kwaad; so dat ik

Niet alleen op eene voorafgegaan geloofs behydenis

/ Dooz den HEYLIGEN DOOP hier ben besprengt geworden / in dit Heyligdom des Heeren / voor de oogen van veele getungen / en

// Tot de verbonds tafel / des HEEREN AVONDMAAL, toegelaaten /

§§. Maar ook als een Nazireer Gods / afgesondert en toege-
wipt ben geworden / tot de Heyliger oeffeningen / daar toe hier al-
lereerst de gronden gelegd hebbende / in de Latynsche of laagere
Schoolen, en also tot de hooge Schoole overgegaan.

ββ. Daar ik nu die duurbaare genade deelagtig ben geworden / hoe! soude ik anders? als ontrouw en ondankbaar te handelen / kunnen aangemerkt en gehouden werden; wanneer ik niet hier in 't openbaar

1. Betuygde: dat ik / om deese oorlaake, myne knie buyge tot den Vader van onsen Heere JESUS CHRISTUS, uit welken al het

het geslagten in de Hemelen en op der Aarden genoemt word, op dat hy u geve, na den RYKDOM syner heerlikheid, met kragt gesterkt te worden, door synen Geest, na den inwendigen mensche: op dat gy ten vollen kondet begrypen, met alle de heyligen, welke de breete en lengte en diepte en hoogte sy, en bekenen de liefde van CHRISTUS, die de kennisse te boven gaat: op dat gy vervult word tot alle de volheid Gods. Hem nu die magtig is meer als overvloedig te doen, boven al dat wy bidden of denken, na de kragt die in ons werkt: Hem (segge ik) sy de heerlikheid in deese gemeente door CHRISTUS JESUS in alle geslagten in eeuwigheid AMEN. Eph. III, 14--21. Dog

// Betuygde ik niet ook myne dankbaarheid aan U / voor // Betuyginge van alle uwe meenigvuldige gunst bewysen aan my / ik soude ontrouwe sijn / aan mynen Verbonds God, so ik niet gedagtig was / ende ver- dankbaar- melde uwe liefde; ja so myne siele U niet voor dit alles seegende / heid voor en u de allerduurbaarste goederen / segeningen van den Hemel boven gunst be- en segeningen van der aarden / beenden toewenschte; om dus wysen. daer door wederom den GOD en Vader van onsen Heere JESUS CHRISTUS, die ons gesegent heeft met alle geestelicke segening- gen in den Hemel in Christus, te segenen, dat is te loven en te verheerlijken.

β.) In 't bysonder wende ik my dan billik /

I. In de allereerste plaats tot de Hoofden / en Ousten des volks / so in 't Burger als Kerk bestuur: en wel

AA. Tot die gene / die als de gekroonde steenen als banieren, in den lande opgerigt sijn. Die als de Edele der volken sijn verfamelt tot het volk van den God Abrahams, want, deschilden der aarden zyn Godes, hy is seer verheven. Die als voet- ster Heeren van GODS Kerk / en haare Vorstinnen als Soog- Vrouwen, Gods Volk beschermen / bewaaren / hoefstren / voe- den / verkwikken en versterken. Die als Helden rontom van de Helden Israels, staan om het beth van den geestelicken SALO- mo, altemaal sweerden, houdende geleerd ter oorloge, elk heb- bende sijn sweerd aan syne heupe, van wegen den schrik des nagts. Die als Gods Dienaressen niet alleen den goeden des goede, maar ook als eene wreekster tot straffe der genen die kwaat- doen, van God gestelt zyn / het sweerd niet te vergeefs draagen- de; maar GOD het gerigte houdende: Ik meene.

XX. III. EDELE GROOT-MOGENDE HEERE STAATEN VAN HOL- STAATEN LAND EN WEST-VRIESLAND. Die van uwe sepde alles toebrenge- VAN HOL- wat noodig is; op dat MESSIAS KONINGRYK in dit goede Land / dat LAND EN als een ander Gosen, ja Eden Gods, vol van de Segeningen des Hee- WEST- ren / VRIESLAND.

ren/ eene lustige woonplaatze/ van 't geestelike saet Jacobs van de waare kinderen Israels. is.

Wat dog sal ik aan UWE EDELE GROOTMOGENDE beter kunnen toewenschen / als

aa. In 't gemeen.

aa. In 't gemeen alle de segeningen van de Oud-vaderen ABRAHAM ISAAC en JACOB.

Hy die ABRAHAM toeriep: EN vreest niet, ik ben u schild ende uwe loon seer groot.

Maake UE. G. M. onbevreesd vooz uwe vanden / op dat gy ende uw volk allen kunnen vanden mogen syn schrikkelik als slag-ordens met banieren.

Hy sy UE. G. M. een SCHILDEN SONNE hier in de tyd / op dat gy onder syne bescherminge veplyg moogt schuylen / en vooz alle onhepen vewaart syn.

Hy sy uwe LOON eeuwiglyk en altoos / wanneer gy hier synen raad sult uitgedient hebben.

Hy die ISAACS vreesde ende JACOBS verwagtinge was, storte alleen syne vreesde in uwe herten / op dat gy met JACOB op 's HEEREN HEYL met vertrouwen / moogt wagten.

Hy die aan MOSES in den Braambosch verscheen / om hem af te sonderen tot enen LYDSMAN van Israel, en hem daar toe niet alleen de vereyde bekwaam- en vermoedig-heid gab / om tot dat volk / in 's HEEREN naam te gaan / maar hem ook stelde tot eenen GOD ober AARON en PHARAO, terwyl syn broeder AARON syn PROPHEET was / gebe dat gy de plaatsen van GOD in 't gerigte / so moogt bekleeeden / dat gy na 't bebel van GOD dooz MOSES / **H** een dobbel van Gods Wet, niet alleen afschrybt / en vooz 't Rigtshoer / 1. van **H** Rigten. 2. van **H** leuen en wandel moogt houden. Siet Deut. XVII. vs. 18. maar dat de wet des HEEREN ook in uwe herten mag geschreven syn / dat gy na het woord syner Propheten, altyd des Heeren glans ende zyne heerlikheid in 't midden van **H** moogt bevinden; die **H** in uwe raadsbergaderingen soodaanig ondersteune en verlichte / dat alle troefe en opgeblaasene Pharaos vooz **H** / van buiten mogen t'sidderen en beeven. So dat sy seggen moeten: als wy van hun hooren, so versmelt ons herte, ende daar bestaat geen moet meer in iemand van wegen hunne tegenwoordigheid: Want de HEERE hun luyder GOD is een God boven in den Hemel en beneden op der aarde Jof. II. II. Wanneer sy hooren sullen dat de HEERE met syne vuurige Wagenen en Ruyteren om u is. 2. Kon. VI. 16/ 17. De Geest des Heeren ruste dan op u allen. De geest der wysheid ende des verstands, de geest des raats ende der sterkte, maar

al-

allermeeft, de geest der kennisse en der vreesse des Heeren. Op dat de Stoelen des gerigtes in dit Land vast mogen staan/ de Stoelen uwer EEREN, lange jaeren onbeweeglicke mogen blijven/ ende in uwe nakomelingen bevestigd/ mogen werden/ so lange als de Harde staan zal/ en de Sonne en de Maane niet meer sijn sullen.

bb. In 't bysonder geve de woorden van mynen text my gelegenheid om uwe EDELE GROOT-MOGENDE toe te wenschen; *bysonder.* de goederen van de OPPERSTE WYSHEID.

aa. De Lichaamelicke goederen sijn hier so naukeurig gepaart *aa. Licha-* ende Verbonden met de Saaligmaakende DUURAGTIGE GOEDE- *melicke.* REN dat sy hand aan hand saamen gaan/ RYKDOM EN EERE DUURAGTIG GOED MET GEREGTIGHEID.

6. RYKDOM heeft de HEERE u reets gegeven / hy vermeerde den- *§ Rykdom.* selven na sijn weibehaagen / want heeft Vader JACOB synen soon JOSEPH, die reets sulken grooten rykdom / ende daar dooz EERE of HEERLYKHEID in Egypten besat / nog meerder geseg- gend / wy maaken geene swaarigheid / om die segeningen Uw EDELEN GROOT-MOGENDEN toe te wenschen / en te seggen: Uwer Vaderen GOD, die sal u helpen, de Almagtige sal u segenen, met segeningen des Hemels van boven, met segeningen des afgronds die daar onder ligt; met segeningen der borsten, en der baarmoeder, de segeningen uwes Gods gaan te boven, de segeningen uwer Voor-vaderen, tot aan het eynde van de eeuwige heuvelen, toont ook dat gy met JOSEPH den GOD der Vaderen so vreesd; dat gy so dikwils als gy tot sonden aangeport werd / segt: Hoe! soude ik dan dit een so groot kwaat doen, en sondigen tegen GOD, Gen. XXXIX.9. Besteedt uwen rykdom tot Gods eere / laat vooral uwe Dienstknechten en uwe Dienst- maagden met U den HEERE dienen; op dat gy met JOSUA moogt seggen: Ik en myn huys sullen den Heere dienen.

§§. EERE heeft de HEERE uwen boven al geschoncken / terwyl gy moogt sitten op de Stoelen der EERE, also gy met regt / de- heerlicke in den Lande, de EERE van 't volk genoemt werd; de HEERE geve u ook met SALOMO, een herte / dat den HEERE vreesd. Een herte / dat met HISKIA, in waarheid volko- men met den HEERE, en voor syn aangesicht wandelt, op dat gy dus alle uwe EERE en heerlijkheid in des HEEREN Hups en Heilig- dom brenge.

§§. De DUURAGTIGE GOEDEREN ENDE GEREGTIGHEID, daar *(bb) Duur-* ons allen het meeste aan moet gelegen sijn / also niemand de li- *agtig goed* chamelicke goederen / nog RYKDOM nog EERE, mede in 't graf *en gereg-* *tigheid.* sal

sal neemen / syne EERE sal Hem niet naadaalen : want de naam is uitgelesener dan grooten rykdom , de goede gunste dan silveren en dan goud , de loon der nedrigheid met de vrees des Heeren , is RYKDOM ende EERE en LEVEN.

§. Duuragtig goed. §. DUURAGTIG GOED , gunne en geve u de HEERE , op dat gy wandelen moogt hier op den weg van de OPPERSTE WYSHED , waarin / lievlikheyd is , ende alle haare paden Vreede. De HEERE , die oud-tyds in de Vuur- en Wolk-Colomme , vooz Israël heenen toog / sceppe eene wolke des daags , ende eenen rook , ende den glans eens vlammanden vuurs des nagts , want over alles wat heerlik is , sal eene beschutting wefen. In leyde u door synen Raad , en neeme u hier namaals op in Heerlikheid. In maake u het pad des levens bekend , en versaadige u met de versaadinge syner vreugde , die voor syn aangesicht syn , lievlikheden in syner regterhand , eeuwiglyk en altoos.

§§. Met gerechtigheid.

§§. MET GERECHTIGHEID. De GERECHTIGHEID is u nu hier aan bevoelen. De GERECHTIGHEID word dooz u bevoordert en gehandhaaft. De GERECHTIGHEID van MESSIAS , moet ook in allen u steunsel syn / die in 't oog houdende : dan sal u licht voortbreken als de dageraat , ende uwe genesinge sal snellik voortvoortspruyten , ende uwe GERECHTIGHEID sal voor uwe aangesicht heenen gaan , en de HEERLIKHEID des HEEREN sal u agtertogt weesen. Druypet dan van boven af gy Hemelen , ende dat de wolken vloeijen van gerechtigheid , en de aarde opene haar , dat allerley heyl uitwase , en de GERECHTIGHEID 't saamen uitspruyten , tot dat gy alle eens in gerechtigheid des HEEREN aangesicht moogt aanschouwen , en versaadigt werden met des HEEREN beeld , wanneer gy sult ontwaaken. Het sy sa.

22. Aan de Edele Agtbare Regeerders van 's GRAVENHAGE.
aa. In 't gemeen als een inwoonder.
bb. In 's bysonder

22. CHANS wende ik my tot U / EDELE AGTBAARE REGEERDERS , van deese aansienlike plaats / welke met regt eene STAD der BYEENKOMSTE mag genaant werden / waar de Stoelen des Gerigts geplaatst syn.

aa. Gy zyt het EDELE AGTBAARE HEEREN , die my tot hier toe onder uwe bescherm-bleugelen genoomen hebt / tot dat ik nu tot deesen staat opgelend ben. Het was my altyd een groote EERE , ja vzeugd en blydschap / Uwe EDELE AGTBAARHEDENS , te erkennen als myne wettige OVRIGHEDENS , ja nog veel meer /

bb. Wanneer ik tot de laage Schoolen , hier toegelaten / en daarna dooz 't bestel en de goede voorzorge en gunste / van Uwe EDE-

EDELE AGTBAARHEDENS, tot de Hooge Schoolen *over als over*
ging. *genoomen*

aa. Daar ik het onderwys van so veel soet-bloeyjende / so dooz tot de
wysheid / geleertheid en welsprekentheid / als wei vooznament-
laage
ik dooz eene beppoebde God-vzugt / alom vermaarde Nammen /
heb mogen genieten ; Ik kan hunner niet gedenken / sonder
daar na tot
ontroert te werden / wanneer ik overwege / dat ik nu van hun-
de Hooge
ne seyde / als weg-gescheut werd / en als een gespeend kind /
schoole.
my sal moeten gewennen / om afgetrosken te worden van hunne
(aa) Daar
bozken / vastere spysse te leeren eten / ja als een Soon , die uit
by niet dan
den huyse syner Vadersen / na 't Land der vzeemden gesonden /
met droef-
sig in gebaar hegeven moet / om van alle kanten / verlokt en
bed van
mislēpd te sullen werden. *af moet*
scheyden.

bb. Dit soude geene kleine bekommernis in my verwekken / (bb) Dog
so ik niet hoopte / dat ik in de mogentheden des HEEREN sal
steunt op
heenen gaan , dat die my by syner regter-hand sal vatten , op
den HEERE
dat ik niet wankele. *synen God.*

Ik hen dooz de roepende stemme van God , ende de aansstel-
Overgang.
linge van de EDEL. AGTB. HEEREN BEWINDHEEBERS , aan-
gestelt / om het Euangelium GODS te gaan verkondigen ; sou-
de ik nu heenen gaan / sonder U te danken / sonder myne gul-
hertige zegen-wenschen over Uwe EDELE AGTBAARHEDENS ,
mit te stozten. O ! neen. Ingratum dixeris , omnia dixeris ,
plagten de Oude Romeynen al te seggen ; waarmede sy seggen
wilden.

Noem een ondankbaar mensch , so sult gy alles noemen ,

Wat slegt en beestig is ; dus kan men hem niet roemen.

§. In 't gemeen / wensche ik dan : dat de GOD der Vade- §. In 't
ren / die Uwe EDELE AGTBAARHEDENS , tot Regeerders van gemeen.
syn Volk / aan deese aansienlike plaats gestelt heeft ; Uwe
EDELE AGTBAARHEDENS , daartoe lang hoe meer kragt en ver-
mogens / na Ulichaam en Siel / om dat werk uwer swaartwig-
tigen dog ook heerlicken bedieninge / tot EERE van GODS naam /
tot vertroosting van den Armen en verdrukten / tot ondersteu-
ninge van den Burger en Inwooner / eyndelick tot uwer eigenen
Sielen heyl en eeuwighe Saaligheid moogt verrigten.

Hu segene U in uwe hooge en aansienlike Persoonen en booz-
treffelike Bedieningen ; met wysheid en verstand. Hy segene U in
uwe Geslagten ; Hy geve U vrede in uwe vestingen , welvaaren in
uwe Palleyfen. Uwe Huysvrouwen syn als de vrugtbare wyn-
stokken aan de seyde uwer Huysen ; Uwe Kinderen als Olyv-
planten rontom uwe Tafel. Hy maake uwe Soonen als planten.
wel-

welke groot geworden zynde in haarer jeugd, gelyk pylen in de hand eenes Helts mogen syn, welgelukfaalig is de Man die synen pylkooker daar mede gevult heeft, sy sullen niet beschaamt werden, als sy met de Vyanden spreken in de Poorten; Hy maake hun jongelingen van hondert jaaren; Uwe dogters als Hoek-steenen uitgehouwen, na de gelykenis van een Paleys, dat sy mogen bebonden werden onder de kostelicke Staadogteren, aan welken regterhand de Koninginne staat in 't fynste goud van Ophir.

b. In 't bysonder. (α) De goederen tot de slikerhand. 1. RYKDOM.

b. In 't bysonder wenschen wy uwe EDELE AGTBAARHEDEN mede alle de goederen van de OPPERSTE WYSHEID.

(α) Die uit haar slikerhand RYKDOM en EERE.

1. RYKDOM, als die van JOSEPH Uw Land sy gesegend van den HEERE van het uitnemenste des Hemels, van den dauw en van de diepte, die beneden is leggende, ende van de uitnemenste inkomen der Sonne, en van de uitneementste voorfettin- ge der Maane, en van het voornaamste der oude Bergen, en van het uitneementste der eeuwige heuvelen, ende van het uitneemenste der Aarde en haare volheid, en van de goetgunstigheid, des geenen die in 't Braambosch woonde, komen alle dee- se segeningen over Uwe hoofden.

EERE.

2. EERE, om dat u deselve toekomt / op dat een ieder niet alleen voor U / als den Ootsten en aansienliksten / als den RIGTERS die in de poorten sitten toekomt / opstaa en sig voor u buyge / maar ook u moge toehoorren, en wagen ende swygen op uwen raad. So dat sy op uwe woord niets meer mogen spreken, om dat uwe woorden en redenen op hun druppen als regen, so dat sy na U wagen, gelyk na den regen, ende haaren mond opsperren als na den spaden regen.

β. Die goederen uit de regterhand.

(β) Die goederen uit de regterhand, die alleen voor die gene weggelegd werden / die des HEEREN verschynninge lief hebben / geve hy U ook in reue ruyne maate / hier by aanbang en hernaamaals voor eeuwig.

1. Duuragtige goederen.

1. Het Duuragtig bestendig goed / waar van voornaamst de Vrede Gods is / wenschen wy uwe Edele Agtb. voor al toe. De God des Vredes selve heylige u geheel en al, en uwe geheele opregte Geest, ende Siele en Lichaam worde onberispelyk bewaart, en de toekomstige van onsen Heere JESUS CHRIS- TUS, en also de vrugt der gerechtigheid en Vrede is, moet het volgen / dat dit DUURAGTIGE goed.

2. Met gerechtigheid.

2. Met GEREGTIGHEID gepaart moet gaan. De HEERE ON-

SE GERECHTIGHEID, bekeede u niet het borst-wapen syner GERECHTIGHEID, dat gy niet alleen als ZACHARIAS, rechtveerdig hier voor GOD mogt wandelen in alle geboden en regten des HEEREN, als REGTVEERDIGE, kennisse neemen van de regtsaake der Elendigen, den rechtveerdigen, rechtveerdig spreken, en den godloosen verdoemen; maat dat gy ook eens in dien grooten dag des oordeels / van den REGTVEERDIGEN Rigter, moogt Rechtveerdig verklaart, en dooz spite GERECHTIGHEID in gewesen / ja geleyd werden / tot het volkommene genot van de eenwige HEERLIKHEID. Het sp so. Dus wende ik my

BB. Tot diegene / die de wagt des Heyligdoms hier waar- BB. Tot neemen / tot het Huys van AARON en sone Doonen / de LEVI- bet Huys TEN, OPSIENDERS, OUDERLINGEN en DIACONEN, deeser Volk- AARONS, rphen Gemeente; en wel de Soonen LEVI.

XX. Tot U EERW: UITDEELDERS der Verborgentheden GODS, die in 't Woord en de Leere arbeid, en daarom voornamentlik, XX. Uit- dobbele Eere weerd syt; waar soude ik beghinnen / waar soude doelders der Verbor- ik eyndigen? wanneer ik alles op soude haalen / wat ik van u ge- gendheden. geleert heb / hoe ik van u geleyd / geweyd / ja vermind / en van vee- len geagt ben gekworden. De plaats daar ik op staan / uwe ze- dige tegenwoordigheid / en myne gewoonte / een afkeer van lob- tuitingen / die somtijds seer na vles- taal smaaken / hebbende / ver- bieden my te seggen / wat ik anders billik en niet recht van uwen naarstigheid / vleyt en lever / so

A. In 't gemeen / van 't getrouw waareneemen / van uwe Ampts-bedieningen / en wat daartoe behoort. Als

AA. In 't bysonder omtrent my / soude mogen / en moes- ten seggen: Ik sal my tans / met korte woorzen / maar uit- drukken.

aa. Gy Wel-eertwaarde Mannen / Vaders in CHRISTUS, die aan aa. Aan my hier in 't openbaar so meentigmaal het Woord hebt toege- alle sonder dient / en my so wel als allen in uwe duur aandertroutwode Ge- onder- meente / toegetroepen / verlatet de slegtigheden en levet, en tre- scheid. det op den weg des verstands.

aa. Ik danke Uw Eerwaardens vooz uwe trouwshertige aa). Dank- vermaaningen en lieverpke onderrigtingen / van herten / na dat segginge. gesag en de eerbied / die ik aan Uwe Wel-Eerwaardens schul- dig ben.

BB. Ik bidde den God der geesten van alle vleesche; dat hy BB). uwe Zielen in het bindelken der lebendigen saamen gebonden / Wensch.

bewaare / tot dien grooten dag syner verschyninge / wanneer de Heer / de REGTVEERDIGE RIGTER, de HEERE ONSE GEREGTIGHEID, U EW. in 't openbaar sal regtveerdigen / als sulke / die 'er veele geregtveerdigt hebben, wanneer hy H / ende diegene die hy door uwen dienst heeft tot syn koningryk laaten overbrengen / siende; sal seggen: Siet, ik ende de Kinderen, die my de HEERE gegeven heeft syn tot teekenen en wonderen in Israël, van den HEERE der Heerschaaren, die op den berg ZIONS woont. De Heere verhoore u in den dag der benautheid. De naam des Gods Jacobs, sette u in een hoog vertrek. Hy sende uwe hulpe uit het Heyligdom, ende ondersteune U uit Zion. Hy gedenke aller uwer spys-offeren, en maake uwe brand-offeren tot asche, Sela. Hy geve u na uw herte, en vervulle allen uwen raad. Alle instrument, dat tegen u bedagt word, sal niet gelukken, en alle tonge, die in 't gerigte tegen u opstaat, sult gy verdoemen; dit is de erve der Knegten des Heeren, ende haare GEREGTIGHEID is uit my, spreekt de HEERE.

bb. In 't
bysonder.
aa.) Do.
HENR.
VELSEN.

bb. Maar in 't bysonder / kan ik niet nalaten H /
aa.) Gy WEL-EERWAARDE, en vooz my seer gewenste MAN, dien ik met regt Vader mag noemen/aan te spreken; want/ segt PAULUS, tot die van CORINTHUS, al haddet gy tien duysend Leer-Meesters in CHRISTUS, so (en hebt gy) dog niet veele Vaders; want in CHRISTUS JESUS, hebbe ik u door het Euangelium geteelt; Ik mag die woorden van PAULUS ontleenen / en in uwen mond leggen / terwyl ik Uw EERWAARDE, in veelen / als mynen VADER in CHRISTUS erkenne / die my niet alleen in 't openbaar / maar ook in 't bysonder aan syn huys heeft onderdriegt / ende de woorden des levens toegediend.

S. Syn
ontroerin-
ge over bez
herdenken
syner wel-
daaden.

§§. Vraag
waar mede
by sulks sal
vergelden.

S. Myn herte word ontroert / wanneer ik aan uwe Vader-
like liebbe en sozge / die gy vooz my hebt gehad / om my op
't Latynsche School, en daarna verder te bezozgen / gedenke /
§§. Wat sal ik U EW. vergelden vooz alle die weldaden aan my?
silver en goud hebbe ik niet, trouwens / Uw EERWAARDE,
verwagt sulks ook niet van my; maar het geene ik, dooz de
goede gunste van mynen GOD, en u getrouw ondertwys / ge-
wonnen hebbe, besoove ik hier opentlik / sal ik mede daartoe
besteeden / om onsen getrouwen GOD en VADER in CHRISTUS,
te bidden; dat hy U Eerwaarde oud, ende der dagen sat,
wanneer gy uwe Ziele, die gy hier met weldoen, aan uwen
ge-

getrouwen Schepper hebt overgegeven, sal na sig neemen in synen schoot, gy als dan uit synen monde moogt hooren: Gy getrouwe en voorfichtige dienst-knecht, den welken syn Heere over syne dienstboden gestelt hadde, om henlieden (hun) voedsel te geven te regter tyd, over weynige tyt gy getrouw geweest, over veele sal ik u setten, gaat in, in de vreugde uwes Heeren.

ββ.) Denke ik ook nog met ontroeringe myner ingewanden / ββ.) D^o. aan Gods getrouwen dienst-knecht / die in dit Hefligdom / de wooninge van den Allerhoogsten God / met syne gesalvde hand / den Hefligen Doop aan my bediend / en my daar dooz in de gemeente Gods ingesluit heeft. Die den RYKDOM ende EERE van deese Wereld / die niet gepaart was / met het DUURAGTIGE GOED en GERECHTIGHEID, wiste te veragten en te versmaaden / siende / niet de oogen vol van Scioobe / met de dieren die van agteren so wel / als van vooren oogen hadden / altyd op het duuragtige goed van CHRISTUS GERECHTIGHEID, dat op synen hoogsten pyus stellende / allen aanprees en verkondigde. §. Hy is 'er niet meer! al is het schoon / dat hy niet op die wyse als HENOCH en ELIAS van God weggenoomen is geworden / §. Uitroep maar dooz den dood / die den weg van allen vleesche baand / en over syn booz de goddoosen een Koning der verschrikkinge; maar beenen van Gods guist- en Bond-geuoeten een HEYR-OUT, is / die hun gaan. den weg rupmen moet / om dooz den verschen en levendigen weg, die CHRISTUS door syn vleesch heeft ingewyt, tot het ewige leven te gaan / so meenen Wy egter met veel regt en grond te mogen seggen: Hy is 'er niet meer: want God nam hem weg, want hy wandelde met GOD, daarom rust hy nu ook van synen arbeid / ende syne werken volgen hem na.

§§. Edog moet ik met de Soonen der Propheten en ELISA uit- §§. Uitroep roepen: Myn Vader, Myn Vader, wagen Israel en syne Ruy- met ELISA, teren. Dog syn saet sal onder de Heydenen dooz my bekend en seggen worden / ende alle syne nakomelingen in 't midden der Volke- over syne ren / van wegen de menigvuldige weldaaden / die ik van syn wel Nakomelingen. Erwaarde geootten hebbe / en van den synen nu nog geniet / waar booz ik hun in myne siele segene / en God booz hun bidde / pyuse / love en danke.

γγ. Ouderlingen en Diaconen / die mede den Tabernakel γγ. Ouderlingen Gods draagt / ende den Tempel des Heeren bouwt / gy Wyse en Diaconen AARONS, die op den Heere vertrouwt, Hy sy uwe hulpe ende

uw schild. Hy sal het gantsche Huys AARONS segenen. Hy sal segenen, die den Heere vreesen, de kleene met de grooten, Hy sal uwen voet niet laten wankelen, u Bewaarder sal niet sluymeren. Siet de Bewaarder Israels sal niet sluymeren nog slapen, de Heere is U Bewaarder, de Heere is uw schaduwe aan uwer regterhand. De Sonne sal u des daags niet steeken, nog de Maane des nagts, de Heere sal U bewaaren van alle kwaad, uwe siele sal Hy bewaaren. De Heere sal uwen uit-ende in-gang bewaaren van nu aan tot in der eeuwigheid.

2. Tot de
godsdiens-
tige in de
Gemeente
van 's GRA-
VENHAA-
GE.

2. Spudelyk wende ik my tot Uw godsdienstige / in de Gemeente van 's GRAVENHAAGE, gy die als getrouwe in den Lande uwen RYKDOM en uwe EERE, alleen aan KONING JESUS opdraagt: om daar vooz de DUURAGTIGE GOEDEREN / en syne GERECHTIGHEID te hoopen. Wog wat segge ik? hy roept alle die dorsten tot sig, om tot de wateren te komen, te koopen sonder geld en sonder prys, beyde melk en wyn. Hy is 't die U de WAARHEID aanpysst / boozdien selven prys; seggende koopt de waarheid en verkoopt se niet. Gy hebt geieerd met MOSES de vermaatheden van CHRISTUS, meerderen RYKDOM te agten als alle de schatten van Egypten, siende op de vergeldinge des loons.

Overgang
tot

Die getrouwe God, die trouwe houd tot in der eeuwigheid: Want al is het dat wy ontrouw syn, Hy blyvt getrouw, want Hy kan sig selven niet verloochen.

Die uw synen eenig geboorenen Zoon tot een Propheet / Hoogen Priester en Konink geschonken heeft / en door den selven alle syne DUURAGTIGE GOEDEREN, en eeuwige GERECHTIGHEID. Waar door hy u den byen toegang tot synen Genade-thron geschonken heeft. Die God aller genade, die ons geroepen heeft tot syne eeuwige Heerlykheid in CHRISTUS JESUS, deselve volmaake, versterke en fondeere U luyden.

AA. Segen-
wenschin-
gen.

AA. Indien ik uwer vergete, O! JERUSALEM Gods, so vergeete myne regterhand haar selvs, myne tonge kleeve aan myn gehemelte, so ik aan U niet gedenke, so ik JERUSALEM niet verhefte boven het hoogste myner blydichap.

NN. Dank-
segginge.

NN. Ik bedanke U vooz alle die goede geselschappen en nuttige samen-spraakken / die ik met veelen onder U gehonden hebbe / waar in ik gewaar hen gewoorden / dat veelen God syne DUURBAARE genade niet heeft ontrokken / maar in eene ruymte maate uitgedeckt; Ach! dat al het Volk des Heeren, Propheeten

waren, dat God synen Geest over hun gav. Dat wy alle mogten in eenen geest saamen gevoegt syn, als gekomen tot den berg Zion, ende de Stad des levendigen Gods; tot het hemelsche Jerusaleem, ende de veele duysenden der Engelen, tot de algemeene Vergaderinge, en de gemeente der eerstgeboorenen, die in de Hemelen opgeschreven syn, ende tot GOD, den Regter over alle, ende de geesten der volmaakte regtveerdigen, en tot den Middelaar des Nieuwen Testaments JESUS, ende het bloed der besprenginge, dat betere dingen spreekt dan Abel.

aa. **Dog is het schoon dat wy hier in den lichaame niet kun-** aa. Voor-
nen te saamen gevoegt bhven / ik sal egter, (want de gantsche bereyde-
aarde is des HEEREN, ende de gemeente Gods is over de gehe- len tot
le aarde / als so veele leden van dat ene Lichaam / waar van afscheid.
CHRISTUS het Hoofd is) altpd het goede van JERUSALEM soeken.

bb. **Onse voeten sijn nog staande in uwe Poorten / O! 's** bb. Af-
GRAAVEN-HAAGSE JERUSALEM, dat is VREDE-STAD. Dit scheid.
JERUSALEM is ook gebouwt als eene Stad die wel saamen gevoegt
is; waar heenen de Stammen, ik meene de EDELEN DER VOL-
KEN, opgaan, tot het getuygenis Israels, om den naame des
HEEREN te dancken, want daar zyn de Stoelen des gerigts ge-
fet, de Stoelen des huyses DAVIDS, daar CHRISTUS als KONING
geecrt werd.

בב. **Biddet om den Vrede van Jerusaleem, wel moeten se vaa-** Verzoek in
ren die u beminnen: Vrede sy in uwe Vestinge, welvaaren in 't gemeen
uwe Paleysen. Om myner Broederen, om myner Vrienden voor Jeru-
wille, sal ik nu spreken, vrede sy in U. Om des Huyses des lems
Heeren onses GODS wille, sal ik het goede voor U soeken. in 't byson-
Biddet voor ons: want wy vertrouwen dat wy eene goede con- der voor
sciencie hebben, als die in alles willen eerlik wandelen. zig.

Biddet voor my, op dat my het woord gegeven werde, in de openinge mynes monds met vrymoedigheid, om de verborgentheden des Euangelium bekend te maaken, op dat ik het selve vrymoedelyk mag spreken, gelyk my betaamt te spreken.

Ende ik Bidde U Broeders, door onsen Heere JESUS CHRISTUS, en door de lievde des geestes, dat gy met my strydet in de gebeden tot God voor my. Op dat ik mag bevryd worden van de ongehoorfaamen, en dat deese myne dienst, die ik aan de Heydenen sal doen, aangenaam zy den Heyligen; op dat ik met blydschap; door den wille Gods, tot hun mag komen en van hun

verkwikt. Dat meer andere getrouwe dienaar / derwaarts
mogen gesonden werden; om te helpen betwerken / dat de volheid
der Heydenen eens mag ingaan, en geheel Israël saalig werden.

Slot.

BB. Ik beveele u dan voor God, die alle dingen levendig maakt,
door 't woord syner kragt, ende CHRISTUS JESUS, die onder
PONTIUS PILATUS de goede belydenis betuigt heeft, dat gy dit
gebod houd, onbevlekt en onberispelick tot op de verschy-
ninge van onsen Heere JESUS CHRISTUS, welke ter syner tyd ver-
toonon zal, de salige en magtige HEEER, de Koning der Konin-
gen en HEEER der Heeren, die alleen onstervelickeid heeft, en
een ontoegankelijk licht, den welken geen mensch gesien heeft,
nog sien kan, welken sy EERE en eeuwige kragt. Gy segent **A**
allen met segeningen van boven uit den Hemel in CHRISTUS, met
segeningen van der aarde beneden; de Heere segene u uit ZION,
die den Hemel en de aarde gemaakt heeft, van nu aan tot in
eeuwigheid, AMEN.

J A

A M E N.

AAN

A A N S P R A A K E N.

So al deselve gedaan syn,

b. t'OUder-KERK aan den AMSTEL, den 6. Juny 1742.

a.) **I**n 't gemeen / het is **W**allen / Aandagtige Toehoorders be-
kend / hoe dat ik onlangs in eene EERWAARDE Kerkelicke
Vergaderinge, door des HEEREN goedheid ben aangestelt tot het
LEERAAR en OPSIENDERS Ampt; na dat door de roepende stemme
GODS, en door de roepende stemme van de EDELE AGTBAARE HEE-
REN BEWINDHEBBERS der WEST-INDISCHE Compagnie tot een
OPSIENDER en LEERAAR, aan het kasteel St. GEORGE op d'ELMINA
geroepen ben; op dat ik / door mynen dienst / myne Broeders /
die myne Maagschap na den vleesche zyn / tot den OPPERSTEN
HERDER der Sielen CHRISTUS JESUS in syne Schaapskape
mocht brengen.

1. So dra als deese godlike stemme tot my kwam / ben ik
niet te raade gegaan met vleesch en bloed / maar hebbe my sel-
ven aan den HEERE mynen GOD overgegeven / op dat ik als
een EERSTELING UIT DE MOOREN, uitgestooten wordende in des
HEEREN oogst / veele tot den Saaligmaaker CHRISTUS JESUS
moogt doen komen.

2. Terwyl dan dus myne voeten geschoept zyn / met de be-
reidwilligheid van het Euangelium des Vredes / so hebbe ik het
ten hoogsten van mynen plicht geagt / om

B.) In 't bysonder:

1. **U**wE EDELE AGTBAARHEDENS, niet alleen in 't verborge-
ne / maar ook nu in 't openbaar dank te seggen / voor alle uwe
gunst-bewysen aan my.

AA. Wel aan dan EDELE AGTBAARE HEEREN, **U**wE loon is
groot by den Heere uwen GOD; terwyl uwe Edele Agtbaarchedens
van hinnen seyde / in 't bysonder / alles trachten toe te brengen
dat dienen kan / tot udbreyinge van den Naame des HEEREN
onder de verre afgelegene Heydenen.

NN. **O**e HEERE myn GOD segene en bewaare uwe EDELE

AGT-

b. Aan-
spraak
gedaan 't
ouwer-
kerk aan
den Amstel.

In 't
gemeen

1. Die
Stemme
geboor-
saamt.

2. Door de
bereidwil-
ligheid des
Euange-
liums

beenen te
gaan ge-
reet.

I Aan de
EDELE AGT-
BAARE HEE-
REN BE-
WINDHEB-
BERS

van de
West Indi-
scheMaat-
schappeye.

NN. In 't
Lichaame-

licke.

AGTBAARHEDENS in lengte van dagen. Hy bevestige uwe EDELE AGTBAARHEDEN op de Stoelen der EERE / op dat 'er sulke welgeaarde kinderen uit Uwe EDELE AGTBAARHEDENS hupfen en Familien mogen voortkomen / die uwen voetstappen mogen na volgen / waar door de naame GODS uitgebreyd ende gebragt werde tot die vergelegene volken: want in de meenigte des volks is des Konings heerlikheid.

aa. RYKDOM.

aa. RYKDOM. Die de HEERE myn GOD, sal alsdan geven / dat uwe Maatschappy bloeijen / ja overbloeijen / van silver en goud / ja dat alle kostelike schatten / van 't Oosten en Westen / die veele syn / in uwen schoot sullen uitgestrojd worden. Hy sal voor uwaangesicht gaan / en sal de kromme wegen regt maaken, de koperdeuren sal hy verbreeken, en de eylere grendelen sal hy in stukken slaan. Hy sal U geven de schatten die in de duysternisse syn, en de verborgene Rykdommen, op dat gy moogt weten, dat Hy de HEERE is, die U by uwen naam roept, de GOD Israels. Ende gy sult weten, dat de HEERE u Heyland is, de Verlosser, de magtige Jacobs. Voor koper, sal Hy goud brengen, en voor yser sal Hy silver brengen, en voor hout koper, en voor steenen yser, ende sal uwe Opfinders vreedzaam maaken, en uwe Dryvers regtveerdige. Uw saet sal onder de Heydenen bekend worden, ende haare nakomelingen in 't midden der Volkeren; alle die haar sien sullen, sullense kennen, dat sy syn een saet, dat de Heere gesegend heeft.

bb. EERE.

בב. In 't geestelike.

bb. EERE. Die daarin ook voornaamelijk bestaan sal / dat de Heydenen sullen tot uwen lichte gaan, en de Koningen tot den glans die U is opgegaan, siet Jes. LX, 1-16. en Psalm LXXII.

בב.

בב. De Heere myn GOD, geve Uwe EDELE AGTBAARHEDENS, dan ook genade te ontfangen in dien dag / wanneer de volheid der Heydenen sal ingaan, en geheel Israel sal zaalig worden.

aa. DUURAGTIG GOED.

aa. De Heere myn GOD, geve Uwe EDELE AGTBAARHEDENS, dan ook deel te hebben / aan de erve der Heyligen in 't licht, dat is / aan al dat DUURAGTIGE GOED en GEREGTIGHEID, die JESUS CHRISTUS, die ons van GOD geworden is wysheid ende REGTVEERDIGHEID en HEYLIGMAAKINGE, en volkomene Verlossinge, verworven heeft voor sine LIEVHERBERS.

BERS. *Hy dog / de HEERE JESUS, is de wensch aller Heydenen, tot welke die eens alle beevende komen sullen, op dat des HEEREN Huys met heerlijkheid vervult werde.*

aa. Het is seker wat groots / van God verweerdigt te sijn; aa.) *Be- om den toegang te hebben tot die verre afgelegene Heydenen / staande ende den arbeid der Egyptenaaren, ende den Koophandel der mede daar Mooren ende der Sabeen, der Mannen van groote lengte tot in, om te sig te sien overkomen. Sy sullen uwe sijn, en sullen u navol- kunnen, gen, in boeijens sullen sy over- komen, en sy sullen hun voor werktuy- u buygen; so segt de Boorzegginge / by Isaias / in 't XLV. gen sijn tot Hoofst. vers 14. maat wat staat 'er by; Sy sullen u smeeken, bekeeringe seggende: gewisfelyk, GOD is in U, en daar is anders geen God der Hey- meer. PAULUS sal ons leeren / dat wy dan eerst recht hebben denen. het lichaamelicke te majen, wanneer wy hun het geestelicke fayen. 1. Cor. IX, 11. *U is daartoe eene groote en kragtige deure geopent. maar, siet 1. Cor. XVI. 9. en 1. Theff. II, 16.**

ßß. De HEERE Onse GOD, verbulle dan uwte Zielen met ßß. Be- spne vrees / ende Hy geve u alles wat dienen kan / tot het leven staande in de godzaligheid / ende eyndelik / de eeuwigte zaligheid. Hy sy de waare eene buurige muure rontsom uwte Huisen en Spreuten; Hy / VREDE DES die alleen den zegen ende het leven gebieden kan / zegene U Ed. HEEREN AGTB. by aanvang ende by voortgang / met sijn DUURAGTIG die daar GOED en spne GERECHTIGHEID; want wy hebben eene sterke toe- Stad. GOD stelt heyl tot muuren en voorschanssen. wenscht.

bb. De HEERE onse GOD, verbulle uw met spne GERECHTIG- bb. Gereg- HEID, en die WYSHEID, die alleen by de OPPERSTE WYSHEID, tigheid en sonder geld en loon of pyp / te koopen is: want indien ie- wysheid. mand van ons wysheid ontbreekt, dat hylc van GOD begeere, die een iegelyk mildelyk geeft en niet verwyf, en sy sal hem gegeven werden; Die wysheid die van boven is, ondersteune UWE EDELE AGTBAARHEDENS dan / in alle uwte onderneemin- gen en raads-plegingen / tot dat gy / het werk GODS hier op der aarden volbragt hebbeude / opgeciert en verbult mogt werden / met het goede van GODS' Huys, en met het heylige van sijn Palleys. De HEERE, myn GOD, geve u dan / dat gy sijn aangezicht in gerechtigheid moogt aanschouwen, en versaadigt werden met sijn beeld, wanneer wy sullen ontwaaken. De HEERE 2. In 't by- doe so / ende Hy doe nog meer daartoe. Het sy so. sonder aan

2. Oeh! dat al het volk des HEEREN, dat hier in deese plaat- GODS se versameid is; om de woorden van den GOD Jacobs / van de volk, by OP- uitroep!

OPPERSTE WYSHEID, door my gesproken / aan te hooren / het voorbeeld der gesonde woorden en leere, mogte aanneemen. Mogt al het volk des HEEREN Propheten syn, dat GOD synen Geest over hen gawe, op datse mogten agt geuen op de eyndens der eeuwen; Dat de HEERE die tyd doet aannaderen / in dewelke Hy het licht van het Euangelium bzingen wilt / tot dat volli / dat / tot nog toe / in de duysternis wandelt / op dat sy hunne voeten niet mogen stooten aan de schemerende bergen.

AA.
Wensch.

AA. Ach! dat de HEERE GOD, die gebeden en ziels-zuchtingen / die ik hier so dikwils in 't openbaar hebbe hooren uitstozten / en die ik weet / dat in 't verborgene / van veelen uitgeslozt worden / wanneer 'er gebeden word: Segt dog tot het Noorden, geeft, ende tot het Zuyden, houd niet te rugge; hrengt myne Soonen van verre, ende myne Dogters van het eynde der aarden / dog eens wilde verhooren / en alomme zegenen; Op dat de Naame des HEEREN onses Gods, van den Op-gang der Sonne tot haaren Nedergang, dog eens moigt EEN syn / gelijc GOD VADER, SOON, en HEYLIGE GEEST, op de volmaakste wyse EEN syn.

nn. Of
schoon bet
God aan
geene
mede-
deelen
ontbreekt;
wil Hy
egter, dat
wy
nn. Om den
Vrede van
Jerusalem.
moeten
bidden.

nn. Ik weet wel / dat het den HEERE nooit aan middelen sal ontbreeken / om al syn welbehaagen te doen; Dus dog segt Hy: eenen iederen die na mynen naame genoemt is, ende die geschapen hebbe, tot myner EERE, dien ik geformeert hebbe, dien ik ook gemaakt hebbe! sal ik tot het Noorden seggen, geeft; en tot het Zuyden houd niet te rugge enz.

aa. Waar-
schouwwin-
ge.

nn. Maar ik weet ook wel / dat wy om den Vrede van JERUSALEM moeten bidden, also de verborgene dingen voor den HEERE syn, maar de geopenbaarde voor ons ende onse kinderen, ende het Gods EERE is eene saake te verbergen, maar de eere der Koningen eene saake te doorgronden; Willen wy ons niet schuldig maaken aan groote ondankbaarheid / also wy alle eertyds Heydenen / verpligt syn: om ook voor de bekeeringe der Heydenen te sorgen.

bb. Ver-
maanin-
gen.

aa. Op dat het ons niet gaa gelijc PAULUS den Romeinen dreygde. Rom. XI, geheel / maar nu sie ik alleen op 't 11. vers. Want is 't God, die de natuurlicke takken niet gespaart heeft, (Hy meend de Jooden) siet toe dat Hy ook mogelyk U niet spaare.

bb. Dit woord blyve dan in den sin uwer gedagten / ende in de Overleggingen uwer hertens / merck dog wat de HEERE doet.
Maakt

Maakt niet / dat de HEERE het ligt synes Woords / uit die ge-
 segend Zion, 't Land Immanuel's wegneeme / of dat de OPPER-
 STE WYSHEID wyke van uwe straaten / en de stemme haarer
 Dienst-Maagden, niet meer laate hooren. O! neen: maar
 laat dit u aansetten tot jaloersheid. Daar gy siet / dat de
 HEERE nu wil aanhangen te werken / valt gy Hem te voet / dat
 hy dit werk wil zegenen / en met syn Woord en Geest / nooit
 van u wipken / anders souden wy / die de eerste syn, de laatste
 worden, en gy als onnutte en murmureerende Dienst-knegten,
 uitgestooten werden. Maakt / dat gy de bymoedigheid niet
 ons moogt houden / om tot den thron der genaden te mogen nade-
 ren / om barmhertigheid te verkruppen / en geholpen te worden
 ter bekwaamer tyd; so sal de OPPERSTE WYSHEID blijven op uwe
 straaten.

BB. De HEERE sal van der voorige misdaden niet geden-
 ken: De goedertierenheid en de waarheid sullen malkander ont-
 moeten, de gerechtigheid en Vrede sullen malkander kussen, de
 waarheid sal uit der Aarde spruyten, en de GERECHTIGHEID sal
 van den Hemel neder sien, ook sal de Heere het goede geven,
 en ons Land sal syne vrugt geven. De GERECHTIGHEID sal voor
 syn aangesichte henen gaan, en hy sal se letten op den weg syner
 voetstappen. Wanneer de HEERE de koppen aller syner Vyand-
 den sal vertreeden, ende uitroeyen alle die gene die Zion gram
 syn: Want voorseker sal GOD den kop syner Vyanden ver-
 slaan, den haarigen schedel des geenen, die in syne schulden
 wandelt. Wanneer de Tyran een eynde sal hebben, ende het
 met den bespotter uit sal syn, ende alle die tot ongerechtigheid
 waaken sullen uitgeroeyt werden. Die eenen meniche schuldig
 maakten om EEN woord, en leggen dien strikken die hun be-
 straf in de poorten, die den regtveerdigen verdryven in 't woe-
 ste, na de Taale van Jes. XXIX, 20, 21.

Och! HEERE onse HEERE, wist dog dit woord in swaakheid
 gesproken / segenen; op dat het wortelen schiete in de herten
 der Coehcoorders beneden, ende Vrugten voortbrenge na boven /
 Dugten der GERECHTIGHEID en BEKEERINGE weerdig. Verhoort
 ons uit Dipe genade / om JESUS wille / AMEN.

E Y N D E.

